

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK
OKRESU NOVÝ JIČÍN **SVAZEK 25**

OBĚTI NĚMECKÉHO FAŠISMU A VÁLKY V OKRESE NOVÝ JIČÍN V LETECH

1938-1945

Slovné květnové dny 1945 přinesly dlouho očekávanou svobodu i českému lidu našeho okresu, který již dlouho předtím s důvěrou a nadějemi sledoval vítězný postup sovětských armád a spojenců proti fašistickému Německu v posledních fázích II. světové války. A tak nadešly po letech nesvobody, fašistického útlaku a bezpráví i pro naše spoluobčany nezapomenutelné dny osvobození hrdinou Sovětskou armádou, vítanou s nepopsatelným nadšením a se slzami radosti a vděku. Stalo se tak ve dnech 28. dubna až 7. května 1945, které zůstanou v jednotlivých městech a obcích našeho okresu zapsány natrvalo na pomnících a památnících osvobození postavených sovětským osvoboditelům a obětem německého fašismu, ale i v srdcích a myslích všech, kdo prožili tyto chvíle radosti a svobody. Osvobozením naší země a vítězstvím naší a demokratické revoluce v květnu 1945 skančilo téměř sedmileté údobí naší národní nesvobody a státní poroby, jež začalo v převážné části novojičínského okresu brzy po mnichovské zradě, když 10. října 1938 byla proti vůli českého obyvatelstva okupována převážná část našeho okresu, s výjimkou okolí Frenštátu a 13 obcí jižní části okresu Nový Jičín, a připojena k tzv. Sudetům. Frenštát a okolní obce byly pak okupovány ve dnech 14. a 15. března 1939 se zbývajícím územím tehdejší ČSR a staly se součástí tzv. Protektorátu Čechy a Morava. Postavení českého obyvatelstva v národnostně silně smíšeném okupovaném území našeho okresu bylo ztíženo tím, že místní nacisté začali s okupanty bezohledně uskutečňovat „nový pořádek“, jehož cílem byla faktická poroba českého lidu a úplné potlačení české národní kultury. Proto ihned po okupaci nacisté zrušili českou politickou správu a moc, české úřady a instituce a nahradili je německými. Zakázali a rozpustili s okamžitou platností české politické strany a demokratické organizace a spolky a zabavili jejich majetek. Uzavřeli v našem okrese 29 českých státních menšinových škol obecních, 8 českých státních menšinových škol měšťanských, české státní reálné gymnázium a učitelský ústav v Příboře a české státní reálné gymnázium v Novém Jičíně.

Přes odhodlané protesty českého obyvatelstva zrušili v našem okrese do roku 1940 celkem 16 českých měšťanských škol, přeměnili řadu českých škol na německé nebo v nich zřídili třídy s německým vyučovacím jazykem. Zlikvidovali celkem 44 českých veřejných knihoven, vyvlastnili 10 sokoloven, 4 dělnické domy a řadu dalších obecních budov a zařízení. V průběhu okupace bylo v okrese uzavřeno přes 120 českých obchodů, hostinců a živností, vyvlastněno 247 nejlepších zemědělských usedlostí a 209 rodinných domků, v nichž byli usídleni ponejvíce přistěhovalí Němci z Besarabie a z Tyrol. Okupanti se zmocnili i rozsáhlého státního a židovského majetku a zkonfiskovali a převedli pod svou správu 34 zbytkových statků.

Po násilné okupaci začali němečtí fašisté postupně na průmyslovou výrobu, zásobování, peněžnictví, dopravu a spoje uvalovat státní správu a postupně je podřizovat potřebám válečného hospodářství a totální militarizace. Zavedení

Na přední straně obálky:

Památník padlým a umučeným
hrdinům ve Štramberku
Autor akad. sochař Karel Vašut

němčiny jako jediného úředního jazyka, zavedení přidělového systému v zásobování, zavedení a zvyšování povinných dodávek zemědělských výrobků, posilání Čechů na nucené práce do Německa a okupovaných zemí a neustálé slídění, šikanování a potlačování českého národního života pobuřovaly české obyvatelstvo a stupňovalo jeho odpor a nenávisť, jež vyúsťovaly v otevřené nepřátelství vůči německému fašismu, v ilegální politickou a antifašistickou činnost, v sabotažní akce a partyzánský odboj. Nejsilněji se začalo antifašistické hnutí projevovat mezi českým obyvatelstvem na Štrambersku, Příborsku, Frenštátsku a mezi německými antifašisty na Oděru, zvláště v dalších letech války.

Politická persekuce okupantů postihla od roku 1938 do osvobození v našem okrese přes 660 českých občanů a několik desítek německých antifašistů, z nichž bylo popraveno nebo zahynulo v koncentračních táborech více než 270. Těžce postihla nenávisť nacistů komunisty, jejichž ilegální organizace pracovaly v některých místech našeho okresu až do osvobození. Nejednodušeji v našem okrese se do nerovného antifašistického boje vrhla skupina štramberských partyzánů, vedená komunisty a komsomolci, dále partyzánská skupina „Jiskra“ komunisty Jakuba Bilka, jejíž činnost z Frýdecka-Místecka zasáhla až na Frenštátsko a Příborsko a několik skupin tzv. Obrany národa, z nichž většina se stala v průběhu okupace obětí nacistů a gestapa. Největší oběti přinesla české Příborsko, kde z 228 zatčených bylo 109 popraveno a umučeno v koncentračních táborech a káznících okupantů. Z 92 příslušníků zahraničních armád padlo 22. A čím více se stupňoval nacistický útlak a rostly válečné útrapy, tím odhodlaněji těžce zkoušené české obyvatelstvo ve všech částech našeho okresu projevovalo stále otevřeněji svůj odpor a nenávisť vůči německému fašismu. Zvláště v posledních měsících války po potlačení Slovenského národního povstání se formují na Frenštátsku v beskydských horách a lesích další partyzánské a odbojové skupiny, které operují na území našeho okresu až do konce války. Menší odbojové skupiny vznikly také na Bílovecku a Spálovsku. A čím více se v posledních měsících a týdnech II. světové války blížila vítězná Sovětská armáda i k území našeho kraje a okresu, tím toužebněji očekávalo jeho těžce zkoušené obyvatelstvo příchod sovětských osvoboditelů, konec okupace a návrat mírového života v osvobozeném československém státě. Avšak tato přání našeho lidu se mohla naplnit až v posledních dnech II. světové války, v posledních dnech dubna a v prvních květnových dnech roku 1945, kdy po těžkých bojích v tzv. ostravské operaci a bezprostředně po ní byl vítěznou Sovětskou armádou osvobozen i okres Nový Jičín. Osvobození okresu Nový Jičín bylo vykoupeno 981 životy chrabrých synů velké sovětské země a velkým počtem obětí protifašistického odboje a fašistické persekuce z jednotlivých měst a obcí našeho okresu, jichž nebude nikdy zapomenuto. Jejich jména zůstanou trvalým odkazem nám i generacím příštím.

NOVÝ JIČÍN

Jaroslav Bartoš, narozený 2. února 1903 v Šenově u Nového Jičína, padl 26. prosince 1944 jako letec 1. čs. armádního sboru nad územím Slovenska. JUDr. Miroslav Derka, narozený 9. října 1908 v Novém Jičíně, byl pro účast v odboji umučen 13. listopadu 1942 v Dachau. JUDr. Vilém Frölich byl pro odbojovou činnost umučen 10. srpna 1942 v Dachau. František Gregor, narozený 21. února 1896 v Ubušíně v okrese Žďár nad Sázavou, byl jako člen odbojové organizace Obrana národa umučen 25. února 1942 v Mauthausenu. Jan Hlaďo, vězněný jako otec letce zahraniční armády, byl umučen 7. března 1942 v Osvětimi. JUDr. Vladimír Hobilík, narozený v roce 1902, byl pro schvalování atentátu na R. Heydricha popraven v červenci 1942 v Brně. Alois Holna, narozený 26. června 1913 ve Velkých Karlovicích, padl jako letec 12. ledna 1943 nad Biskajským zálivem. Antonín

Váchal, vězněný pro odbojovou činnost, zemřel roku 1943 ve vězení v Brně. František Zahradník byl pro odbojovou činnost popraven v roce 1942 v Brně. JUDr. Josef Zeman, narozený 31. ledna 1914 v Novém Jičíně, zemřel 11. dubna 1945 v Bayreuthu na pochodu smrti z Briegu.

BERNARTICE NAD ODROU

Jan Bayer, narozený 23. října 1902 v Bernarticích nad Odrou, byl za pomoc politickým uprchlíkům popraven v Breslau 20. ledna 1944. Alois Drlík, narozený 25. února 1902 v Bernarticích n. O., člen odbojové skupiny železničářů, zahynul 10. března 1945 na pochodu smrti z koncentračního tábora v Briegu do tábora Esteritz. Karel Handrych, narozený 16. února 1894 v Bernarticích n. O., padl jako partyzán 2. října 1944 u Turčianského Martina. Josef Horák, narozený 3. května 1895 v Novém Jičíně, zahynul při náletu 30. prosince 1939 v Hagenu, kde byl totálně nasazen.

HOSTAŠOVICE

Josef Hasalík, narozený 11. října 1919 v Hostašovicích, zahynul na pochodu smrti v Hilmitu 12. dubna 1945.

LIBHOŠT

Alfréd Barabáš, narozený 9. listopadu 1909 v Hovězí. Byl činný jako partyzán, zemřel 8. dubna 1945 v ilegálním úkrytu v Libhošti. Miroslav Čech, narozený 27. září 1913 v Libhošti, padl při osvobozovacích bojích 7. května 1945 v Sedlci-Prčicích. Alois Hub, narozený 9. listopadu 1919 v Libhošti, padl 30. dubna 1945 v bojích o Ostravu. Jindřich Kotrs, narozený 29. října 1914 v Libhošti, byl za pomoc partyzánům umučen v Osvětimi 6. září 1943. Josef Podešva, narozený 27. listopadu 1902 v Libhošti, byl pro sabotáž umučen 17. ledna 1943 v Osvětimi. Bohuslav Rataj, narozený 14. března 1921 v Libhošti, byl při pracovním nasazení v Heydebreku 8. ledna 1943 ubit.

LOUČKA

František Orliha, narozený 20. října 1903 v Loučce u Nového Jičína, byl za odbojovou činnost popraven 26. června 1942 v Brně.

RYBÍ

Adolf Bartoš, narozený 18. prosince 1910 v Rybí, byl za podporu partyzánů popraven 8. prosince 1943 v Ostravě. Jindřich Havrlant, narozený 24. listopadu 1908 v Rybí, byl pro podporu partyzánů popraven 8. prosince 1943 v Ostravě. Josef Havrlant, narozený 26. června 1909 v Rybí, byl jako příslušník Sokola umučen 4. března 1942 v Osvětimi.

STRANÍK

Jaroslav Riedel, narozený 15. září 1885 ve Straníku, byl za odbojovou činnost popraven 18. prosince 1943 ve Vídni.

BÍLOVEC

Antonín Dudek, narozený roku 1905 v Budišovicích, okres Opava, byl pro účast v odboji umučen 28. července 1942 v Dachau. Otto Franzek, narozený 18. září 1898 v Bílovci, byl pro ilegální komunistickou činnost umučen roku 1942 v Osvětimi. Friedrich Grundel, narozený 31. října 1908 v Bílovci, byl pro ilegální komunistickou činnost 19. září 1942 umučen v Osvětimi. Vojtěch Losenický, na-

rozený 13. dubna 1905 v Kolíně, člen odbojové organizace Obrana Slezska, zahynul v roce 1945 na pochodu smrti z koncentračního tábora Flossenbürg.

BÍTOV

František Hrnčíř, narozený 16. prosince 1909 v Bítově, byl jako příslušník odboje umučen v Osvětimi 29. května 1943. František Pěnták, narozený 10. května 1922 v Bítově, zahynul 29. dubna 1945 při osvobozovacích bojích. Josef Pěnták, narozený 24. dubna 1924, zemřel 1. května 1945 na následky těžkého zranění při osvobozovacích bojích.

LUBOJATY

František Vavrečka, narozený 2. ledna 1892 v Klímkovicích, byl jako člen odbojové organizace Obrana Slezska umučen v Osvětimi 28. dubna 1942.

SLATINA

Jiří Herman, narozený 12. března 1911 ve Slatině, byl za pomoci při útěku umučen 4. března 1942 v Osvětimi. František Matura, narozený 16. října 1921 ve Slatině, byl jako účastník odboje umučen 28. března 1943 v Osvětimi. Alois Vajda, narozený 4. července 1892 ve Slatině, člen odbojové organizace Obrana Slezska, zemřel vysílením 15. května 1945, po útěku z pochodu smrti.

VELKÉ ALBRECHTICE

Benedikt Dluhosch, narozený 5. června 1886 ve Velkých Albrechticích, zahynul 16. listopadu 1942 v plynové komoře v Osvětimi.

FRENŠTÁT POD RADHOŠTĚM

Jan Benetka, narozený 15. ledna 1902 ve Frenštátě pod Radhoštěm, byl za odbojovou činnost popraven 31. října 1941 v Praze. Josef Bjáček, narozený 14. května 1908 ve Frenštátě p. R., byl jako účastník odboje umučen 8. května 1942. Viktor Cibien, narozený 5. března 1912, byl jako příslušník odbojové organizace Obrana národa popraven 26. prosince 1942 v Breslau. JUDr. Přemysl Coufal, narozený 9. února 1901 ve Frenštátě p. R., byl pro odbojovou činnost umučen 16. prosince 1941 v Osvětimi. Bohumír Gajdušek, narozený 29. května 1900 ve Frenštátě p. R., byl pro účast v domácím odboji umučen 5. března 1943 v Osvětimi. Milan Grygar, narozený 15. srpna 1922 ve Frenštátě p. R., byl 11. října 1944 zabit při náletu v Berndorfu, kde byl totálně nasazen. Josef Hajný, narozený 4. srpna 1893 ve Frenštátě p. R., byl jako účastník domácího odboje při výslechu 11. září 1943 v Ostravě ubit. Jan Haur byl za odbojovou činnost umučen 30. března 1945. Alfréd Havlena, narozený 8. února 1913 v Místku, byl členem odbojové organizace Obrana národa, zemřel 3. září 1944 v káznici v Briegu. Vilém Hurt, narozený 14. dubna 1894 ve Frenštátě p. R., byl pro odbojovou činnost umučen v Oranienburgu 13. července 1942. Zdeněk Janda, narozený 15. ledna 1912 ve Frenštátě p. R., padl jako příslušník 311. bombardovací peruti 12. ledna 1943 v leteckém souboji nad Biskajským zálivem. Artur Kincl, narozený 19. dubna 1924 v Brně, člen partyzánské skupiny, padl v boji s Němci ve Frenštátě p. R. 22. listopadu 1944. JUDr. Luděk Klečka, narozený 17. října 1913 ve Frenštátě p. R., padl v boji 7. května 1945 jako účastník povstání v Praze. Karel Knebl, narozený 16. listopadu 1916 ve Frenštátě p. R., přišel o život při přestřelce mezi partyzány a Němci ve Frenštátě p. R. 22. listopadu 1944. Přemysl Krmáček, narozený 9. října 1921 ve Frenštátě p. R., byl umučen za sabotáž při totálním nasazení v Hallendorfu 19. ledna 1944. Robert Kubáň, narozený 14. října 1893 v Horní Bečvě, byl jako příslušník komunistického odboje umučen 22. února 1943 v Osvě-

timi. Karel Kunčer, narozený 17. září 1914, byl jako účastník domácího odboje umučen 4. března 1945 v Sachsenhausenu. Jan Kuňák, účastník domácího odboje, zemřel 4. března 1945 na pochodu smrti v Bavorsku. Jan Mazáč, narozený 16. října 1920 ve Vsetíně, padl v boji s Němci 10. prosince 1944 v Trojanovicích. Stanislav Mikulec, narozený 12. listopadu 1919 ve Frenštátě p. R., padl jako příslušník čs. armádního sboru 19. listopadu 1944 na Slovensku. Olga Mikušková, narozená 15. ledna 1919 ve Frenštátě p. R., uvězněná jako účastnice domácího odboje, zemřela 25. dubna 1945 ve Frenštátě na následky věznění. Josef Mohelník, narozený 6. června 1910 ve Frenštátě p. R., umučen 13. října 1943 v Briegu, kde byl vězněn pro účast v domácím odboji. JUDr. Arnold Návrat, narozený 10. listopadu 1912 ve Frenštátě p. R., byl jako odbojový pracovník umučen v Osvětimi 23. února 1943. Matouš Nedorost, narozený 21. září 1894 v Telči, byl jako člen štramberské partyzánské skupiny popraven 19. října 1943 v Breslau. Čestmír Pargač, narozený 13. června 1922 ve Frenštátě p. R., byl umučen při totálním nasazení. JUDr. Božetěch Parma, narozený 16. července 1894 ve Frenštátě p. R., byl jako účastník odboje umučen 19. prosince 1941 ve Flossenbürgu. Zdeněk Poseka, narozený 24. ledna 1912 ve Frenštátě p. R., padl 5. května 1945 jako účastník povstání v Praze. Otakar Petr, narozený 4. listopadu 1924 ve Frenštátě p. R., byl umučen při totálním nasazení. Josef Pospíšil, narozený 16. prosince 1907 ve Skřečoni, byl za podporu partyzánů uvězněn ve Flossenbürgu, kde 13. dubna 1945 zahynul při náletu. Otakar Preč, narozený 11. srpna 1913 ve Frenštátě p. R., byl jako člen odbojové organizace Obrana národa popraven v Breslau 8. ledna 1943. Roman Přádka, narozený 29. srpna 1897, byl jako účastník domácího odboje umučen v Mauthausenu 31. ledna 1942. Jan Quardo, narozený 23. června 1875 ve Frenštátě p. R., byl jako odbojový pracovník umučen v káznici v Ratiboři 30. listopadu 1942. Emil Raška, narozený 22. prosince 1916 ve Frenštátě p. R., byl jako účastník komunistického odboje popraven v Berlíně 10. července 1944. František Raška, narozený 19. listopadu 1900 ve Frenštátě p. R., byl pro účast v komunistickém odboji umučen 19. února 1943 v Osvětimi. Karel Raška, narozený 26. srpna 1904 ve Frenštátě p. R., byl jako příslušník odbojové organizace Obrana národa popraven 8. ledna 1943 v Breslau. Rajmund Raška, narozený 25. ledna 1895 ve Frenštátě p. R., byl pro účast v komunistickém odboji umučen 13. července 1942 v Mauthausenu. Eduard Richta byl 22. ledna 1945 umučen při totálním nasazení v Reignigu. Ludvík Stráhal, narozený 13. března 1907 ve Frenštátě p. R., zemřel 19. dubna 1942 ve Frenštátě p. R. na následky věznění za odbojovou činnost. Jan Strnadel, narozený 18. června 1898 ve Frenštátě p. R., byl jako účastník odboje umučen 30. června 1942 v Osvětimi. Miroslav Ščerbík, narozený 2. prosince 1923, padl v boji partyzánů s Němci 22. listopadu 1944 ve Frenštátě p. R. Jan Šrubař, narozený 17. prosince 1885, byl jako člen odbojové organizace Obrana národa popraven 7. února 1943 v Breslau. MUDr. Jan Vignati, narozený 2. července 1899 ve Frenštátě p. R., byl jako účastník odboje popraven 26. srpna 1942 v Plötzensee.

BORDOVICE

Josef Drozd, narozený 15. srpna 1915 v Bordovicích, byl za odbojovou činnost pro výstrahu popraven 3. září 1943 u Liskovce. Emil Holík, narozený 6. září 1913 v Bordovicích, zemřel roku 1945 na pochodu smrti. Hynek Špaček, narozený 11. května 1884 v Bordovicích, byl jako účastník odboje umučen 1. září 1942 v Osvětimi. Josef Vepřek, narozený 24. prosince 1895 v Bordovicích, byl za odbojovou činnost popraven v Mauthausenu 25. dubna 1942.

FULNEK

Rostislav Kubový, narozený 2. listopadu 1913 v Rusku, padl jako příslušník 1. čsl. brigády v bojích o Duklu 1. září 1944. Vladislav Kubový, narozený 1. ledna 1927 v SSSR, padl jako příslušník 1. čsl. brigády v bojích o Duklu 14. září 1944.

HLADKÉ ŽIVOTICE

Vladimír Knop, narozený 3. března 1923 ve Špakově na Ukrajině, padl jako příslušník 1. čsl. brigády v boji o Tri Duby 16. října 1944. Rostislav Kopecký, narozený 9. března 1913 ve Špakově na Ukrajině, padl jako příslušník 1. čsl. armádního sboru v boji o Duklu 17. ledna 1945. Matylda Krčmářová zahynula 3. května 1945 v Hladkých Životicích při osvobozovacích bojích, Josef Votava, narozený 3. března 1923 ve Špakově na Ukrajině, padl jako příslušník 1. čsl. armádního sboru v bojích o Duklu 15. ledna 1945.

JESTŘABÍ

Michal Kormoš, narozený 28. prosince 1920 v Jestřábí, padl v roce 1945 jako příslušník 1. čsl. brigády v bojích na Slovensku.

KUJAVY

Josef Beneš, narozený 4. prosince 1912 v Krasilně, padl jako příslušník čsl. armádního sboru v bojích o Duklu 9. října 1944. Alexander Malý, narozený 28. srpna 1921 ve Špakově na Ukrajině, padl jako příslušník 1. čsl. armádního sboru 7. března 1945 u Mýta pod Ďumbierom na Slovensku.

LUKAVEC

Cyril Brož, narozený 23. srpna 1910 v Lukavci, byl pro odbojovou činnost umučen v Drážďanech 24. prosince 1940. František Brož, narozený 5. srpna 1922 v Lukavci, byl 10. května 1945 v Lukavci zabit výbuchem miny při prohlídání terénu. Viktor Brož, narozený 17. srpna 1887, byl za odbojovou činnost popraven 3. října 1944 v Breslau. Marie Mikšová, narozená 17. listopadu 1911 v Lukavci, byla zabitá výbuchem granátu při osvobozování Lukavce 2. května 1945. Josef Návrat, narozený 26. února 1914 v Lukavci, zahynul 2. května 1945 v Lukavci při pomoci Sovětské armádě za osvobozovacích bojů. František Sokol, narozený 28. dubna 1861 v Lukavci, byl zabit výbuchem dělostřeleckého granátu 2. května 1945 v Lukavci. Jan Štefka, narozený 3. dubna 1923 v Lukavci, zahynul 1. května 1945 v Lukavci při pomoci Sovětské armádě za bojů o obec.

HODSLAVICE

Vladislav Merenda, narozený 26. července 1898 v Hodslavicích, byl jako člen odbojové organizace Obrana národa umučen 11. června 1942 v Mauthausenu. František Palocký, narozený 8. listopadu 1899 v Hodslavicích, byl jako příslušník Obrany národa umučen 29. dubna 1942 v Mauthausenu. Jiří Rýděl, narozený 24. dubna 1913 v Hodslavicích, byl jako účastník domácího odboje umučen 6. března 1945 ve Flossenbürgu.

JESENÍK NAD ODROU

Rostislav Cimbal, narozený 16. srpna 1927 v Nivě Hlubinské v SSSR, zahynul jako příslušník 1. čsl. armádního sboru u Stanisłavi v Polsku 13. srpna 1944.

JISTEBNÍK

Konstantin Novák, narozený 14. ledna 1912 v Rusku, padl jako příslušník 1. čsl. armádního sboru v bojích u Krosna 14. září 1944.

KLIMKOVICE

Josef Augustin, narozený 23. března 1903 v Klimkovicích, byl jako účastník komunistického odboje umučen na Mírově 23. listopadu 1943. Richard Bárta, narozený 23. září 1903 ve Svinově, byl pro šíření zpráv zahraničního rozhlasu umučen v Osvětimi 21. května 1944. Rudolf Barvík, narozený 27. března 1884 v Klimkovicích, byl jako člen odbojové skupiny Lvíce umučen v Osvětimi 6. února 1943. Jan Borovička, narozený 14. ledna 1913 v Klimkovicích, byl pro rozšiřování letáků umučen 11. prosince 1941 v Mauthausenu. Adolf Mikula, narozený roku 1905 v Klimkovicích, byl 23. března 1945 zastřelen na útěku z tálního nasazení v Německu. Miloš Neuvirt, narozený 25. září 1920 v Klimkovicích, padl jako partyzán 7. ledna 1945 v boji u Hor. Matěšic na Slovensku. Jan Stanovský, narozený 17. prosince 1915 v Klimkovicích, byl jako letec 313. peruti RAF sestřelen 6. dubna 1942 nad kanálem La Manche. Ladislav Zrza, narozený 26. února 1905 v Klimkovicích, padl jako parašutista 26. listopadu 1941 u Trstené na Slovensku.

JOSEFOVICE

Ferdinand Kocurek, narozený 3. prosince 1901 v Josefovích, byl pro šíření ilegálního komunistického tisku umučen 27. března 1943 v Osvětimi. Jan Trpkáš, narozený 10. května 1886 v Josefovích, byl stíhán pro rozšiřování komunistických letáků a zemřel po útrapách věznění v Novém Jičíně 24. června 1942.

ZBYSLAVICE

Jan Kučera, narozený roku 1878 ve Zbyslavicích, byl pro účast v odboji umučen v Terezíně roku 1944.

KOPŘIVNICE

Florián Boyer, narozený 29. června 1902 v Kopřivnici, byl pro styk s parašutisty popraven v Mauthausenu 7. května 1942. Jan Frk, narozený roku 1895 v Kopřivnici, zemřel v průběhu věznění za odbojovou činnost. Adolf Gajdušek, narozený 4. května 1897 v Kopřivnici, příslušník odbojové organizace Obrana národa, zemřel po pochodu v Praze 7. května 1945. Jan Hrček, narozený 20. srpna 1912 v Kopřivnici, padl jako tankista 1. čsl. armádního sboru v roce 1943 u Kyjeva. Rudolf Hrček, narozený 30. ledna 1908 v Kopřivnici, byl pro sabotáže na železnici umučen v Mauthausenu 21. prosince 1944. Leopold Chalupa, narozený 30. listopadu 1905 v Kopřivnici, byl jako příslušník odbojové organizace Obrana národa umučen 26. října 1942 na Mírově. Josef Kadiáček, narozený 18. listopadu 1879 v Kopřivnici, uvězněný pro komunistickou odbojovou činnost, zemřel útrapami věznění 8. března 1944 v Ebrachu. Jan Klos, narozený 19. října 1918 v Kopřivnici, zahynul jako pilot při zřícení letadla v Hullvingtonu v Anglii 29. srpna 1941. Petr Konůpka, narozený 23. listopadu 1886 v Lazínově, byl pro účast v komunistickém odboji umučen v dubnu 1945 v Terezíně. Augustin Mužný, narozený 28. srpna 1905 v Kopřivnici, zemřel po útrapách věznění v Osvětimi 10. března 1943. Mojmír Novák, narozený roku 1912 v Brně, padl jako letec 27. října 1941. Emil Palichleb, narozený 13. srpna 1908 v Kopřivnici, zahynul jako letec RAF 30. srpna 1943 u Beaulieu ve Francii. Čeněk Pikulík, narozený 5. června 1912 v Kopřivnici, byl pro účast v odboji KSČ popraven 30. března 1944 v Breslau. Josef Pikulík, narozený roku 1909 v Kopřivnici, byl jako účastník odboje umučen 8. února 1943 v Mauthausenu. František Polášek, narozený roku 1902 v Kopřivnici, byl pro účast v odboji umučen, místo a datum neznámo. Hynek Polášek, narozený roku 1905 v Kopřivnici, byl pro účast v odboji umučen roku 1944. František Radko, narozený 5. května 1910 ve Vítkovicích, byl jako příslušník

odboje popraven 3. dubna 1944 v Breslau. František Raška, narozený roku 1919 v Kopřivnici, zahynul jako pilot RAF při zřícení letadla 9. března 1945 v Cambridge. Vladimír Raška, narozený 27. října 1926 v Kopřivnici, byl pro odbojovou činnost popraven v lednu 1945 v Brně. Rudolf Telalík, narozený 5. prosince 1905 v Nelešovicích, byl jako funkcionář ilegální organizace KSČ v Tatě Kopřivnice popraven 15. června 1944 v Breslau. Karel Tesař, narozený 18. prosince 1904 v Brně, účastník komunistického odboje, zahynul 25. dubna 1944 v Bayreuthu.

LUBINA

František Chovanec, narozený 2. dubna 1901 v Lubině, vězněný pro činnost v odbojové organizaci Obrana národa, zahynul na pochodu smrti 20. dubna 1945 v Teplicích - Šanově. Vladislav Jalůvka, narozený 10. srpna 1906 v Lubině, byl jako člen Obrany národa umučen 9. srpna 1941 v Osvětimi. Edvin Raška, narozený 1. srpna 1911 v Lubině, byl jako člen Obrany národa umučen 24. října 1941 v Osvětimi.

MNIŠÍ

Vojtěch Křístek, narozený 20. srpna 1910 v Mnišim, byl za pomoc partyzánům umučen v Mauthausenu 14. ledna 1944. Ladislav Skařupa, narozený 20. května 1924 v Mnišim, byl za pomoc partyzánům umučen v Mauthausenu 14. ledna 1944. František Šulc, narozený 4. dubna 1919 v Rychalticích, byl za pomoc partyzánům popraven 18. srpna 1944 v Praze. Josef Vrbica, narozený 18. prosince 1899 v Závišicích, byl za pomoc partyzánům umučen 14. ledna 1944 v Mauthausenu. Stanislav Vrbica, narozený 6. listopadu 1922 v Závišicích, byl za pomoc partyzánům umučen 14. ledna 1944 v Mauthausenu.

VLČOVICE

Josef Lichnovský, narozený 16. března 1920 ve Vlčovicích, byl za účast v odboji popraven 3. září 1943 u Lískovce.

ZÁVIŠICE

Vladimír Michálek, narozený roku 1918 v Závišicích, padl v roce 1943 na západní frontě. Jaroslav Novobilský, narozený 4. října 1903 v Závišicích, byl jako příslušník odbojové organizace Obrana národa umučen 7. května 1942 v Mauthausenu.

LICHNOV

Jan Boháč, narozený 2. dubna 1916 v Lichnově, byl pro ilegální činnost umučen ve Flossenbürgu 8. března 1945. Jan Kubalec, narozený 19. prosince 1894 v Lichnově, byl pro účast v domácím odboji umučen 2. dubna 1942 v Osvětimi. Antonín Vaněk, narozený 11. června 1903 v Lichnově, byl pro ilegální činnost umučen 13. března 1942 v Breslau. Karel Zátopek, narozený 2. prosince 1914, byl jako příslušník odbojové skupiny Otava popraven 8. ledna 1943 v Breslau.

LUBOMĚŘ

Alois Ambrož, narozený 21. dubna 1910 v Luboměřu, byl pro účast v odboji popraven 5. října 1942 v Breslau. Karel Ondřej, narozený 16. dubna 1902 v Luboměřu, vězněný pro odbojovou činnost, zemřel útrapami ve vězení v Briegu 17. června 1943.

MORŤOV

Čeněk Hanzelka, narozený 6. července 1909 v Rybí, byl za činnost v odbojové skupině Berta 16. března 1942 umučen v Mauthausenu. Z téže odbojové skupiny František Jančálek, narozený 11. prosince 1911 v Mořkově, byl umučen

v Mauthausenu 2. listopadu 1942. Jan Jančálek, narozený 15. prosince 1907 v Mořkově, byl umučen 27. listopadu 1942 v Dachau. František Mička, narozený 13. září 1905 v Mořkově, byl umučen 18. června 1942 v Mauthausenu a Jindřich Rýc, narozený 21. listopadu 1904 v Mořkově byl umučen v Mauthausenu 16. června 1942.

ODRY

Herman Köhler, narozený 23. dubna 1906 v Odrách, byl jako ilegální pracovník ÚV KS Rakouska zastřelen v březnu 1945 v Mauthausenu. Otto Kuttler, narozený 2. června 1904 v Odrách, byl jako člen odbojové skupiny německých antifašistů zastřelen roku 1945 v Glogau. Z této skupiny přišli o život také Alžběta Stachová, narozená 22. března 1904 v Odrách, která podlehlá útrapám věznění v Novém Jičíně 13. ledna 1945, Jan Tempus, narozený 6. března 1893 v Odrách, podlehl rovněž útrapám věznění v Novém Jičíně v prosinci 1944 a Karel Unger, narozený 29. června 1906 v Odrách, který byl v roce 1940 popraven v Mauthausenu.

PETŘVALD

Oldřich Havlík, narozený 25. října 1916 v Petřvaldě, letec 311. čs. bombardovací peruti v Anglii, zahynul, 15. dubna 1942 u Voenselu v Holandsku. Jaroslav Hlaváč, narozený 11. září 1914 v Petřvaldě, letec 56. peruti RAF, byl sestřelen 10. října 1940 u Warehamu v Anglii.

PETŘVALDÍK

Jan Krečmer, narozený 5. prosince 1921 v Petřvaldíku, byl pro odbojovou činnost umučen v Osvětimi 20. srpna 1942.

PŘÍBOR

Rudolf Bajer, narozený 13. dubna 1914 v Příboře, byl jako účastník komunistického odboje popraven v Breslau 9. března 1944. Josef Dobeš, narozený 30. května 1914 v Příboře, byl pro komunistickou odbojovou činnost popraven 30. března 1944 v Breslau. Jan Filip, narozený 21. ledna 1887 v Klokočově, byl za pomoc partyzánům umučen v Buchenwaldu v dubnu 1945. Jan Filip, narozený 26. března 1900, padl jako partyzán II. Štefánikovy brigády u Turč. Martina 3. října 1944. Rudolf Filip, narozený 7. dubna 1904 v Příboře, vězněný jako rukojmí, zemřel po návratu z Terezína 21. května 1945 v Novém Jičíně. Karel Foldyna, narozený 4. června 1906 v Příboře, byl za sabotáž umučen 25. července 1942 v Buchenwaldu. Josef Falprecht, narozený 24. srpna 1906 v Klokočově, vězněný jako rukojmí, zemřel 5. května 1945 v Terezíně. Metoděj Handschuh, narozený 7. ledna 1885 v Příboře, vězněný jako rukojmí, zemřel 13. dubna 1945 v Terezíně. Oldřich Helma, narozený 10. ledna 1916 v Příboře, padl jako letec 311. bombardovací peruti u Cherbourgu ve Francii 2. července 1941. František Hercík, narozený 4. února 1894 v Bohuslavicích, byl jako člen odbojové organizace Obrana národa zastřelen 23. června 1942 v Brně. Josef Herián, narozený 13. listopadu 1921 v Příboře, byl jako člen partyzánské brigády Jana Žižky popraven v Brně 13. ledna 1945. Alois Holub, narozený 1. června 1904 v Klokočově, vězněný jako rukojmí, zemřel v Terezíně 16. května 1945. František Holub, narozený 28. ledna 1898 v Příboře, byl jako člen Sokola umučen v Osvětimi 3. března 1942. Ludmila Holubová, narozená 5. září 1891 v Karlovicích, byla za pomoc partyzánům umučena v Osvětimi 18. prosince 1943. Karel Hudek, narozený 13. listopadu 1890 v Bylnici, vězněný za účast v komunistickém odboji, zemřel ve vězení ve Waldheimu 19. dubna 1944. Kamil Jaroš, narozený 26. února 1913 v Klokočově, byl za rozšiřování zpráv zahra-

ničního rozhlasu umučen 3. května 1945 v Schölpu u Hamburku. František Juraň, narozený 25. listopadu 1870 v Příboře, činný v komunistickém odboji, zemřel na následky vyšetřování v Ostravě 7. září 1939. Dominik Kabát, narozený ve Fryčovicích 21. listopadu 1899, byl za komunistickou odbojovou činnost popraven v Breslau 3. června 1944. Josef Kotouček, narozený 17. prosince 1893 v Příboře, vězněný za pomoc partyzánům, zahynul na pochodu smrti 23. dubna 1945 v Buchenwaldě. Josefa Kotoučková, narozená 18. března 1897 v Klokočově, byla za pomoc partyzánům umučena v Ravensbrücku v prosinci 1944. Karel Kött, narozený 23. srpna 1906 v Klokočově, byl za pomoc partyzánům ubit v Opavě 19. března 1944. Jan Krampfl, narozený 29. října 1880 v Něm. Prusích, vězněný jako rukojmí, zemřel 22. května 1945 v Terezíně. Eduard Krompalc, narozený 18. září 1914 v Příboře, byl pro rozšiřování zpráv zahraničního rozhlasu umučen v Osvětimi 28. dubna 1942. Leopold Krompalc, narozený 18. září 1917 v Příboře, byl za pomoc partyzánům popraven v Mauthausenu 8. prosince 1943. Vladislav Krompalc, narozený 23. března 1919 v Příboře, vězněný za účast v komunistickém odboji, zemřel 3. května 1945 v Terezíně. Otto Kubín, narozený 8. února 1908, pracovník komunistického odboje, zahynul ve vězení v Opavě 23. června 1942. Alois Lapač, narozený 21. listopadu 1889, byl za spolupráci s partyzány popraven 8. prosince 1943 v Mauthausenu. Alois Lapač, narozený 20. února 1916 v Klokočově, byl za spolupráci s partyzány zastřelen 9. března 1944 ve Vlčovicích. Jan Lapač, narozený 26. května 1914 v Klokočově, byl za spolupráci s partyzány popraven 8. prosince 1943 v Mauthausenu. Ludvík Linart, narozený 25. července 1910 v Příboře, byl za účast v komunistickém odboji popraven 30. března 1944 v Breslau. Jaroslav Lohrer-Lom, narozený 4. ledna 1917 v Příboře, padl jako příslušník 1. čs. armádního sboru v boji u Sokolova 8. března 1943. Jan Melčák, narozený 11. dubna 1919 v Příboře, byl za pomoc partyzánům popraven 9. prosince 1943 v Mauthausenu. Antonín Michalík, narozený 6. ledna 1905, byl zastřelen německým ordonrem 4. listopadu 1938. Ludmila Monsportová, narozená 20. dubna 1917 v Příboře-Věsce, vězněná za sabotáž, zahynula na pochodu smrti 25. ledna 1945 v Osvětimi. Vladimír Moris, narozený 27. prosince 1924 ve Stíkovci, vězněný za sabotáž, zahynul na pochodu smrti v Mauthausenu 7. května 1945. Stanislav Motál, narozený 6. prosince 1895 na Hradisku, vězněný jako rukojmí, zemřel 5. června 1945 v Ostravě po návratu z Terezína. Quido Němec, narozený 3. ledna 1922 v Příboře, byl jako příslušník odbojové skupiny V. Čermáka zastřelen 24. dubna 1945 v Polském Těšíně. Čeněk Ochraňa, narozený 27. října 1900 v Příboře, zemřel 14. května 1945 v Praze na následky zranění utrpěného v povstání. Antonín Olender, narozený 31. května 1924 v Příboře, vězněný za sabotáž, zahynul na pochodu smrti v Dachau 25. května 1945. Josef Raška, narozený 7. března 1906 v Příboře, byl jako člen Obrany národa popraven v Breslau 12. dubna 1943. Karel Richter, narozený 15. října 1891 v Příboře, vězněný za sabotáž, zemřel v Terezíně 21. května 1945. Rudolf Sasín, narozený 14. dubna 1922 v Příboře, byl za spolupráci s partyzány popraven v Mauthausenu 8. prosince 1943. Ladislav Sedlák, narozený 27. června 1909 v Příboře, byl pro účast v ilegálním odboji KSČ popraven 30. března 1944 v Breslau. Vojtěch Strakoš, narozený 9. dubna 1911 v Příboře, byl jako pracovník Sokola umučen v Osvětimi 19. května 1943. Josef Šajtar, narozený 8. října 1890 v Albrechticích, byl pro odbojovou činnost v Obraně národa umučen v Mauthausenu 13. července 1942. František Šlosar, narozený 30. září 1905 v Klokočově, vězněný jako rukojmí, zemřel v Terezíně 19. května 1945. Hynek Tošenovský, narozený 16. července 1911 v Kopřivnici, byl jako člen partyzánské brigády Jana Žižky veřejně popraven v Dolní Bečvě 23. listopadu 1944. Irena Veselková, narozená 5. července 1926, byla jako partyzánska skupiny Olga zastřelena v květnu 1945 u Lukovečku. Jaroslav Vidomus, narozený 3. dubna 1904, padl v boji jako účastník

povstání v Praze 6. května 1945. Antonín Voňný, narozený 9. ledna 1896 v Klokočově, dobrovolník v námořnictvu USA, zemřel po zranění na lodi u Manily.

HÁJOV

Josef Polášek, narozený 28. února 1918 v Hájově, člen odbojové organizace Obrana národa, zemřel po útrapách věznění 23. března 1942 v Hájově.

KATEŘINICE

František Běgus, narozený 14. prosince 1900 v Kateřinicích, byl jako pracovník Sokola umučen v Osvětimi 26. března 1942. Josef Čvanda, narozený 24. listopadu 1921 v Kateřinicích, byl za podporu partyzánů umučen 14. ledna 1944 v Mauthausenu. Marie Čvandová, narozená 25. března 1894 v Kateřinicích, byla za podporu partyzánů popravena v Praze 1. září 1944. Karel Fišar, narozený 21. listopadu 1901 v Kateřinicích, byl za podporu partyzánů umučen v Schölpu 12. března 1945. Karel Fišar, narozený 15. prosince 1906 v Kateřinicích, vězněný za podporu partyzánů, zahynul při bombardování v Drážďanech v březnu 1945. Jan Klečka, narozený 3. června 1883 v Kateřinicích, byl za odbojovou činnost v Obraně národa popraven 14. června 1943 v Praze.

PRCHALOV

Karel Bittner, narozený 7. dubna 1919 v Prchalově, vězněný za účast v ilegálním odboji KSČ, zahynul 20. srpna 1943 ve vězení v Opavě. František Bönisch, narozený 4. dubna 1919 v Prchalově, zahynul jako letec 313. bombardovací peruti v Anglii 23. února 1942. Ladislav Polášek, narozený 11. února 1904 v Prchalově, vězněný jako člen odbojové organizace Obrana národa, zemřel 27. dubna 1945 v Amberku.

SKOTNICE

Josef Břečka, narozený roku 1894 ve Skotnici, zahynul při sabotáži za totálního nasazení ve Wattenstadtu 13. prosince 1940. František Weber, narozený 16. srpna 1910 ve Skotnici, byl za účast v ilegálním odboji KSČ umučen v Griebu 4. května 1945. Richard Weber, narozený roku 1914 ve Skotnici, byl za činnost v odbojové organizaci Obrana národa popraven 8. ledna 1943 v Breslau.

TRNÁVKA

Vladimír Brus, narozený 18. července 1911 v Trnávce, byl za odbojovou činnost ve skupině Jiskra a za pomoc ruským zajatcům popraven 17. srpna 1944 v Breslau. Ze stejných důvodů byli dále popraveni nebo umučeni: Vladimír Brus, narozený 6. května 1920 v Trnávce a popravený v Mauthausenu 16. ledna 1944, Zdeněk Grygar, narozený 14. července 1922 v Trnávce a umučený v Mauthausenu 16. ledna 1944, Eduard Horkel, narozený 28. února 1919 v Trnávce a popravený v Breslau 10. srpna 1944, František Hosnedl, narozený 3. května 1906 a popravený v Breslau 10. srpna 1944, Josef Lehnert, narozený 7. prosince 1894 v Trnávce a umučený 14. ledna 1944 v Mauthausenu, Josef Lehnert, narozený 31. července 1922 v Trnávce a popravený v Breslau 27. července 1944 a Božena Lehnertová, narozená 26. května 1903 v Trnávce, popravená 4. srpna 1944 v Praze. Čeněk Lička, narozený 3. srpna 1889 v Trnávce, byl jako pracovník Sokola umučen v Osvětimi 1. února 1942. Pro odbojovou činnost ve skupině Jiskra a pomoc ruským zajatcům byli z Trnávky dále umučeni: Jaroslav Malík, narozený ve Slezské Ostravě 16. května 1908 a umučený na Mírově 23. června 1944, František Obsadný, narozený 21. listopadu 1903 v Trnávce a umučený v Breslau 28. prosince 1943, František Polášek, narozený 31. března 1884 v Trnávce, umučený v Mauthausenu

14. ledna 1944 a Ladislav Šimečka, narozený 8. prosince 1904 v Trnávce, umučený v Mauthausenu 14. ledna 1944.

SPÁLOV

Oskar Jiljí Adler, narozený 20. února 1892, byl jako příslušník oderské skupiny německých antifašistů zatčen v roce 1941 a od té doby je nezvěstný. Elvíra Hajchlová, narozená 17. října 1894 ve Spálově, byla jako členka oderské skupiny německých antifašistů umučena 30. října 1944 v Osvětimi. Antonín Klezla, narozený 4. ledna 1894 ve Spálově, zemřel na následky těžkého zranění při osvobozovacích bojích 8. května 1945 ve Svitavách. Aloisie Kroupová, narozená 28. září 1909 ve Spálově, byla za účast v odboji popravena 13. ledna 1943 v Drážďanech. Michal Šíma, narozený 25. června 1913 ve Spálově, zemřel po těžkém zranění za osvobozovacích bojů ve Spálově 8. května 1945. Alois Till, narozený 12. února 1894 v Novém Jičíně, byl za účast v odboji popraven v Berlíně. Jan Till, narozený 27. prosince 1922 ve Spálově, byl za odbojovou činnost popraven v Praze 8. července 1943. Václav Till, narozený 9. září 1915 ve Spálově, účastník ilegálního odboje KSČ, spáchal sebevraždu před zatčením 5. února 1940 v Ostravě. Antonín Verner, narozený 1. června 1888 ve Spálově, byl zabit v bojích o Spálov 7. května 1945. Vojtěch Zec, narozený 30. května 1887 ve Spálově, byl pro odbojovou činnost popraven 28. května 1942 v Brně.

STARÝ JIČÍN

Jiří Novák, narozený 13. května 1922 ve Starém Jičíně, byl za odbojovou činnost ve Zlíně popraven 20. října 1942 v Praze.

STUDÉNKA

Viktor Bajnar, narozený 19. července 1895 ve Studénce, vězněný za odbojovou činnost, zemřel vyčerpáním na pochodů smrti 15. února 1945. Vilém Barvík, narozený 22. listopadu 1899, byl za sabotáž umučen 30. října 1942 v Osvětimi. Rudolf Tomášek, narozený 9. března 1902 ve Studénce, byl za účast v komunistickém odboji popraven v Breslau 30. března 1944. Břetislav Vantuch, narozený 13. května 1918 ve Studénce, byl za rozšiřování letáků umučen 12. července 1944 na Mírově. František Volný, narozený 6. července 1899, byl za zničení německé vlajky umučen v Osvětimi 21. září 1942.

SUCHDOL NAD ODROU

Grigorij Fedorenko, narozený 12. března 1899 v Mollně, působil jako partyzán při 1. čs. armádním sboru, byl zastřelen jako rukojmí 15. září 1943 u Lucku. Josef Klaban, narozený roku 1921 ve Mstěšíně, byl pro účast v odboji zastřelen jako rukojmí ve Mstěšíně roku 1943. Rudolf Olšovský, narozený 20. dubna 1919 v Suchdole n. O., byl za převádění osob přes hranice popraven 12. listopadu 1944 v Breslau. Rehoř Mašek, narozený roku 1926 v Ladovce, padl roku 1945 jako příslušník 1. čs. armádního sboru v bojích o Duklu. Alexej Tomáš, narozený roku 1913 v Hlubíně, vězněný za odbojovou činnost, byl zabit při útěku z vězení. Josef Tomáš padl jako příslušník 1. čs. armádního sboru v boji o Duklu 11. listopadu 1944. Josef Tresler, narozený 23. července 1926 ve Mstěšíně, padl jako příslušník 1. čs. armádního sboru v boji o Duklu v říjnu 1944.

ŠTRAMBERK

Hermína Bárová, narozená 4. března 1883 ve Štramberku, byla za pomoc partyzánům umučena v Ravensbrücku 3. března 1945. Čeněk Blažek, narozený 1. srpna 1894 ve Štramberku, vězněný za odbojovou činnost v Obraně národa,

zemřel útrapami věznění v Novém Jičíně 12. února 1942. Karel Feix, narozený 14. května 1918 ve Štramberku, byl za pomoc partyzánům popraven 17. dubna 1944 v Drážďanech. Jaroslav Geryk, narozený 3. dubna 1914 ve Štramberku, byl zastřelen za pomoc partyzánům. Jaroslav Holomík, narozený 15. ledna 1924 ve Štramberku, byl jako partyzán popraven 8. prosince 1943. Ferdinand Holub, narozený 28. ledna 1921 ve Štramberku, byl jako příslušník ilegální skupiny popraven 12. ledna 1944 v Drážďanech. Oldřich Hrstka, narozený 12. června 1896 ve Štramberku, byl za činnost v Obraně národa popraven 27. května 1943 v Breslau. Augustin Hykel, narozený 7. listopadu 1899 ve Štramberku, byl za ilegální činnost popraven 17. dubna 1944 v Drážďanech. Josef Hykel, narozený 11. července 1922 ve Štramberku, byl za ilegální činnost popraven roku 1943 v Bielsku. Metoděj Hykel, narozený 18. září 1881 ve Štramberku, byl za ilegální činnost umučen v Dachau 26. března 1944. Miroslav Hykel, narozený 4. října 1923 ve Štramberku, byl za ilegální činnost umučen v Dachau 10. dubna 1944. Zdeněk Hykel, narozený 30. října 1921 ve Štramberku, padl v boji jako partyzán 11. května 1944 v Kopřivnici. Františka Hyklová, narozená 1. září 1902 ve Štramberku, byla za pomoc partyzánům umučena 11. listopadu 1944 v Osvětimi. Terezie Hyklová, narozená 23. listopadu 1888 ve Štramberku, byla za ilegální činnost umučena v Ravensbrücku 8. dubna 1945. Karel Jašek, narozený 11. dubna 1900 ve Štramberku, byl za ilegální činnost popraven v Drážďanech 12. ledna 1944. Anna Jašková, narozená 28. listopadu 1890 ve Štramberku, byla za ilegální činnost umučena v Ravensbrücku 8. dubna 1945. Bohumil Kelnar, narozený 3. října 1923 ve Štramberku, byl za odbojovou činnost umučen 8. prosince 1943. Emil Krmar, narozený 23. září 1912 ve Štramberku, byl za účast v odboji popraven 7. července 1942 v Německu. Alois Ledvína, narozený 19. června 1915 ve Štramberku, byl za odbojovou komunistickou činnost popraven 12. ledna 1944 v Drážďanech. Oldřich Matolík, narozený 6. dubna 1921 ve Štramberku, byl za ilegální činnost popraven. Josef Michal, narozený 6. března 1918 ve Štramberku, byl za ilegální činnost popraven 8. prosince 1943. Jan Najvar, narozený 31. července 1923 ve Štramberku, padl v boji jako partyzán 28. září 1944 ve Štramberku. Ladislav Najvar, narozený 23. srpna 1916 ve Štramberku, byl za ilegální činnost popraven 12. ledna 1944 v Drážďanech. Josef Petráš, narozený 15. září 1894 ve Štramberku, byl za ilegální činnost umučen v Osvětimi 6. července 1942. Bohuslav Rajnoch, narozený 4. dubna 1924 ve Štramberku, byl za ilegální činnost popraven v Praze 18. srpna 1944. Karel Rajnoch, narozený 27. dubna 1913 ve Štramberku, byl za ilegální činnost popraven 8. prosince 1943 v Breslau. Marie Rašková, narozená 11. října 1911 ve Štramberku, byla za ilegální činnost popravena 8. prosince 1943 v Breslau. Oldřich Socha, narozený 1. září 1920 ve Štramberku, byl jako partyzán postřelen a zemřel v nemocnici v Novém Jičíně 13. srpna 1943. Adolf Sopuch, narozený 13. listopadu 1920 ve Štramberku, byl za ilegální činnost popraven 12. ledna 1944 v Drážďanech. Ferdinand Sopuch, narozený 2. března 1886 ve Štramberku, zahynul jako vojenský řidič na západní frontě 14. května 1944. Vladimír Sopuch, narozený 13. března 1921 ve Štramberku, působil jako letec v západní armádě, zřítel se s letadlem 1. července 1945. Josef Stanislav, narozený 11. října 1898 ve Štramberku, byl za ilegální činnost popraven 8. prosince 1943. Jan Syrek, narozený 16. října 1901 ve Štramberku, byl jako partyzán popraven v Osvětimi 11. listopadu 1944. Jan Šmahlík, narozený 26. května 1920 ve Štramberku, byl za ilegální činnost popraven v Berlíně 27. listopadu 1944. Marie Šmahlíková, narozená 29. září 1894 ve Štramberku, vězněná za ilegální činnost, zemřela na útrapy věznění v Parchinu. Josef Špoček, narozený 18. srpna 1898 ve Štramberku, byl za odbojovou činnost v Obraně národa popraven 27. května 1943 v Breslau. Josef Štěpán, narozený 22. srpna 1909 ve Štramberku, byl za ilegální činnost umučen v Terezíně. Marie Šustálová, naro-

žená 24. března 1879 v Měrkovicích, byla za podporu partyzánů umučena v Ravensbrücku 9. září 1944. František Urban, narozený 18. září 1920 ve Štramberku, byl za ilegální činnost popraven 12. ledna 1944 v Drážďanech. František Veřmiřovský, narozený 10. října 1881 ve Štramberku, byl za ilegální činnost popraven v Berlíně 9. prosince 1943. Karel Veřmiřovský, narozený 21. června 1926 ve Štramberku, byl pro ilegální činnost popraven v Berlíně 9. prosince 1943. Vojtěch Veřmiřovský, narozený 16. ledna 1920 ve Štramberku, byl za pomoc partyzánům popraven 12. ledna 1944 v Drážďanech. Josef Žerdík, narozený 20. prosince 1913 ve Štramberku, padl jako tankista v boji u Dunkerque 5. listopadu 1944.

TICHÁ

Jan Harabiš, narozený 25. června 1908 v Tiché, byl za ilegální činnost v Tatře Kopřivnice popraven v Breslau 3. června 1944. Emil Havel, narozený 7. ledna 1908 v Tiché, byl jako pracovník Sokola umučen 29. května 1942 v Osvětimi. Alois Hyvnar, narozený 2. června 1912 v Závěšicích, byl za pomoc partyzánům umučen v Mauthausenu 14. ledna 1944. Bohuslav Konvička, narozený 5. února 1900 v Tiché, byl za účast v ilegálním odboji KSČ umučen v Osvětimi 25. února 1943. Jaroslav Šťastný, narozený 1. května 1908 v Tiché, stíhaný pro podporu partyzánů, byl na útěku postřelen gestapem a zemřel v Ostravě 4. prosince 1943. Oldřich Lubek, narozený roku 1921, byl zatčen při přechodu hranic na Slovensku a umučen v Osvětimi 22. prosince 1944.

TROJANOVICE

Karel Bjaček, narozený 3. září 1925 v Trojanovicích, byl jako účastník SNP zajat a ubit na pochodu smrti 18. března 1945 ve Flossenbürgu. Generál Josef Braun, narozený 2. března 1884 v Nových Benátkách, vězněný jako velitel Slezského odboje a Rady 3, zemřel na následky věznění 31. října 1945 v Trojanovicích. Božena Brožová, narozená roku 1921 v Trojanovicích, byla 17. listopadu 1944 zastřelena německou hlídkou. Josef Dobiáš, narozený 10. ledna 1920 v Trojanovicích, byl za držení tajné vysílačky umučen roku 1942 v Osvětimi. Antonín Chodura, narozený 3. dubna 1926 v Trojanovicích, byl za podporu partyzánů umučen 15. března 1943 v Osvětimi. Josef Mikeska, narozený 14. března 1890, byl jako příslušník Sokola umučen v Osvětimi 31. března 1942. Vojtěch Pensimus, narozený 5. srpna 1920 v Trojanovicích, vězněný za podporu partyzánů, zemřel na pochodu smrti 4. března 1945 v Bavorsku. Oldřich Sedláček, narozený 28. května 1922 v Moravské Ostravě, byl za sabotáž popraven v Hamburku 8. srpna 1944. Čestmír Šablatura, narozený roku 1924 v Trojanovicích, byl na útěku z totálního nasazení zatčen a ubit v Trojanovicích roku 1943. František Šablatura, narozený 15. července 1879 v Trojanovicích, byl za ilegální činnost umučen v Osvětimi 20. února 1943.

VEŘOVICE

Milan Bartoň, narozený 14. května 1927 ve Veřovicích, byl za pomoc partyzánům umučen ve Flossenbürgu v roce 1944. Ze stejných důvodů byli vězněni: Karel Fajárek, narozený 15. dubna 1921 ve Veřovicích a umučený v Mauthausenu 14. února 1944, Josef Heřmánek, narozený 5. září 1912 ve Sv. Jakubu a umučený v Mauthausenu 14. ledna 1944, Jan Kocián, narozený 1. května 1889 ve Veřovicích, který zemřel na následky věznění 1. února 1945 ve Veřovicích a Oldřich Křížek, narozený 14. května 1907 ve Veřovicích, popravený 21. ledna 1944 v Breslau. Pro ilegální odbojovou činnost byli vězněni: František Kubečka, narozený 1. února 1902 ve Veřovicích, umučený v Osvětimi 17. února 1943, Čeněk Matůš, narozený 6. prosince 1905 ve Veřovicích, umučený 5. září 1944 v Osvětimi a Antonín Piterák,

narozený 17. června 1897 v Bordovicích, umučený 28. ledna 1942 v Mauthausenu. Inocenc Pítr st., narozený 13. května 1893 ve Veřovicích, byl za pomoc partyzánům umučen 12. února 1945 ve Flossenbürgu. Inocenc Pítr, narozený 13. března 1921, byl za pomoc partyzánům umučen 9. dubna 1944 ve Flossenbürgu. Karel Pitřla, narozený 22. ledna 1923 ve Veřovicích, byl za odbojovou činnost popraven v Praze 13. prosince 1944.

VŘESINA

Jaroslav Bárta, narozený 25. listopadu 1911 ve Vřesině, byl za odbojovou činnost v Obrně Slezska popraven v Breslau 13. dubna 1944. Antonín Bajgar, narozený 25. května 1894 ve Vřesině, byl za odbojovou činnost umučen 25. ledna 1942 v Osvětimi.

Poznámka: Breslau a Brieg jsou německé názvy pro Wrocław a Brzeg v Polsku.

PARTYZÁNSKÝ ODBOJ NA ŠTRAMBERSKU

Jiří Jurok

Obsazení československého pohraničí nacistickým Německem po tzv. mnichovské dohodě z 28. – 29. září 1938 jasněji odhalilo skutečné a budoucí úmysly německého fašismu. Tímto činem bylo vyvráceno Hitlerovo tvrzení, že mu jde pouze o historickou spravedlnost pro německý národ, který se v Československu údajně stal obětí českého národnostního útisku. Jestliže dosud probíhala propagandistická kampaň proti Československu pod heslem svobody pro sudetské Němce, výsledky mnichovské dohody nenechaly nikoho na pochybách, že cílem fašistického Německa je úplné, zejména hospodářské zničení Československé republiky. To v našem kraji dokumentoval záměr tzv. 5. pásma pohraničního území, jehož hranice měly být původně určeny plebiscitem, ale pod nátlakem fašistických mocností se tehdejší spojenci ČSR Anglie a Francie vzdali jeho kontroly, a tak 6. října brněnský zemský úřad ve svém vymezení hranic záboru plně přejal předložené maximální německé návrhy. To znamená, že došlo v naší oblasti k odtržení území osídlených českým obyvatelstvem Příborska, Štramberska, Kopřivnicka, Klimkovicka, Studénecka, Spálovska, Bilovecka a části Starojičínska s důležitými průmyslovými závody, zásobami surovin a významnými dopravními uzly. Šlo například o Štramberské cementárny, které představovaly hlavního dodavatele vápence (240 tisíc tun ročně) pro Vítkovické železářny, součásti Ringhofferova koncernu Tatra Kopřivnici a „Moravskoslezskou vozovku ve Studénce“, obě s rozsáhlou zbrojní výrobou obrněných vozů, terénních automobilů, leteckých motorů (Tatra), obrněných vlaků, radiostanic, letadel, světlometů (Vozovka). V dopravě došlo k přerušení železniční tratě Přerov – Ostrava, Studénka – Veřovice, Nový Jičín – Hodslavice a dálnkové silnice Olomouc – Český Těšín.

České obyvatelstvo 6. října r. 1938 po prvních zprávách z rozhlasu okamžitě protestovalo proti připojení k Německu na několika tisícových shromážděních u místních úřadů a při příjezdu delimitační mezinárodní komise a deputacemi a peticemi u zemských i celostátních úřadů, jakož i u velvyslanectví našich

bývalých spojenců. Spontánní odpor proti německé okupaci byl projeven hromadným podáváním přihlíšek k získání československého státního občanství — tzv. optací. Například v Příboře si požádalo o optaci přes 80 % občanů a tento fakt plně potvrzuje zfalšovanost a naprostou nevěrohodnost okupanty inscenovaných voleb do „říšského sněmu“ v prosinci 1938, podle jejichž výsledků mělo 77,1 % jeho obyvatel souhlasit s navrženou kandidátkou a s připojením k Německu.

Hlavní starostí německé okupační správy bylo zvládnout poměry mocensky, takže prvním krokem po obsazení Sudet se stalo rozsáhlé zatýkáni všech aktivních účastníků odporu a antifašistů. Po určitém uklidnění poměrů dosaženého s pomocí vojska a vojenské správy se po 21. říjnu přešlo od provizoria k vybudování definitivní civilní okupační správy podle představ Němců, opírající se o župy, landrůty a starostenské úřady — nikoliv volené, ale dosazované. Příným útokem proti českému kulturnímu životu, jenž se měl stát počátkem zamýšlené germanizace a zničení českého národa, bylo uzavření českého středního a odborného školství na okupovaném území, v našem okrese učitelského ústavu v Příboře a gymnázií v Příboře a Novém Jičíně, v první fázi okupace zrušení veškerého českého školství na Bílovecku. Drastický zásah na Bílovecku ale narazil na hromadný odpor českého obyvatelstva, jenž dosáhl prvního významného úspěchu v našem regionu, jímž bylo dočasné znovuočtení některých obecních a měšťanských škol. Praktické uplatnění češtiny mělo být co nejmenší — byla vytlačena ze všech státních úřadů a rovněž z veřejných míst, docházelo k násilnému zabírání českých kulturních zařízení, dělnických domů, sokoloven a knihoven. Rozhodující a nejdůležitější útok proti českému národu na hospodářském poli si vyžadoval nejvíce přípravy, a proto se rozvíjel postupně, zejména pro zájem okupantů na pokud možno nerušeném chodu ekonomiky. První zásahy souvisely se snahou předisponovat české dělnictvo a mládež do průmyslových závodů v Německu na místa wehrmachtem mobilizovaných ročníků. Proto již od listopadu 1938 začala Tatra Kopřivnice propouštět české dělníky a postupně bylo z Novojičínska v tomto prvním období přemístěno na práci do líše 2,5 tisíce pracovních sil. Ekonomický tlak se neustále stupňoval násilným vyvlastňováním a zánosem českého majetku v zemědělství, ale i v drobném průmyslu a obchodě s osídlováním tohoto majetku Němci z Bessarábie, Tyrol a odjinud, což znamenalo jen na území dnešního okresu Nový Jičín vyvlastnění 247 zemědělských usedlostí, 209 rodinných domků a 123 českých obchodů a živností.

Čeští lidé po hluboké politické a národní krizi způsobené zrodou čs. buržoazní vlády a našich bývalých spojenců po Mnichovu nesložili zbraně. Komunisté a další odbojové složky přecházeli k urychlenému budování ilegální odbojové sítě. V naší oblasti jsou nejrozšířenější dvě: komunistická na principu krajského výboru a jemu podřízených místních ilegálních výborů KSČ a ilegálních komunistických skupin: v Bílovci (v čele Rudolf Kolowrat), ve Frenštátě (Rajmund Raška), v Příboře (Otto Kubín), v Štamberku (Čeněk Pikulík), v Odrách a organizace Obrana národa (na sev. Moravě zvaná obrana Slezska), opírající se o bývalé čs. vojáky apod., zasahovala takřka do každé vsi, což narušovalo přímou konspirační práci, takže Obrana národa bylo gestapem do r. 1941 z velké části rozbita. Nejagilnější skupiny ON s velkými zásobami zbraní byly vedeny Oldřichem Hrstkou ve Štamberku a Hynkem Krestou v Příboře.

Vyšší stupeň boje proti fašistické nadvládě představuje aktivní odpor — partyzánské hnutí. Je pozoruhodné, že vytvoření prvních dvou partyzánských oddílů v našem regionu — skupiny Jiskra v čele s J. Bílkem a A. Harabišem na Brušpersku a Štamberkých partyzánů — je současně počátkem vzniku partyzánského hnutí v českých zemích vůbec. Jaké byly příčiny tohoto brzkého

zformování partyzánských skupin právě v našem regionu a jejich přechodu k aktivnímu boji?

Významnou úlohu tu hrála otázka vyjádření spontánního odporu proti obsazení ryze českých oblastí a jejich připojení k Německu. Příznivé objektivní podmínky: existence velkého průmyslu (Tatra, Cementárny i Vítkovické železářny) s početnou a vyspělou dělnickou třídou, která dodávala hlavní kádry partyzánům, a možnost dobrého přechodu na typický partyzánský způsob boje v blízkých beskydských horách urychlily bezesporu proces založení těchto skupin. Nepříznivě naopak působila existence německého osídlení značné části okresu, zesíleného německého bezpečnostního a státního aparátu — zejména úřadoven gestapa a vojenských posádek v ostravské průmyslové aglomeraci, která měla prvořadý význam pro německou válečnou výrobu.

Po rozbití Obrany národa, organizované na severní Moravě štamberkým občanem Oldřichem Hrstkou v roce 1941, se vedoucí iniciativy na Štamberku a jinde ujímají komunisté. V červnu 1942 je na Bílé hoře u Štamberka založen ilegální městský výbor v čele se železničářem Čeněkem Pikulíkem. Již na první schůzce je rozhodnuto o další činnosti organizace, je dohodnuto spojení s krajským ilegálním vedením KSČ v Ostravě přes studenty vítkovické průmyslovky Ferdinanda Holuba ze Štamberka, Jana Ambrože a Jana Cwirze, oba z Ostravy, jež má současně zprostředkovat dodávání tiskovin (Rudého práva a Rozséváčky) a různých letáků, byla projednána otázka vytvoření partyzánské skupiny z komunistické mládeže a její vyzbrojení zápalnými náložemi a zbraněmi. Pro její zajištění a ukrytí je rozhodnuto vybudovat partyzánskou zemiňanku, ve které by měly být shromažďovány zbraně a ukryt přechodně partyzánský instruktor, o něhož bylo požádáno krajské vedení KSČ v Ostravě. Ilegální výbor měl spojení s ilegálními organizacemi KSČ v Příboře, v Kopřivnici, v Rybí, Libhošti a ve Studénce. Většinu členstva ilegálních organizací tvořilo dělnictvo kopřivnické Tatry a Štamberké cementárny, což bylo důležitou podmínkou pro stálý styk a spojení.

Do nově založené úderné skupiny strany bylo přijato a prověřeno celkem 23 komsomolců, organizovaných z konspiračních důvodů ve dvou samostatných oddílech. Tzv. dolní Kozinská skupina se skládala ze 13 členů v čele s Adolfem Sopuchem. Členy této skupiny byli Vojtěch a Josef Veřmířovští, Jan Najvar, Bohuslav Melčák, Jan, Vladimír a Jaromír Šmahlíkové, Ludmila Vašutová, Jiřina Rajnochová, František Bár, František Urban, Jaroslav Bartoň. Tzv. horní Městskou skupinu vedl Jaroslav Jašek a tvořilo ji dalších 9 členů; Zdeněk Hykel, Josef Monda, Karel Jašek, Milan Hubeňák, Miroslav Kelnar, Josef Stanislav, Jaromír Sopuch, Jaroslav Halámek a Oldřich Socha. Šlo vesměs o mladé dělníky Tatry, zámečníky, svářeče a soustružníky. Jen dva z nich nebyli zaměstnanci Tatry. Po stránce řízení podléhaly obě skupiny připravující se na aktivní odboj, vedení předsedy ilegálního městského výboru KSČ ve Štamberku Čeněkoví Pikulíkovi, který se řídil instrukcemi krajského výboru strany v Ostravě. V počátcích existence obou skupin to bylo jediné spojení s oblastní sítí odporu, teprve později, zvláště po odchodu do hor po roce 1943 došlo k navázání širokých kontaktů s jinými partyzánskými oddíly a odbojovými organizacemi.

Odbojová činnost komsomolců se zprvu soustředila na činnost agitační, na rozšiřování letáků a komunistického tisku z Ostravy, na přípravy k ozbrojenému vystoupení shromažďováním zbraní a tiskovin, jichž se štamberští komsomolci zmocnili již 5. listopadu 1941, a na drobnou sabotážní činnost ve výrobě v Tatrovce a v Štamberkých cementárnách. Z provedených sabotáží to bylo především zničení kožených dopravních transportérů v lisovně a slé-

Vchod do partyzánského bunkru v zuberských lesích.

Obecní sluha ve Štramberku odstraňuje nápisy napsané komsomolci na počest vítězství Rudé armády (září 1942)

várně, strojních náček, zcizení součástek z barevných kovů, sypání písku do náprav vagónů a strojů v Tatrovce, zničení odpalovacího stroju v štramberském lomu na vápenec, elektromotoru, elektrických kabelů a mazacího oleje. O sabotážích této skupiny se s uznáním zmiňuje v dubnu 1942 (tedy ještě před vytvořením pevné organizace) ilegální číslo časopisu moravského vedení KSČ Hlasý podzemí. Od 2. poloviny roku 1942 se dostalo do popředí aktivní příprava k boji. Začalo se s budováním partyzánské zemljanky nejprve u nádraží, potom pod

Prisabonne 1942

Prisabonne je vsem se jate
nam pravdou, na orgi ať a
mídomi, se jako skromný
úspěš slavným nárad slubují
m. v. radome socialismus a
světovou revoluci a se se poč-
tujeme ve svim oltboji
komunistické stroni a budou
všem dráhi na druhem stát-
ní vltěle poslouchati a
životy se se svobody

stetorostin

To slubujeme a jate slodi se
vojem rocnim a take radome

Prisabonne

1) Budu oponovat vltěny
se vltěním stane se vltě vltě-
kladnosti a jistosti

2) vltěni vltěle vltěni pomlou-
vati a jate vltěni vltěni

3) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

4) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

5) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

6) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

7) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

8) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

9) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

10) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

11) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

12) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

13) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

14) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

15) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

16) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

17) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

18) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

19) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

20) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

21) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

22) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

23) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

24) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

25) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

26) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

27) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

28) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

29) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

30) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

31) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

32) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

33) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

34) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

35) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

36) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

37) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

38) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

39) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

40) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

41) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

42) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

43) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

44) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

45) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

46) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

47) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

48) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

49) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

50) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

51) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

52) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

53) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

54) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

55) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

56) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

57) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

58) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

59) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

60) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

61) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

62) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

63) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

64) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

65) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

66) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

67) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

68) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

69) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

70) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

71) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

72) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

73) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

74) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

75) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

76) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

77) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

78) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

79) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

80) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

81) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

82) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

83) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

84) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

85) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

86) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

87) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

88) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

89) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

90) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

91) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

92) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

93) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

94) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

95) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

96) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

97) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

98) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

99) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

100) vltěni vltěni vltěni vltěni
vltěni vltěni vltěni vltěni

Text partyzánské písahy z r. 1943

mostem přes Sedlničku. Práce na ní byly prováděny vždy během noci, trvaly od srpna 1942 do února 1943 a po jejich ukončení zde byly ukryty třaskoviny, rozmnožovací stroj apod. Bohužel využití bunkru záhy znemožnila velká rozle ostrovského gestapa, která zničila v prosinci 1942 krajský výbor KSČ a přes konfidenta Jana Cwirze zasáhla i štramberský městský výbor KSČ. Zatčení byli v lednu 1943 Ferdinand Holub a Jan Ambrož, kteří pracovali jako spojky s ostrovským vedením a Vojtěch Veřmiřovský. Ostatním dvěma spojkám Jaroslavu Jaškovi a Vladimíru Rajnochovi se podařilo uprchnout. Spojka Jan Cwirz po svém zatčení gestapem (v obchodě se zeleninou ve Vítkovicích na Pohraniční ulici u s. Strnadlo) zradil a pracoval jako konfident gestapa pod krycím názvem Hanz 100. Nicméně po řadě neúspěchů s nasazeným konfidentem J. Cwirzem došlo k velké razii gestapa a četnictva za asistence německého vojska 18. února 1943. Byla obklíčena kopřivnická Tatrovka a městská čtvrť Kozina ve Štramberku. Při této razii bylo zatčeno 13 členů ilegálního výboru KSČ a komsomolců – Č. Píkulík, K. Jašek, A. Sopuch, V. Najvar, A. Hykel, A. Randýsek, J. Marek, A. Ledvína (zatčen na totálním nasazení v Německu), F. Urban, B. Melčák, J. Bartoň, J. Manda a M. Hubeňák. Celkový počet všech zatčených ilegální komunistické strany na Kopřivnicku a Štrambersku od ledna do června 1943 dosáhl 67 komunistů a komsomolců.

Nejvíce ohrožení příslušníci obou komsomolských skupin proto po 18. únoru 1943 přešli do ilegality a zahájili otevřený partyzánský boj v beskydských lesích. Tuto partyzánskou skupinu tvořili J. Veřmiřovský, J. Stanislav, J. Jašek, J. Šmahlík, Z. Hykel, J. Najvar a V. Rajnoch. Prvním útočištěm jim bylo bývalé rekreační středisko Padolí u Veřovic a poté si oddíl štramberských partyzánů vybudoval zemiňanku v horách u pramene Jičinky, jež byla vyzrazena v květnu 1943 Miroslavem Jaškem.

Ze svého ilegálního úkrytu (rodina Mertíkova, Nový Jičín – Žilina) byl povolán V. Rajnoch, aby se ujal vedení jednotky. Tomu se podařilo v květnu 1943 zapojit do skupiny první tři sovětské partyzány uprchlé z německého zajetí, takže celkový stav oddílu dosáhl v červnu 1943 17 lidí. K zapojení sovětských občanů do partyzánské oddílu Štramberk došlo následujícím způsobem. V květnu 1943 při přechodu železniční tratě u Bordovic střetli se J. Jašek a J. Šmahlík s tříčlennou skupinou sovětských občanů, a to prof. Kateřinou Lavrovnou Lysenkovou, Anatolem Carevem a Vasilem Maškovem. Všichni tři byli do oddílu přijati. V té době došlo k osvobození vězňů Aloise Lapače a Josefa Hykla z Rotterovy továrny (nyní Autopal) v Novém Jičíně. Organizátoři této akce Vladimír Šmahlík, Oldřich Socha a Vladimír Holamík odešli poté do hor.

Tehdy již skupina působila v lese Stašku nad Bordovicemi. V době pobytu v lese Stašku v červnu 1943 vyslali štramberští partyzáni dva instruktory Z. Hykla a J. Veřmiřovského, aby pomohli vybudovat v Bílkově partyzánské skupině v Kozničovských lesích zemiňanku a základnu. Po odvolání těchto dvou partyzánů zpět do jednotky Bílkova skupina odešla opět do obce Mniší a nepřijala partyzánskou taktiku boje. V obci Mniší byli její 4 příslušníci Lichnovský, Ermis, Záčec a Janáček zatčeni gestapem. V odvetu za vyhození vlaku na trati u Lískovce, které provedla jiná partyzánská skupina, byli všichni 4 popraveni a ponecháni pro výstrahu tři dni pověšeni u této trati spolu s pomocníkem partyzánů Drozdem.

Úkryt v lese Stašku byl bohužel vyzrazen českým člověkem z Bordovic, a proto došlo k urychlenému opuštění působiště pro nebezpečí německé trestné výpravy a k přesunu do lesů k Zubří. Zde však byli štramberští partyzáni stále ohroženi přítomností německých vojenských jednotek a vznikly jim vážné potíže v zásobování. Z těchto důvodů je rozhodnuto přejít do úkrytu ve městě Příboře, do továrny na kachle v místní části v Klokočově. Tento úkryt byl vyzrazen opět

Výsledek diverzní akce z 3. 5. 1945 u Mořkova.

II. slovenská partyzánská brigáda M. R. Štetánika. Uprostřed velitel K. K. Popov (Pustevny duben 1945)

konfidentem M. Jaškem, který si náhodou vzpomněl, že partyzáni ještě v horách navrhovali tato útočiště. Pauze s pomocí zbraní po nastalé přestřelce se partyzánům podařilo vymanit se z obklíčení gestapa a uchýlit se opět do Beskyd nad Krhovou.

V důsledku neustálého pronásledování a rozsáhlé procesovací akce gestapa a wehrmachtu v Beskydech se po partyzánské přísaze 5. srpna 1943 skupina Štramberk rozdělila na menší akceschopnější oddíly. Novým velitelem se stává J. Jašek, funkcí politického komisaře je pověřen V. Rajnoch. Ještě před vlastním rozdělením jsou vyslány spojky pro zajištění kontaktů a zásob, A. Lapáč a Z. Hykel, kteří později v bojích s gestapem padli, do Příboru, V. Rajnoch a V. Stanislav do Rybího, odkud v květnu 1944 odešli na Spálovsko, J. Halomík, J. Šmahlík a O. Socha opět do Příboru, přičemž při přechodu protektorátní hranice se dostali do přestřelky, v níž padl O. Socha.

Pro jednotlivé menší skupiny jsou stanoveny rozdílné úkoly, skupině J. Jaška bylo uloženo přes zimu 1943/44 vybudovat partyzánské základny v Petřvaldě, Petřvaldíku, Hartech, Albrechtíčkách a Nové Horce, skupina V. Rajnocha dostala rozkaz podílet se na odbojovou činnost na českém Spálovsku, Oderských horách, skupina J. Sopucha a V. Šmahlíka měla setrvávat v zuberských lesích, skupina A. Barabáše, přechodně vyslaného na Slovensko navázat spojení u Čadce, měla připravovat ozbrojené vystoupení v Libhošti a Rybí. Sovětské partyzáni Anatol Carev a Vasil Maškov byli vysláni hledat spojení s polskými partyzány v Bílsku. Příslušníci libhošťské skupiny Alfréd Barabáš, Karel Šenk, Josef Frýdl a Josef Šenk z Rybího uprchli v květnu 1943 před zatčením gestapem a přešli do ilegality. Velitelem skupiny byl A. Barabáš, po jeho onemocnění J. Šenk. Do května r. 1945 se oddíl rozrostl téměř na 30 lidí, mezi prvními sovětskými občany do něho přijatými byli Alexandr Milov, Alexej Utkov a Nikolaj Andrejevič Gančarov.

Zvláště cenné pro další vývoj a úspěšnou činnost štramberských partyzánů se stalo získání rozsáhlé sítě sympatizujícího obyvatelstva a partyzánských pomocníků v oblasti Beskyd, v Zubří, Mořkově, Krhové, Hodslavicích, později v Čeladné, v Oderských horách ve Spálově, na Novojičínsku v Libhošti, Rybí, a zejména v Petřvaldu, Petřvaldíku, Hartech, Albrechtíčkách a Štramberku. Poslední zmíněné vesnice měly značný význam jako přestupní stanice pro všechny ilegální pracovníky, a zvláště sovětské zajatce pracující v Ostravě. Z ostravských šachet osvobodila tato ilegální organizace Oldřicha Tománka a Richarda Vidličky 12 sovětských občanů, z nichž 4 zůstali ve skupině Štramberk (Andrej Olinek, Vladimír Lešný, Evžen Pugačev, Dimitrij Davidov) a ostatní byli předáni do oddílu Nikolaje Kuzmina ve Valašské Bystřici. Ti, kteří posílili skupinu Štramberk, byli převáděni do beskydských hor k Zubří, kde v okolních lesích s pomocí hojného J. Zemana došlo koncem r. 1944 k vybudování celkem šesti zemljanek. Zmíněná již druhá organizace partyzánských pomocníků byla vybudována přes zimu 1943–1944 pod vedením O. Tománka z Hart, a to tak úspěšně, že nikdo z jejích příslušníků nebyl do osvobození r. 1945 zatčen.

Od ledna 1945 dochází k navázání kontaktu s oddíly N. Kuzmina a Petrova z 1. partyzánské brigády Janů Žižky z Trocnova vedenou majorem Murzinem, která se po své aktivní činnosti ve Slovenském národním povstání přesunula na území Moravy. Fašisté záhy zjistili přítomnost silných partyzánských skupin v Beskydech a 19. listopadu 1944 za osobní přítomnosti říšského protektora K. H. Franka obklíčili Zubří. Jen díky duchapřítomnosti vrchního strážmistra J. Rychlíka a včasné likvidaci konfidenta K. Kindíka bylo obyvatelstvo této valašské vsi uchráněno před osudem Lidic, Ležáků a Morávků.

Vojenská aktivita partyzánů v zimních měsících 1944–1945 vrcholí. K významným partyzánským úspěchům patří zničení telegrafního a telefonního spojení

podél trati Veřovice – Frenštát a odzbrojení dvou příslušníků voľkssturmu ve Štramberku v lednu 1945, poškození trati Přerov – Ostrava u Jistebníku, odzbrojení finanční stráže vlaku na trati Veřovice – Štramberk, zneškodnění dvou esesáků ve Veřovicích v únoru 1945, a konečně odzbrojení četnických stanic v Zubří v březnu a na Horní Bečvě v dubnu 1945.

Po diverzi na přerovské dráze mohlo dojít k zničení části partyzánského oddílu a vůbec celé vsi Petřvaldíku. Nasazením psů na stopu jednoho z účastníků akce Zdeňka Merty bylo gestapo dovedeno do této obce, kterou neprodyšně obklíčilo. Při důkladných osobních prohlídkách se naštěstí nepodařilo německé policii najít nic podezřelého. Ostatní členové diverzní skupiny byli ukryti mimo obklíčený prostor v osadě Harty u Mošnova u rodiny Adolfiny Tománkové.

S velkým ohlasem se setkala dvě úspěšně provedená vykojení německých vojenských transportů na trati Valašské Meziříčí – Ostrava v samém závěru ostravské operace. Obou se zúčastnili členové partyzánské skupiny Štramberk, a sice u Kunčic pod Ondřejníkem 1. května Vladimír Šmahlík a Lubomír Procházka, a akci u Mořkova 3. května vedl člen této skupiny J. Šmahlík.

Úspěchy partyzánských oddílů povzbudivě působily na rostoucí hnutí odporu a pomáhaly Rudé armádě. Do týlu fašistické moci přinášely dezorganizaci, zmatek a vědomí brzkého zhroutilí nacistické říše.

Na jaře 1945 dochází k vysílání četných sovětských zpravodajských skupin za linii fronty na Moravu v souvislosti s ostravskou operací Rudé armády, která započala 10. března. Jednou z nich je skupina kapitána Nikolaje Kuzmina se štábem na Santově u Valašské Bystřice. S touto se partyzánský oddíl Štramberk sloučil v polovině března po předchozí užší spolupráci. Hlavní působiště nyní čtyřicetičlenného oddílu, který se stal částí další větší partyzánské jednotky kapitána Saveljeva „Za vlast“ se stává Horní Bečva. Od dubna je jeho štáb umístěn na Podolánkách u Čeladné, později na Pustevnách. V dubnu dochází k navázání součinnosti s 2. slovenskou partyzánskou brigádou M. R. Štefánika, již velí major Konstantin Karpovič Popov a její štáb je na „osvobozeném území“ na Pustevnách, a to až do konce války. Tyto jednotky jsou již pravidelněji vyzbrojovány a zásobovány leteckou cestou, např. v lednu 1945 shoz do okolí Vidče a Zubří, v dubnu na Pustevny apod. Osvobozovací operací Rudé armády při dobývání Nového Jičína 6. května a posléze 7. května i Olomouce se účastní i část jednotky štramberských partyzánů.

Význam skupiny štramberských partyzánů netkví jen v jejím aktivním odboji proti nacistickým okupantům, v jejím významu vojenském, nýbrž zejména v dosahu politickém a morálním jako příklad statečného odporu proti německému fašismu. Štramberská partyzánská skupina byla současně důležitou základnou a útočištěm pro přechod do ilegality pro pronásledované odbojové pracovníky. Z tohoto hlediska má tento partyzánský oddíl takřka celonárodní význam, zvláště po svém odchodu do hor po 18. únoru 1943. Tímto datem se oddíl zařadil mezi jednu z prvních bojových partyzánských skupin v českých zemích, jež řídila stejně jako další partyzánské oddíly KSČ, která stála v čele ozbrojeného boje českého národa proti fašistům. Praktických úspěchů skupina Štramberk dosáhla v 1. období práce v ilegality v sabotážní a agitační činnosti a v 2. období otevřeného boje účastí na záškodnických a ozbrojených akcích.

Obětavá a statečná činnost oddílu nebyla bez obětí. Z řad štramberských partyzánů nutno vzpomenout Z. Hyklá, A. Lapáče, O. Sochu, J. Najvara aj., kteří padli nebo byli popraveni gestapem. Velké oběti přinesli ti, kteří partyzánům pomáhali. Jen ze Štramberka v souvislosti s akcí proti komsomolcům a městskému výboru KSČ po 18. 2. 1943 bylo popraveno a umučeno 31 osob a uvězněno 48 osob. Obdobně v partyzánské obci Zubří, která se stala hlavní základnou skupiny

Štramberk po odchodu do hor, hrozilo v roce 1944 úplné vypálení a vyvraždění obyvatel.

Tyto velké oběti na životech však nebyly marné, neboť štramberští partyzáni a všichni ti bezejmenní svým neohroženým a statečným bojem přispěli k znovuzískání naší národní svobody. Pomohli k porážce nenáviděného německého fašismu a osvobození naší země, které našemu lidu v květnových dnech 1945 přinesla slavná Sovětská armáda, jež otevřela svým historickým vítězstvím nad německým fašismem ve II. světové válce našim národům cestu k současnému životu v socialismu a míru.

LITERATURA

Benčík A. a kol., *Partyzánské hnutí v Československu za druhé světové války*, Praha 1961.

Čvanda F. — Jašek J., *Štramberští partyzáni*, Slezský sborník, LXI, 1963.

Kadlčík Květoslav, *Z historie národně osvobozeneckého boje a osvobození okresu Nový Jičín Sovětskou armádou v roce 1945*, VSONJ, XV, 1975.

Michňák Josef, *Ostravsko a odboj proti nacistické okupaci*, Slezský sborník, LVII, 1959.

Nečas Ctibor, *Tři stránky z kroniky pokrokového mládežnického hnutí na Novojičínsku*, Nový Jičín, 1963.

Sborník Cestou bojů k vítězství, I, II, Nový Jičín, 1965.

Sborník Mnichov není jen historie, Nový Jičín 1963.

Kronika Štramberští partyzáni 1942 – 1945, uloženo na OV SPB Nový Jičín.

Poválečný odznak štramberských partyzánů.

POČÁTKY HUSITSTVÍ NA NOVOJIČÍNSKU

JIŘÍ JURK

Severomoravský region¹⁾ Novojičínska nepatří k předním oblastem dějin husitské revoluce, a snad proto mu nebyla v tomto směru věnována patřičná pozornost, i když literatura a prameny k zodpovězení důležitých otázek počátků husitské šlechtické opozice pod vedením Lacka z Kravař, příčin husitské revoluce, jakož i jejího vlastního průběhu s důrazem na působnost oderské husitské posádky a konečně i jejich důsledků v ekonomicko-sociální, národnostní a kulturní oblasti jsou značně bohaté. Nicméně i tento region několikrát přitahuje naši pozornost významem událostí, jež se tu během husitského revolučního hnutí odehrály. Vždyť již v samých počátcích husitského hnutí, v době Husova sporu s kostnickým koncilem, se zde vytváří strana Husových přívrženců; v jejím čele stojí helfštýnský a štramberský pán Lucek z Kravař, hlavní iniciátor akcí na záchranu betlémského kazatele a velký příznivec česko-polského spojení — vyslal polskému králi Vladislavovi vojenskou pomoc do bitvy u Grünwaldu, v níž zašla moc Řádu německých rytířů. Snad na tuto tradici navázal svou politickou činností v oderské husitské posádce již designovaný „požádaný český král“, litevský kníže Zikmund Korybutovič, který s pomocí svých příznivců otevíral českým husitům dveře na polský královský dvůr, ať už šlo o veřejné slyšení husitských kněží a ideologů v Krakově r. 1431, nebo o uzavření česko-polského spojení zvláště proti Římskému království Zikmundovu a Řádu roku 1432 a s ním spojené vyslání české husitské pomoci na Balt r. 1433.

V této stati se zaměříme na zodpovězení dvou otázek z první etapy vývoje husitského revolučního hnutí do roku 1420:

1. Jakým způsobem došlo k rozšíření husitství a vzniku husitské strany v oblasti tak vzdálené od revolučních center?

2. Jaké síly tvořily husitskou opozici r. 1415, jaké byly příčiny jejich vystoupení a co znamenala vytvoření této opozice pro předhusitskou feudální společnost našeho regionu?

1. Přehled vývoje zpracování, prameny a literatura

Než se obrátíme k zodpovězení výše zmíněných otázek, podívejme se, kdo se některými z nich zabýval, nebo přinesl nové poznatky k našemu tématu.

Různé cenné zprávy k dějinám husitství zachytil ve svém moravském historickém místopise v dějinách jednotlivých měst Řehoř Valný,²⁾ podobně Joseph Beck³⁾ v dějinách města Nového Jičína zobrazil husitské období s použitím některých pramenů, jež jsou dnes již nenávratně ztraceny a zničeny; vadí zde ovšem zkreslující protihusitské zaměření autorovo. Pravděpodobně první, kdo se určitěji a souborně dotkl a zdůraznil úlohu Zikmunda Korybutoviče a jím vedené oderské husitské posádky v česko-polském spojení, byl František Palacký.⁴⁾ Mohl tak učinit i na základě jím objeveného materiálu, jenž vydal ve svých *Urkundliche Beiträge*.⁵⁾ Při studiu naší oblasti Palackému jistě znamenitě pomohla Kopetzského regesta.⁶⁾ V podstatě ve stejné době vyšla práce Colmara Grünhagena,⁷⁾ jež podávala první nárys husitského období ve Slezsku a jež osvětlila na základě Grünhagenem sebraného a vydaného materiálu z knížecích diplomátů a městských a církevních vyprávěcích pramenů⁸⁾ i některé momenty husitské

revoluce v Čechách a na Moravě; přinesla mnoho světla i do dějin oderské husitské posádky. Některé nové prameny, mezi nimi i důležitý zápis o pádu Nového Jičína do rukou husitů r. 1427 z knihy olomoucké kapituly vydali rakouský historik Joseph Loserth s J. Beckem.⁹⁾ K témuž tožení z roku 1427 se vztahuje i pasáž z Tetzlovy kroniky kláštera Hradištského, pocházející z druhé pol. 16. století, již vydal r. 1893 Josef Teige.¹⁰⁾

Jaroslav Goll¹¹⁾ rozšířil naše znalosti ve vysledování styků moravského prostředí z okolí Lacka z Kravař a knížete Zikmunda Korybutoviče s Polskem v první řadě na základě rozboru a vyláčení tehdy právě nově vydaných polských pramenů – diplomatů litevského velkoknížete Vitolda, diplomatů Polské koruny, zahrnujícího 15. stol. a edice Dlugošovy kroniky.¹²⁾ O vyláčení Grünhagenova se v podstatě opíral Anton Rolleder,¹³⁾ který shrnul jeho rozptýlené poznatky o husitské posádce v Odrách do jedné kapitoly ve svých dějinách města Oder, přičemž po stránce heuristické nevytěžil ani již vydaných pramenů, které asi neznal – to se týká jak edice Teigeho, výše zmíněné, tak nových polských pramenů, použitých Gollem. Pozoruhodný faktografický souhrn přinášela na svou dobu vynikající vlastivědná publikace Moravské Kravařsko,¹⁴⁾ aniž by se ale její autoři dopracovali k samostatnému vyláčení, vyzvednutí a zhodnocení husitského období, jež je v ní roztrženo v dějinách jednotlivých panství. Povšechný přehled po epoše husitství v době poděbradské přinesla práce Heinricha Schuliga,¹⁵⁾ který zdůraznil ušetření této oblasti husity a zachování kláštera fulneckých augustiniánů přisuzoval úctě husitů k místu posledního odpočinku Lacka z Kravař. Druhou soubornou prací věnovanou husitství v našem kraji byla po Grünhagenovi studie Václava Sladkého,¹⁶⁾ zaměřená především na Opavsko, ve které autor přinesl zdařilý přehled husitských válek a vůbec poprvé (kromě určitých náznaků u J. Becka v jeho dějinách Nového Jičína) zde byla věnována zasloužená pozornost důsledkům husitské revoluce pro jednotlivé vrstvy feudální společnosti v držbě pozemkového vlastnictví. Autor tu konstatoval sekularizaci církevních zboží, např. prabostství Březová kláštera třebečského ve prospěch šlechty. Některý pozoruhodný materiál k vnitřnímu vývoji kravařských dominií, jejich rozsahu a vývoji, majetkovým sporům tohoto rodu, samozřejmě jeho genealogii, přináší práce Františka Dvorského a A. Rolledra.¹⁷⁾ Důležitý přínos pro zhodnocení rozsahu a složení husitské šlechtické opozice r. 1415 znamenala studie Václava Novotného z r. 1915 a na ní navazující články Augustina Sedláčka, V. Flajšhansa a F. Táborského¹⁸⁾ v Českém časopise historickém. V téže době začala vycházet rozsáhlé dílo Rudolfa Urbánka Věk poděbradský,¹⁹⁾ jež přineslo mnoho poznatků k pohusitskému boji o charakter státu, přičemž nejvíce pozornosti bylo věnováno Moravě ve čtvrtém dílu, který vyšel až r. 1962.

V období mezi dvěma světovými válkami významně přispěl našim regionálním dějinám F. M. Bartoš objevením zápisů husitského kněze Antocha z Píseckého, Alois Adamus vydal in extenso cenné listiny k dějinám hukvaldského panství a tím i Jana Čapka ze Sán, Adolf Turek přinesl nové doklady o blízkých stycích s polským královským dvorem nástupce Lackova Jana z Kravař na Jičíně a podal cennou monografii Fulnecka v rámci Vlastivědy moravské, Florián Zapletal rozebral závěr posledního z pánů z Kravař na Jičíně a vykreslil portrét jeho bývalého rožnovského purkrabího Jana Lapky na Starém Jičíně.²⁰⁾ Posledně jmenovaný autor na základě zmíněné knihy V. Novotného rozebral a seřadil všechny zmínky a zprávy z pramenů a osobách, jež protestovaly proti upálení Jana Husa 2. září 1415, nezhodnotil však příčiny jejich účasti v této opozici a její důsledky pro tehdejší Moravu.²¹⁾ Na samém konci tohoto období dostala Morava i své souborné vyláčení husitství od přesvědčeného apologety katolicismu Augustina Neumanna, který neúspěšně zdůraznil tradiční výklad husitské revoluce jako nábožen-

ského, proticírkevního hnutí. Jeho pokus o syntézu doplňovaly edice Jim nově zjištěných pramenů k dějinám husitství, zejména z archivů církevních institucí.²²⁾ Bohužel jeho práce mimo záměrných zkreslení, daných autorovou pozicí, doprovází řada chyb, přehlédnutí a špatných interpretací, jež se rozhodl napravit R. Urbánek svým kritickým komentářem,²³⁾ jenž se současně stal do dnešní doby nejlepšími dějinami husitského revolučního hnutí na Moravě.

Po druhé světové válce završili své dílo příslušníci starší generace, pracující nadále v intencích nemarxistické metodologie. Na poli regionálních dějin se pokusil vytvořit stručnou syntézu průběhu husitské revoluce na střední Moravě F. Zapletal,²⁴⁾ který i když obsáhl řadu cenných pramenů, podává pouze chronologický vývoj dějinného procesu. Teprve v šedesátých letech vyšlo chybnější zpracování dějin husitské revoluce v Laichtrově řadě České dějiny od F. M. Bartoše, který se rovněž v samostatné studii zabýval osobností Zikmunda Korybutoviče.²⁵⁾ O Bartošově syntéze se dá říci, že trpí do jisté míry roztržitostí a soustředěním pozornosti především na politické dějiny, i v té formě, jak nám ji Bartoš zachoval, jsou jeho dějiny husitství potřebné a dalo by se říci, že především pro regionální badatele, neboť tam najdou řadu faktů a dějinných skutečností.

Mnohem více než příslušníci demokratického křídla české idealistické pozitivistické historiografie přinesli k prozkoumání podstaty husitství marxističtí historikové, pracující metodou historického materialismu. Marxistská historiografie prozkoumáním dosud v podstatě nedotčených oblastí: ekonomicko-sociálního stavu předhusitské feudální společnosti, jejího třídního složení, politiky jednotlivých křídél husitské revoluce v závislostech na jejich třídní základně, husitské revoluční ideologie – mohla snést četné argumenty proti koncepci idealistické historiografie o podstatě husitství jako hnutí náboženského a případně národnostního (názor hlášený zejména německou buržoazní historiografií)²⁶⁾ a vyzvednout jeho obsah sociální a třídní v souvislosti s vystoupením širokých vrstev a zlepšením jejich postavení, protifeudální (ekonomický) v jeho výsledcích – posílení zvláště měst a řemeslnictva, zrušení církevních platů a oslabení církve a papežské moci i ideologický a kulturní ve vytvoření revoluční měšťanské ideologie a rozšíření vzdělání a rozvoji češtiny.²⁷⁾

Jednu z prvních prací, kladoucích důraz na vystižení objektivních historických podmínek v našem kraji, představovala studie Lumíra Jisla a A. Turka, jež na základě konfrontace písemných pramenů a archeologických nálezů ověřila a rozšířila naše znalosti o průběhu česko-uherské války na severní Moravě, zejména o se týče drobné války synů Jiřího Poděbradského, zemského hejtmána Bírky z Nasilé se slezskými knížaty, Vratislavi a „černou rotou“ Matyášova vojevůdce Františka z Háje.²⁸⁾ Velmi významnou studii pro poznání rodícího se česko-polského spojení za husitských válek s konkrétním vyzvednutím politické činnosti Zikmunda Korybutoviče a vojenské aktivity jeho husitské posádky v Odrách přinesla práce Aleny Kopalové.²⁹⁾ V ní poprvé byl zhodnocen význam husitských Odr a rozsáhle byla vykreslena diplomatická činnost Korybutoviče jak ve vztahu k českým husitským vůdcům Prokopu Holému, Janu Tovačovskému z Cimburka, tak k česko-polské národní straně, vedené Šafaříci na polském královském dvoře, jež Odry hospodářsky a vojensky zásobovala. Vedle této práce se nejvíce dotýká našeho tématu a regionu stať Ladislava Hosáka³⁰⁾ o husitství na Ostrovsku, jež se zabývá stručně i dějinami husitské posádky v Odrách. Hosáková studie přinesla všestranný rozbor vývoje a výsledků husitské revoluce, méně se zabývala jejími příčinami. Nejcenější je znázornění převratu v pozemkové držbě po husitských válkách s vyzvednutím zisků nižší šlechty a zhodnocení hospodářské a politické činnosti Jana Čapka ze Sán a Jana Talafuse z Ostrova (neřeší otázku jejich právního

vztahu k olomouckému biskupství, jehož majetek držel). K důsledkům husitské revoluce, počestění části naší oblasti, sesbíral množství poznatků západoněmecký historik Ernst Schwarz, který na řadě míst polemizuje s výsledky prací A. Turka o národnostním vývoji severní Moravy.³¹⁾ Zajímavým, nicméně diskutabilním zvláště ve vysvětlení příklonu pánů z Kravař k husitství vlivem rodové, majetkové a sňatkové politiky atd. zůstává příspěvek Václava Štěpána,³²⁾ přesto ale nutno vyzdvihnout důraz, který autor klade na formování strany Husových přívrženců pod ochranou zemského hejtmana Lacka z Kravař. Stejným obdobím jako V. Štěpán se zabýval Jaroslav Bakala ve studii o ekonomicko-sociálním vývoji severomoravské oblasti před husitskou revolucí,³³⁾ přičemž konstatuje určitou retardaci severovýchodní Moravy, kde došlo k vytvoření pevnějších ekonomických vazeb uvnitř měst (právo odúmrtí, trhu a opevnění) i mezi městy, řemeslníckými středisky feudálních panství a jejich vesnickým okolím (právo míle) až na konci 14. stol. a počátkem 15. století, což pravděpodobně souvisí s pozdní kolonizací této oblasti. Jen letmo se zmíníme o příručce, podávající památná místa husitského revolučního hnutí v našem kraji,³⁴⁾ jež nedosahuje vůbec úrovně zpracování, již by si toto téma zasloužovalo. Naopak dobrý regionální souhrn husitského období podávají nové monografie Hranic a Přerova.³⁵⁾ Poslední nově vyšlou práci je dějinný přehled vývoje starojičínského panství za feudalismu od A. Turka, jenž se podrobně na základě méně či vůbec neznámých pramenů zabývá i husitským obdobím, a to jak po stránce hospodářských poměrů feudálů i poddaných, tak po stránce národnostní, náboženské, majetkových změn, vývoje lenního zřízení, dějin osídlení³⁶⁾ apod.

Z pramenů, uchovávaných v archívech, vzaly v podstatě za své všechny městské fondy pro toto období, zachovaly se pouze dvě listiny z městských archívů Frenštátu a Bílova a jedna týkající se Slatiny.³⁷⁾ Naštěstí řada ztrát byla podchycena alespoň v regestech a opisech, někdy i vydána v diplomatářích z minulého století. Více materiálu se zachovalo ve šlechtických archívech, jako listiny a listy pánů z Kravař,³⁸⁾ nebo zejména ve fondech církevních, např. listiny vízečel se k augustiniánskému klášteru ve Fulneku, dále agenda a listiny biskupského huckvaldského panství,³⁹⁾ kde se dá mluvit o poměrně bohatosti těchto souborů. Něco pramenů zprávy se dá vytěžit z rukopisů a listin bývalého stavovského archívu v Brně, týkajících se zvláště Fulneka, Nového Jičína a Štamberka, a ze sbírky listin městského archívu v Olomouci.⁴⁰⁾ Posléze naši pramenovou základnu uzavírá několik edic celozemského charakteru, především právní (Moravské zemské desky aj.) a vyprávěcí povahy, jež budou citovány na patřičných místech.

Z naznačeného přehledu je zřejmé, že jen pár autorů, a to ještě valnou většinou právě marxističtí badatelé, si kromě vyličení událostí kladla za cíl i osvětlení hlubších příčin historických procesů. Přitom se pozornost soustředila zvláště na význačné etapy a osobnosti husitství; tj. celkem dosti víme o politice Lacka z Kravař a vůbec pánů z Kravař, a jejich stycích s polským dvorem z prací Gallových, Dvorského, Novotného, Turkovy a Štěpánovy, ale nic o třídním a společenském složení husitské šlechtické opozice a příčinách vstupu do ní. Stejně tak jsme vcelku seznámeni s politickou činností knížete Korybutoviče, s jeho vojenskými akcemi podnikanými oderskou husitskou posádkou z prací Palackého, Grünhagenovy, Bartošovy a Kopalové, nikoli však s revoluční působností husitské posádky na místní poddaný lid, nevíme, zda její přítomnost pomáhalo bourat některé feudální výsady a povinnosti a jakým způsobem se podílelo na šíření husitství. Je pravda, že na tyto otázky a mnohé další: jaké byly vztahy husitské posádky k feudálním sousedům at husitům či katolíkům, zda zbíhali poddaní od svých vrchností do husitských Oder, nedáme uspokojivou odpověď, protože neexistují prameny, které by nám ji mohly přímo a v úplnosti poskytnout.

Zpracován dosud není ekonomicko-sociální stav feudální společnosti na Novojičínsku před vypuknutím husitské revoluce a změny jí způsobené v různých oblastech. Zde bychom mohli jmenovat zatím pouze tři jména: V. Sladký, L. Hosák a A. Turek.⁴¹⁾ Přesto právě v zodpovězení této otázky podle nás tkví klíč k spravedlivému zhodnocení, co husitství přineslo našemu regionu. Proto klademe na tyto problémy důraz, a to větší, že naše výsledky budeme moci srovnat se závěry prací Rudolfa Anděla pro severní Čechy, Bořivoje Lázka pro Žatecko a Lounsko, Jaroslava Kose pro Rakovnicko, J. Macka pro Tábořsko, L. Hosáka pro Olomoucko, Šumpersko a Ostrovsko a F. Matějka pro jihovýchodní Moravu,⁴²⁾ čímž budeme snad moci postihnout i některé trendy celozemské, konkrétně dotknout se problematiky krize nižší šlechty a zcelování velkých dominií v předhusitských Čechách a na Moravě a vytváření kalíšnické pohusitské feudalit. Posledně zmíněné otázky budeme řešit v příštích studiích.

2. Husův proces v Kostnici a vytváření husitské opozice

Zhodnocení pronikání husitské ideologie do nejširších vrstev a tříd moravské předhusitské feudální společnosti je nerozlučně spjata s uvědoměním si specifiky moravského husitství. Do našeho regionu⁴³⁾ a v podstatě na celou Moravu se husitské učení šířilo především ve dvou diskontinuálních obdobích: v samých počátcích husitství, ještě za vlády krále Václava IV., v období Husova boje s kurii a kostnickým koncilem, před vypuknutím vlastní revoluce r. 1419 (jinde na Moravě i po něm v období revolučního vzepětí do r. 1421) a potom v období útočné a propagační fáze husitské revoluce po bitvě u Ústí nad Labem r. 1426, v období spanilých jízd. Již R. Urbánek upozornil na odlišnou podstatu moravského husitství.⁴⁴⁾ Na Moravě nestála v čele husitského revolučního hnutí města, střediska řemeslné výroby a obchodu, jež by nejpevněji hájila čtyři pražské artikuly, neboť v nich byly zobecněny cíle měšťanské husitské opozice: svobodné šíření a hájení právně rovnoprávného postavení v rámci „své“ církve podáváním kálcha nejen klerikům, ale i laikům (2. artikul – požadavek z oblasti práva), úsilí o chudou církev a podkopání hospodářské moci katolické církve (přestane světské panování kněží), jako hlavního sloupu feudalismu (3. artikul z oblasti ekonomiky) a dobytí moci a právo její obrany trestáním „těžkých“ hříchů (4. artikul – z oblasti politické moci).⁴⁵⁾ Čtyři pražské artikule vykazují vzájemnou spojitost a podmíněnost ve snaze jejich tvůrců zabezpečit cíle husitské revoluce ve všech oblastech. Naopak protože města zůstala pod nadvládou německého katolického patriciátu, stála v čele husitského hnutí na Moravě proti Čechám panstvo a po něm nižší šlechta, jež se k husitství přidaly spíše z konjunkturálních důvodů. Proto, jak správně ukazuje Urbánek, jejich stranická přízeň byla velmi vrtošivá.⁴⁶⁾ Tím na Moravě celková situace vykazovala daleko větší nestabilitu, neboť se změnou postavení šlechtických jednotlivců se dosti významně měnila celková konstelace sil.⁴⁷⁾

Velkou rolí v úspěchu husitské revoluce sehrál faktor dočasněho spojení vykořisťovaných tříd: venkovského lidu, městské chudiny, chudého kléru a městského řemeslnictva v jejich sociálních a hospodářských cílech s částí vládnoucí feudální třídy v ohledu cíle mnohem omezenějšího a konzervativnějšího, přesto ale velmi důležitého – v požadavku nápravy církve. Toto spojení, jež splňuje jeden z nezbytných bodů vítězné revoluce, dovedlo husitskou stranu pod ochranou královské moci Václava IV. a za nečinného přihlížení a vnitřních sporů české zemské církve⁴⁸⁾ až na práh revoluce r. 1419. Na Moravě a zvláště v našem kraji se stal ochráncem a předním představitelem Husových příznivců nejvyšší purkrabí pražský (1408–1411) a zemský hejtman moravský (1411–1416) Lucek z Kravař na Helfštýně.

V osobě Lacka z Kravař byl získán husitství jeden z nejmocnějších feudálů České koruny, který svou vahou politickou a mezinárodními kontakty s polským královským dvorem po právu stanul v r. 1415 v čele husitské strany, čímž jí dával punc feudální legálnosti a umožňoval tak její další růst a revoluční vývoj. Nelze ale považovat Lacka z Kravař za husitského revolucionáře, který by byl ochoten cokoli měnit na feudálním uspořádání společnosti, šlo mu pouze o nápravu církve a upevnění své feudální moci. Již před tím než se stal stoupencem Husovým, sledoval výrazně polonofilskou politiku, jež vystřídal jeho předchozí orientaci na markrabího Jošta do r. 1403. Tak již r. 1404 zprostředkoval schůzku Václava IV. s polským králem Vladislavem Jagelovcem ve Vratislavi a taktéž r. 1408 se účastnil porad konaných opět ve Vratislavi.⁴⁹⁾ R. 1410 posílá na pomoc do bitvy s Řádem německých rytířů u Grünwaldu oddíl, tvořící 49. korouhev, kterou vedl jeho hejtman Jan Helm. Celou korouhev (čtvrtou) dokázal sestavit již pouze Jan Sokol z Lamberka z jihomoravského okruhu feudálů, který bojoval v dlouholeté zášti (aktivní podíl tu měl i Jan Žižka) proti předním představitelům české panské jednoty, Rožmberkům. Protože Lackův hejtman Helm se vyskytuje v Popravčí knize pánů z Rožmberka,⁵⁰⁾ můžeme předpokládat, že Lacek byl v úzkých stycích s touto šlechtickou jihomoravskou skupinou (původně stoupenců markrabího Prokopa), tedy s Janem Sokolem, snad i s Suchým Čertem, tj. Jindřichem z Jevišovic, Alšem a Litoltem z Lichtmburka na Bitově, Krajířem z Krajku aj.⁵¹⁾ V r. 1412 na konci července a začátkem srpna Lacek jako moravský zemský hejtman hostil ve svém městě Novém Jičíně (svěcením mu co by poručníku nezletilého Jana z Kravař) dva dny polského krále Vladislava po jeho návratu z jednání s uherským králem Zikmundem v Budíně.⁵²⁾ Předpokládáme, že se jednalo o výsledcích Vladislavovy mírové smlouvy se Zikmundem, po válce, ve které Polsko získalo Spiš, o nezbytnosti donutit uherského krále k ústupu od obhajoby Řádu a o nových krocích, jež měl podniknout Lacek u Václava IV., aby získal jeho přízeň ve prospěch věci Polské koruny. V letech 1413–1414 se Lacek podílel na vyslání Jeronýma Pražského do Polska a Litvy, jehož cesta měla za úkol navázat kontakty s církví pravoslavných „podobajich.“⁵³⁾ V roce 1414 podruhé vyslal proti Řádu do tzv. „hladové vojny“ značnou pomoc 100 kopíníků a 300 střelců, kromě něho se v rozmezí 18. července až 7. října účastnili tažení osobně Jan a Ctibor z Cimburka, Jan z Tvorkova, aj. Řádu odpovádělo celkem 27 feudálů z Čech a Moravy.⁵⁴⁾ Můžeme říci, že Lackova politika předcházela česko-polské husitské spojení, přičemž byla využita v samých počátcích ve společném zájmu na koncilu ve prospěch Husův. Nelze také určit, zda upřímný Husův zájem o zápas Polska s Řádem, jak se nám obráží v listě Husově polskému králi Vladislavovi,⁵⁵⁾ nepodnítl do jisté míry sám Lacek.

Lacek z Kravař se stal příznivcem⁵⁶⁾ mistra Jana Husa od r. 1410, kdy za svého pobytu v Praze na dvoře krále Václava IV. začal navštěvovat Husova kázání v Betlémské kapli. Od 16. 2. 1411 po smrti markrabího Jošta se dostává na sám zenit své moci zaujmutím úřadu moravského zemského hejtmana, jak výstižně glosuje F. M. Bartoš „zemský hejtman měl na Moravě moc mnohem větší (oproti Čechům – pozn. aut.), neboť markrabství si vládlo samo, téměř jako republika.“⁵⁷⁾ Skutečnost, že zemskou vládu na Moravě ovládli příslušníci husitské strany v čele s Lackem, pomáhala podle Zdeňka Fialy⁵⁸⁾ rovněž zmírnit rozpory mezi jednotlivými vrstvami, zejména ze strany utlačovaných, a tím i oslabil sílu výbuchu husitské revoluce na Moravě. Svůj podíl zde mělo sehrát i ukončení neustálých pŕetek mezi markrabími Joštem a Prokopem r. 1405 a odchod nepokojných živlů za hranice země. Nicméně tím, že příslušníci zemské moravské vlády se vesměs v r. 1415 postavili pod vedením Lackovým i z důvodu zachování svých rozsáhlých mezinárodních styků politicko-vojensko-finančních⁵⁹⁾ za požadavek řád-

ného slyšení Jana Husa a zrušení nařčení Českého království z kacířství, vytvářel tímto činem z Moravy v té době hlavní baštu husitské opozice.

Po Husově internaci v kostnickém vězení vystoupil Lacek záhy se svou skupinou v lednu 1415 s protestem, vzniklým na jeho hradě Velkém Meziříčí, žádajícím Husovo propuštění a zajištění jeho veřejného slyšení, aby dosáhl „očistění své i vši České koruny“. Pod list přivěsilo své pečeti devět příslušníků vyšší šlechty a zemských úředníků moravských, mezi jinými také Petr Strážnický z Kravař, Jan z Lomnice, Jošt Hecht z Rosic a další.⁶⁰⁾ Po neúspěchu tohoto zájmu byla připravena rozsáhlá akce na počátek května, v níž byly využity jednak Lackovy politické styky s polskou šlechtou a královským dvorem a jednak se do ní zapojili Husovi přátelé z Karlovy univerzity a z řad české šlechty, ať již v Praze nebo v Kostnici. Sloh a argumenty všech protestních listů dosvědčují jejich koncipování v jednom husitském centru. Proto byl i hledán jejich autor, a to buď ve spisovateli obrany Jana Husa Petru Mladoňovicovi v Kostnici, nebo – a to mnohem pravděpodobněji – v husitském právníku Mistru Janu z Jesenice, který jako představitel husitské univerzitní pravice udržoval úzké styky s husitskou vysokou šlechtou.⁶¹⁾ Tím je možné předpokládat Jesenicovu účast již na schůzce ve Velkém Meziříčí. Společná akce začala 8. května novým protestem 11 čelných zástupců moravské husitské feudalit z Brna, po něm následoval 12. 5. společný protest 250 příslušníků české a moravské šlechty z Prahy, jimž oběma byl předlohou ve formě i obsahu list z Velkého Meziříčí, dále následoval z téhož 12. května z Prahy list, obracející se se stejnými požadavky na české a moravské zástupce v Kostnici a konečně 13. 5. podali svůj protest čeští a polští páni u koncilu v Kostnici.⁶²⁾ Všechny tyto akce, i když vykazaly jen částečný úspěch, pomáhaly rozšiřovat a sjednocovat husitskou stranu v Čechách, na Moravě a v Kostnici.

Po upálení Jana Husa 6. července, dosáhlo po prvních zprávkách agitace šlechtické opozice svého vrcholu. Na zářijovém sjezdu v Praze bylo účastno nebo později pečeti protestní list proti Husově upálení kolem 450 osob. Na tomto sněmu došlo k uzavření husitské branné šlechtické jednoty zápisem z 5. září na 6 let v počtu 55 příslušníků z řad moravského, českého a slezského panstva v čele s Lackem z Kravař, Čeňkem z Vartemberka a Bočkem z Kunštátu.⁶³⁾ Mnohem významnějším dokumentem ale pro nás zůstává protestní list z 2. září, který nápadně dokumentuje tím, že zachytil i Husovy stoupence z řad nižší šlechty, geografické rozšíření husitství.

3. Stvrzovatelé protestního listu do Kostnice na Novojičínsku

Protestní list z 2. září 1415 musel být vyhotoven celkem v 8 exemplářích, aby se na něj vešly všechny pečeti stvrzovatelů. Do současného století se zachoval pouze jeden stejnopis a sice č. 2 v Edinburghu ve Skotsku. Stejnopis č. 8, který se právě týká naší oblasti a jenž byl zpečetěn na zvláštním sjezdu husitské šlechty Olomouckého kraje a Opavského knížectví ve Šternberce 28. září, byl vydán v Basileji r. 1524 a též Martinem Lutherem r. 1536.⁶⁴⁾ Některí feudálové z řad panstva z naší oblasti pečeti přímo v Praze, asi i v Brně – Lacek z Kravař, Kuník z Drahotuš, Milota z Tvorkova, Zbyněk ze Strádku aj. Při bližším pohledu vidíme, že členy husitské opozice byli i světštlí a církevní manové. Pokusme se nyní určit pravděpodobné příčiny účasti na protestním vystoupení všech těchto vrstev feudální třídy.

Poměrně nejlépe zjistíme odpověď na naši otázku u husitského panstva, tu se můžeme opřít o jejich proklamace ve všech 9 listech do Kostnice, kde žádají o řádný proces s mistrem Janem Husem a o odstranění příhany kacířství pro Českou korunu. Za těmito požadavky se skrývaly cíle další a mnohem důležitější: nápravou církve zejména omezit papežský fiskalismus odčerpávající velké sumy

peněz z českých zemí a současně ji podepřít svou feudální moc. Proto pro husitskou šlechtu bylo upálení Jana Husa opravdovou katastrofou, neboť pro ni znamenaly jeho reformní návrhy jedinou cestu, jak restaurovat a zachovat feudální poměry, vážně zasažené hospodářskou krizí, a uchránit se nebezpečí lidové revoluce.

Toho se zejména hrozili velcí feudálové jako Lucek z Kravař, držitel řady dominií, jež se rozkládaly v převážně většině v naší oblasti. Dědictvím získal panství Helfštýn s městem Lipníkem a Velké Meziříčí, některé drobné majetky okolo Přerova a Hranic, hrad Hlubočky, v léno mu r. 1398 olomoucký biskup propůjčil Valašské Meziříčí s tvrzí Arnoltovice. Svou moc rozšířil o poručnictví nad sirotčími statky: za nezletilého Beneše z Kravař spravoval v letech 1400–1415 panství Fulnek, Bílovec s městem Klimkovicemi a Moravský Krumlov, za nezletilého Jana z Kravař na Jičíně od r. 1406 dominium Štramberk (původně do r. 1380 markrabské)⁶³ a Rožnov (ještě r. 1361 jako biskupské léno u pánů z Kravař)⁶⁴ s hradem Rožnovcem a od r. 1408 do své smrti díl dominia Starý Jičín s hradem Starý Jičín a polovicí města Nového Jičína a konečně za sirotky Jiřího a Lacka ze Šternberka statek Odry a hrad Lukov.⁶⁵ Lucek z Kravař měl o udržení tohoto obrovského majetkového komplexu četné spory,⁶⁶ ale většinou se mu podařilo získané pozice uhájit.

Obdobně Předbor z Cimburka, který měl za manželku Elišku z Kravař, získal při dvojitě dělení dědictví nejprve r. 1406 po Vokovi z Kravař na Štramberce a Rožnově půl panství jičínského a polovici města N. Jičína a r. 1408 po olomouckém biskupovi Lackovi z Kravař na Jičíně panství Vsetín, kterým poručníkoval na místě Jana z Kravař.⁶⁷ Olomoucký biskup Lucek se značně zadlužil v souvislosti s výplatou zastavených biskupských statků a jeho některé dluhy přešly na držitele jeho alodního majetku jičínského,⁶⁸ takže už před husitskou revolucí začal páni z Kravař zápasit o udržení své hospodářské pozice a finanční rovnováhy. Tyto dluhy asi převzal i „Velký Lucek“, který se pravděpodobně mohl zadlužit i svou nákladnou politikou vojenské pomoci proti Řádu, a proto snad hledal nové zdroje příjmů v omezení moci církve jak v převedení biskupského lenního majetku do svého držení, tak v odstranění spolupodílu kléru na finančním vykořisťování poddaných.

Po smrti Lacka z Kravař r. 1416 získal poručnictví nad jemu svězeným dílem na panstvích Štramberk, polovicí Starého Jičína a Rožnova další spoluúčastitelé listu Jan z Lomnice, Petr Strážnický a Beneš z Kravař, kteří je museli bránit proti Anně z Kravař, jež měla na Předborově díle zapsáno 813,5 kopy českých grošů a činila si nárok na díl po Lackovi, takže se s nimi v letech 1417–1420 soudila na zemském soudu.⁷¹ Anna vzala svůj nápad (tj. právní nárok) na polovici jičínského statku s hradem St. Jičínem ve spolek Předbora z Cimburka s jeho ženou.⁷² Výrokem zemského soudu r. 1420 byla Anna odkázána pouze ke svým 813,5 kopám na Předborově dílu ve městě N. Jičíně, takže přímluva krále Zikmunda a královny Žofie ničeho nedosáhla. Nový Jičín spadl do přechodu do vlastnictví Jana z Kravař pod vládu tří vrchností, což svědčí o značné napjatosti vlastnických a hospodářských poměrů, a sice pod poručníky jednak Petra z Kravař, Jana z Lomnice, Beneše z Kravař a jednak Předbora z Cimburka a držitelku věnného zápisu Annu z Kravař. Bohužel nemáme žádných zpráv, jak se tato situace odrazila ve městě.

Eliška z Kravař, vdova po Albertovi ze Šternberka, již po Lackovi připadlo dominium helfštýnské a léno Valašské Meziříčí, se v této době soudila s Petrem Strážnickým o Helfštýn.⁷³ Nakonec jí zůstaly pouze Odry, které přešly r. 1419 na katolicky vychovaného Jiřího ze Šternberka.⁷⁴

Vidíme, že mezi největšími feudály panovaly před vypuknutím husitské revoluce

ostré majetkové spory, jež pravděpodobně odrážely zhoršující se ekonomickou situaci. Členům kravařského rodu, zejména Lackovi a Petrovi Strážnickému, se podařilo vzhledem k nepříznivému genealogickému vývoji rodu celkem uhájit jeho majetkovou podstatu, takže Jan z Kravař přebíral r. 1421 souvislý koncentrovaný majetkový komplex.

Prověřujeme-li protest nižší šlechty z 28. září ze Šternberka a zaměříme-li se z 54 stvrzovatelů na 20 pocházejících z našeho regionu (toto číslo se může zdát vysoké, nicméně si musíme uvědomit, že i mezi nižší šlechtou byla řada těch, kteří vlastnili drobné statečky v různých oblastech a navíc vedle statku alodního současně konali i manské služby třeba olomouckému biskupství, kromě toho sem zahrnujeme i osoby, jež se do našeho kraje dostaly až později), zjistíme zajímavou věc, že asi třetina z nich jsou světští manové, především Lacka z Kravař a Předbora z Cimburka. I když nelze paušalizovat, znamená to, že u nich nebude možné mluvit o samostatném přístupu k této akci, ale spíše o určité závislosti jejich jednání na politice jejich lenních pánů. Tento poznatek se týká manů jičínského panství Závíše z Hynčiny na Bernarticích a Hůrce, a Jana ze Zvole na Žilíně, fulneckého panství Ješka z Jestřebí, Jana z Kroměšína na Valčovicích, Václava ze Slatiny, Mikuláše ze Studénky a mana panství bíloveckého Jana z Čechova na Polance.

Manské rody zpečetitelů z r. 1415 většinou zůstaly na svém lenním majetku ještě dlouho po husitském revolučním hnutí. Tak vladýkové z Jestřebí drží svůj statek do r. 1497, přičemž poprvé jsou tu zmiňováni právě Ješkem z Vysoké a Jestřebí r. 1413.⁷⁵ Valtěřovští Kroměšínové, kteří byli usazeni na manství teprve po r. 1412, kdy Lucek z Kravař potáhl Valtěrovce (dnes Vrchy) k fulneckému statku od proboštví Březová, tu sídlili až do r. 1531. Janu Čapkovi Kroměšínovi z Valtěrovce zajišťuje po r. 1415 zletilý Beneš z Kravař plat na statku.⁷⁶ Snad Kroměšínové vlastnili i nůpravnictví v Březové, kde je dosvědčen man, původně fojt k r. 1387.⁷⁷ O Václavu ze Slatiny nevíme, zda ho můžeme přiřadit k rodu Studénků, ale Mikuláš ze Studénky pravděpodobně držel část léna Slatiny, neboť Studénkové se tu vyskytují nejméně od r. 1520.⁷⁸ Jana z Čechova nebo z Čičova máme doloženého na Polance k 19.–22. 12. 1431, kdy Polanku vkládal Maně z Bařic, manželce Jana Donáta z Velké Polamě; přitom vysvědčoval, že mu ji zapsal fulnecký pán Beneš z Kravař – tj. před poč. r. 1423.⁷⁹ Tomu neodporuje věnný zápis Jana z Kravař r. 1424 Anežce kněžně opovské na tento majetek, neboť jednak Polanka se dělila na dvě části, jako Valtěrovce⁸⁰ a za druhé Jan z Čechova („Johannes Czeschov“) pohání 18. 5. 1422 rytíře Stoše z Kounic o 10 kop z Lubojat.⁸¹ Závíš nebo Štěpán z Hynczendorfu (snad držel se svým bratrem Janem biskupské manství k Mírovu) se vyskytuje na jičínském manství v Bernarticích a Hůrce od r. 1412, kdy mu Předbor z Cimburka postoupil věno 200 kop gr. čes. své ženy Elišky, až do r. 1418, kdy ho opět dál postoupil Slavčovi Cudnému z Korábovic a Bočku z Labuť.⁸² Jan ze Zvole je podle A. Turka totožný s Janem Kepinou ze Zvole, jenž se psal též podle Žiliny, na kterémžto manství seděl v r. 1437.⁸³ R. 1447 a 1448 je poháněn Jan Kepina z Třebovic (též část býv. kravařského dominia) Markétou z Polomě, že jí neplnil ručení za Jana z Kravař z asi 30 kop.⁸⁴ Kdo držel žilinské manství později, nemůžeme říci. Co se týče vladýků z Pohořílek, nacházíme je ve službách jičínských a fulneckých pánů od r. 1374 do r. 1470. O Rackovi z Pohořílek a na Kunvaldě se podrobněji zmíníme v rámci biskupských manů, neboť držel rychtu v Příboře, v letech 1403–1451.⁸⁵ Vzhledem k chudosti pramenů nemůžeme nic říci o jejich další případné činnosti politické, hospodářské aj.

Pouze čtyři představitele nacházíme z řad svobodné nižší šlechty: Jana Donáta z Polomě, Mikeše Donáta z Polomě, Divu z Šišmy a snad Jana Krumsína. U nich

můžeme s největší pravděpodobností mluvit o skutečně aktivním přístupu k husitské protestaci.

Donátové, kteří pocházejí z Velké Polomi na Bílovecku, v předhusitské době klasičké oblasti drabné šlechty, plně spory o platy, statky a dluhy všech proti všem,⁸⁶⁾ mohou sloužit v našem regionu za příklad rodu nižší šlechty, jenž se po husitské revoluci zmožil na středně veliké koncentrované feudální dominium. Začínají ve službách Jana z Kravař, od kterého dostávají r. 1433 30 kop, r. 1431 získávají od Jana z Čechova polovinu Polanky, r. 1437 vzdálené biskupské léno Moštěnicí u Přerova,⁸⁷⁾ r. 1447 od opavské kněžny Anežky Krásné Pole a r. 1461 od Jaroše z Drahotúš a Benešova Vřesinu (oba poslední majetky původně patřily ke kravařskému dominiu).⁸⁸⁾ Na počátku 16. století jejich hospodářská a teritoriální expanze vrcholí. Dívu ze Šišmy u Dřevohostic tu zařazujeme proto, že r. 1437 je jmenován jedním z poručníků držitelky jičínského panství Kuny z Michalovic, a je proto pravděpodobné, že nějaký stateček vlastnil i v našem kraji.⁸⁹⁾ Jan z Krumslína z protestního listu může být buď Ješek z Krumslína, držitel ves Spíčky u Hranic, dále Ejvaň, Dědkovice nebo Jan z Krumslína „řečený Hus“, který vlastnil podíly na Krumslíně, Čelechovicích, Kozojedech aj., všechno v oblasti Plumlovská a Bučovic.⁹⁰⁾ Jeho ani nikoho z jeho rodu nelze ztotožnit s Janem Krumslínem z Lešan, jenž se psal po Fulneku v letech 1454–1464, neboť ten pocházel z rodu vladyků z Lešan.⁹¹⁾

Mezi vyhraněné husity můžeme zařadit valnou část biskupských manů, neboť být biskupským manem a odporovat usnesení kostnického koncilu znamenalo v podstatě přestat bránit práva církve, jak bylo jejich povinností, ale přímo jí škodit. V jejich angažovanosti můžeme rovněž spatřovat snahu získat s pomocí prosazení Husova požadavku zrušení světského panování kněží svůj svěřený manský majetek do svobodného vlastnictví. Jde o tyto feudály: Kuníka z Drahotúše, Racka z Pohořílky, Jana z Hynčiny a Bystratic, Jana Duoně ze Zákovic, Václava Ruse z Doloplaz, Jana z Petřvaldu, Aleše Kabáta z Výškovic, Čenka z Mošnova, Barše Hládku ze Zámrska a Drlíka z Bělé.

V popředí skupiny deseti biskupských manů naší oblasti bezesporu stál jako nejaktivnější příslušník panstva (zasedal na zemském soudě r. 1412) biskupský man Kuník z Drahotúš, vlastník deskových statků Drahotúš a polovic Bochoře a Víkoše, od r. 1409 biskupského léna Kurovice.⁹²⁾ Půhonné knihy olomoucké přinášejí dosti jeho sporů s okolními feudály v letech 1407 až 1419.⁹³⁾ Od r. 1409 probíhal jeho spor s Jandou z Otlochovic o biskupské léno Kurovice, přičemž se proti němu r. 1416 postavil biskup a manský soud, patrně pro jeho husitské smýšlení, a proto se Kuník téhož roku odvolal na zemský soud. Oprávněnost tohoto odvolání v samých počátcích popřel jak hofrychtář, tak lenní soud a navíc proti němu vyhlásili nejprve trestní sankce podle duchovního práva a kletbu s hrozbou, že po neodevzdání Kurovice bude přikročeno k vymáhání mečem podle světského práva. Další zprávy získáváme až z r. 1420, kdy biskup Jan Železný po smrti Jana z Otlochovic potáhl manství proti nárokům Kuníkovým na sebe.⁹⁴⁾

Šlechtický leník k jičínskému a fulneckému panství Racek z Kunvaldu a Pohořílek, zároveň biskupský man, držitel manství v Sázaněch,⁹⁵⁾ se v letech 1417–1420 dostává do sporu o jím držené příborské fojtství se sirotky Herše ze Záhleňic. Posléze se proti Rackovi stává sám biskup Jan Železný, který r. 1420 prosadil výrok dávající rychtu sirotkům Herše ze Záhleňic.⁹⁶⁾ Racek se pravděpodobně dovedl přizpůsobit situaci, neboť r. 1422 vynáší nálezy biskupského manského soudu v Kroměříži.⁹⁷⁾ Vladykové z Pohořílek se na příborské rychtě udrželi přes celou husitskou revoluci, r. 1433 jim Jan z Kravař na Jičíně splácl dluh 28 kop,⁹⁸⁾ r. 1441 je na ni zmiňován Jindřich z Pohořílky.⁹⁹⁾ Bez zajímavosti není ani spor Racka s dalším spolupřevodcem Janem z Petřvaldu, táhnucl se od r. 1412

do r. 1416.¹⁰⁰⁾ Je možné, že na podpoře vladyků z Pohořílky na příborské rychtě se podíleli nejprve jejich světský lenní pán Jan z Kravař a později polipanský pán hukvaldského dominia, kam Příbor patřil, Jan Čapek ze Sán.

Jan z Hynčiny držel biskupské léno Bystratice u Holešova.¹⁰¹⁾ Do naší oblasti se patrně dostal přes svého bratra Závíše či Štěpána z Hynčiny na Bernarticích, přičemž se stal maršálkem dvora Jana z Kravař. Za jeho služby mu jičínský pán odkázal do prového dědictví r. 1433 zcizené biskupské léno Mošnov (již r. 1411 počítané k štramberskému panství pánů z Kravař) a 50 kop gr. čes.¹⁰²⁾ O odkázané peníze pohání Jan z Hynčiny r. 1437 Kunu z Michalovic a r. 1447 Jana z Cimburka jako dědice Jana z Kravař. Posledně zmíněného roku si stěžuje na Jana z Cimburka, že mu v Mošnově „drží nápad páně Janův Jičínského.“¹⁰³⁾

Jan Duon z Zákovic u Bystřice pod Hostýnem vlastnil biskupské manství Trnávku (Jan z Trnávky) a podobně jako Václav Rus z Doloplaz se dostal za husitské revoluce do služeb Jana z Kravař, neboť ten mu r. 1433 odkazuje 20 kop.¹⁰⁴⁾ Mimo to již r. 1420 se dostává do sporu s katolickým pánem Oder Jířim ze Šternberka¹⁰⁵⁾ a po husitské revoluci se v letech 1437–1438 soudí patrně s podporou Čapkovou o rychtu v Brušperce s Mikulášem z Hranic, přičemž sám je stranou, která fojtství drží a je poháněna.¹⁰⁶⁾

Václav Rus z Doloplaz držel biskupské manství ve Varhošti u Olomouce a svobodný statek Tršice, r. 1417 je jmenován poručníkem statku a dětí Jana Helma z Výškovic.¹⁰⁷⁾ Na Navojčínska se dostává až za husitské revoluce jako služebník Jana z Kravař, od něhož dostává r. 1433 zástavu části Velkých Albrechtic v ceně 300 kop gr. českých.¹⁰⁸⁾

O Janu z Petřvaldu víme kromě jeho sporu s Rackem z Pohořílky r. 1412 až 1416, že i on vstoupil patrně do vojenských služeb Jana z Kravař, neboť ten mu odkazuje za služby r. 1433 60 kop gr. čes., na splacení půjčky peněz 130 kop a odměnu 20 kop.¹⁰⁹⁾

Aleš Kabát z Výškovic u Litenčic je pro nás zajímavý tím, že r. 1407 uzavřel spolek na majetek s Janem Helmem z Výškovic (patrně otec kravařského hejtmána¹¹⁰⁾ a jičínského purkroblí Jana Helma, který si r. 1417 zvolil za poručníka výše zmíněného Václava Ruse z Doloplaz), později získal biskupské manství Zámrsky u Hranic a r. 1411 se soudí o bývalý markrabský majetek Damnici s Janem Waytmulnerem, přičemž jeho svědky jsou bratři Jan a Martin Helmové.¹¹¹⁾

Čeněk z Mošnova se dlouho nezdržel na svém statku a záhy po vypuknutí revoluce r. 1420 vplnul do virů válečných tažení a stětů coby úspěšný moravský kondotliér. Jeho odchod z biskupského léna, jež drželi patrně zástavou Lacek a Jan z Kravař k Štrambersku, je pokud víme jediným v naší oblasti. R. 1420 ho nacházíme ve službách krále Zikmunda, kdy opovídá nepřítelství husitské Praze, r. 1426 slouží jako velitel hradu Týnce na jihovýchodní Moravě rakouskému vévodovi Albrechtovi.¹¹²⁾ Ten mu za jeho věrné služby v obraně katolictví zapisuje r. 1435 panství Uherský Ostroh, r. 1436 dává do zástavy hrad a město Hodonín a konečně r. 1437 do vlastnictví bývalé markraběcí hrady Buchlov a Týnec, spolu se zápisem 2000 zl. na zboží kláštera Velehrad, konkrétně na Moravské Nové Vsi.¹¹³⁾ Čeněk z Mošnova, který umírá r. 1454, i jeho synové Jan, Oldřich a Jiří byli pravděpodobně všichni katolíci a sloužili zájmům protihusitským a dá se říci, že kromě Jana i zájmům protipoděbradským.

Málo můžeme říci o Baršovi Hládkovi ze Zámrska u Hranic, jenž je pravděpodobně totožný s biskupským leníkem Bartolomějem ze Zámrska¹¹⁴⁾ a o Drlíkovi z Bělé. Pro Bělou u Brušperka, jež patřila jako biskupské manství k hukvaldskému dominiu, svědčí rozšíření jména Drlík v našem kraji.¹¹⁵⁾

Upozornit můžeme v této souvislosti na zajímavý spor mezi Lackem z Kravař a Závíšem z Vikštejna, držitelem Buku, Radvanic¹¹⁶⁾ a biskupského len-

ního zboží Šostýna k panství Hukvaldy s městečkem Frenštátem r. 1412, po němž došlo k spolku na tento statek mezi Závišem a Vaňkem z Vikštejna a Lamberka (r. 1413 psán již z Lamberka¹¹⁷) snad Lackovým člověkem, jenž byl pravděpodobně bratrem Jana Sokola z Lamberka, neboť r. 1412 platí jeho dluhy.¹¹⁸)

Toto smírné narovnání dlouho nevydrželo, neboť r. 1418 je Vaněk z Břežníka pohnán k manskému soudu Závišem z Šostýna o šostýnské manství, načež r. 1420 Záviš žaluje Vaňka, že mu mocí zabral jeho hrad Šostýn. Manský soud a biskup Jan Železný ve svém rozsudku požadují, aby Vaněk vydal hrad; přesto se tak nestalo, neboť ještě r. 1422 se u soudu přimlouvá Jan Sokol ve prospěch věci Vaňkovy.¹¹⁹) Od Vaňka snad získal panství Mikuláš Sokol z Lamberka a odtud vznikl jeho zájem o panství Hukvaldy, jež mu r. 1435 zastavil císař Zikmund s městy Pílborem, Brušperkem a Ostravou.¹²⁰)

Asi v r. 1415 v souvislosti s růstem husitské opozice proti nešetnému jednání koncili s Husem se husitští feudálové snaží prosazovat své cíle s pomocí husitských kněží, které dosazují na místo katolických kněží, jež bránili politiku koncili. Tak využili zejména Lacek z Kravař, Jošt Hecht z Rosic aj. práva, jež jim r. 1411 propůjčil Václav IV., dosazovat kněze v olomoucké diecézi.¹²¹) O tom máme soudobou letopiseckou zprávu:¹²²)

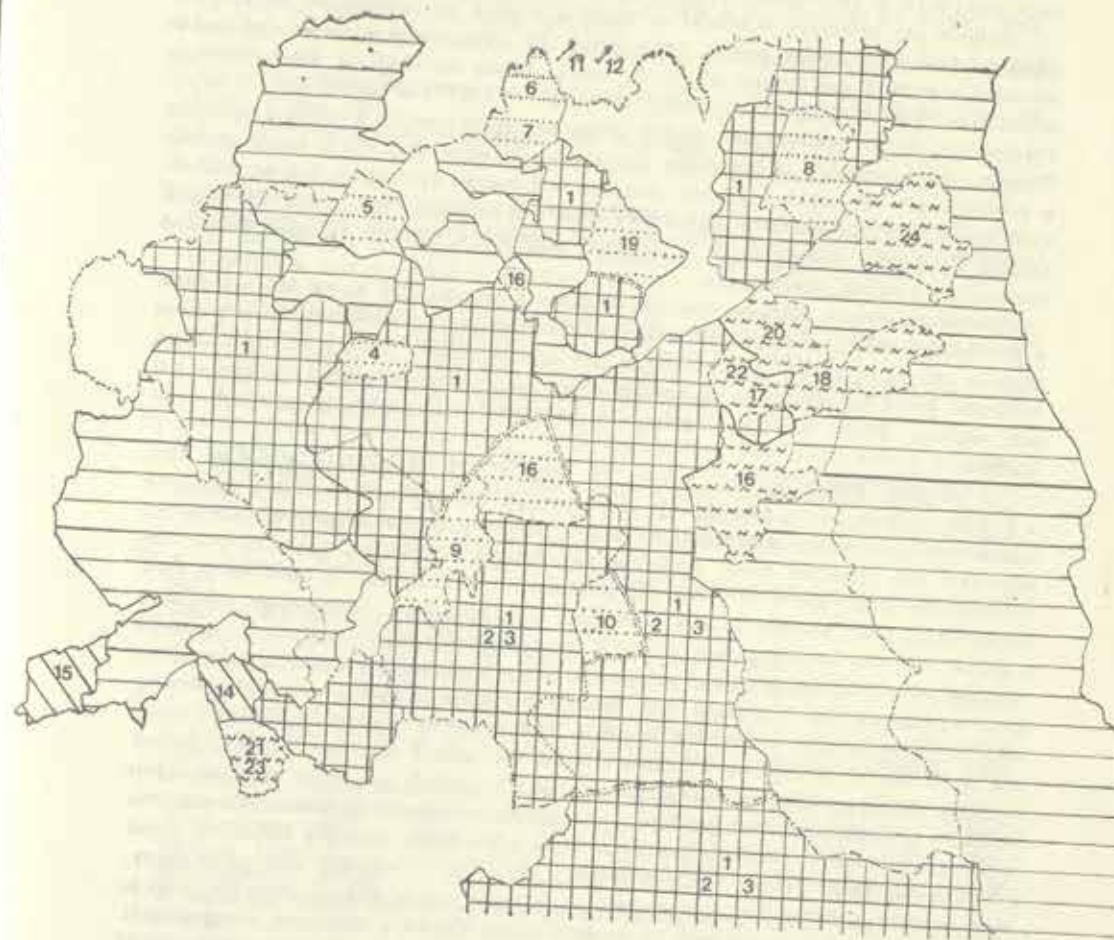
Také pan Lacek Moravský / a pan Petr Strážnický / a pan Heralť Skalský / a pan Jan Tovačovský / ti sobě knězi viklefov do Moravy nabrali / aby tam krev boží / roz/dávali. / A na ně biskupové moravští velmi reptali, / a oni na to málo tboili. / Potom se v Moravě viklefové rozmnožichu / a mnoho zlého učinichu, / měst, hraduův dobývajíc, / kostely, kláštery velmi boříc. / Páni počechu se hněvati / a kačife jim dávati, / protože sú kostely bořili / a nekřesťansky sú to činili. / Neb když by byli páni čeští i moravští biskupuům v jich právo nesahali, / aby oni kněži sami trestali, / nikdy by bludové v Čechách nebyli. /

Bohužel nevíme, zda Lackův kaplan Zikmund z Jistebnice nějak aktivně šířil husitské vyznání víry na jeho zdejších panstvích, když se zde s ním ocital při jeho návštěvách. Pro to, že byl Zikmund stoupencem husitství, svědčí, že ho na místo Lackova kaplana doporučil sám Jan Hus; jeho důvěru nezklamal ani později, když ho Jan Železný pohnal k svému soudu v únoru r. 1417.¹²³) Na Fulnecku od r. 1416 působil kaplan Jan, údajně stoupenec husitství. Patrně k značnému rozšíření husitství došlo na panství Štramberk, asi i k odpírání odevzdávání desátků, což nám dokládá listina Jindřicha z Bystřice na Arnultovicích z r. 1419 pro katolického hodslavského faráře Mikše, již mu zajišťuje plot u kostela ve Valašském Meziříčí, ale jedině pod podmínkou, že bude nadále vykonávat své farní povinnosti v Hodslavicích.¹²⁴) Na panství Starý Jičín existovaly v této době čtyři farnosti, ve St. Jičíně, Novém Jičíně, Šenově a Jeseníku nad Odrou, přičemž česká byla jen farnost starojičínská,¹²⁵) takže jedině tam mohlo docházet k šíření husitské ideologie.

Smrtí Lacka z Kravař po 15. 7. 1416 nastává postupný rozpad husitské šlechtické opozice a posun jejího vedení doprava.¹²⁶) Do čela branného svazu husitské šlechty se dostává Čeněk z Vartemberka, který se od r. 1417 snaží o zprostředkování Zikmundovo s koncillem a o smír husitské Karlovy univerzity s arcibiskupem. Tím se vlastně stal hlavním podporovatelem rozhodujícího rozkolu husitů v boji o univerzitu r. 1417 na šlechtickou opozici ve spojení s novým praviceovým vedením univerzity a na levici zatím nediferencovanou – na vedoucí sílu blížící se husitské revoluce: měšťanskou husitskou opozici a selsko-plebejskou opozici.

Konciliární vůdcové vyhlásili 24. 2. 1416 kanonický proces proti všem zpečetitelům a 10. 5. a 14. 6. 1416 je pohnali k církevnímu soudu z důvodu vyšetření jejich kačifství.¹²⁷) Jestliže Lacek z Kravař účinně bránil uvedení těchto výnosů

MAJETEK CÍRKVE A PEČETITELŮ STÍŽNÝCH LISTŮ Z R. 1415

- Vodoravné šrafování – církevní majetek (olomoucké biskupství, kláštery Hradisko a Fulnek, probašství Březová od kl. Třebíč)
- Mřížované šrafování – majetek vyšší šlechty, jež pečetila protestní list.
- Sikmé šrafování – majetek drobných feudálů.
- Tečkovaná plocha – manové šlechty (zejména pánů z Kravař).
- Vlnovkami pokryté plochy – leníci olomouckého biskupství.
- Bílé plochy – majetek světských vrchností, které se nezapojily do protestního hnutí r. 1415.
- Plná čára – hranice panství.
- Tečkovaná čára – hranice panství uvnitř kravařského dominia.
- Čerchovaná čára – hranice dnešního okresu Nový Jičín.

v platnost,¹²⁶⁾ Čeněk z Vartemberka se postupně podřizoval tlaku církve, takže např. bulu z 15. 6. 1415 nechal vyhlásit již 29. 10. 1416.¹²⁸⁾

Situace pro příznivce husitství se zhoršila zvláště po nastoupení Jana Železného na biskupský stolec poč. r. 1417 (od 3. 10. 1416 trvalo v olomoucké církvi schisma skončené definitivně až 16. 7. 1417). Tehdy nastává na Moravě etapa zatlačování husitství až do vypuknutí revoluce r. 1419,¹²⁹⁾ v jejímž prvním nejrevolučnějším období dochází pod vládou selsko-plebejské opozice k založení lidového Tábora v Nedakonovicích u Uherského Ostroha na konci r. 1420.¹³¹⁾ V tomto období a zvláště po smrti Lacka z Kravař ustupuje náš region významem zde se odehrávajících událostí do pozadí a teprve od r. 1427 v souvislosti s působností litevského knížete Zikmunda Korybutoviče v husitské posádce v Odrách se opět částečně posouvá do popředí událostí.

Zabývali jsme se vznikem husitské šlechtické opozice, jež se na Moravě stala v podstatě rozhodující silou i za husitské revoluce. Ve vytváření této strany měla Morava významný podíl, v čele tohoto úsilí stál moravský zemský hejtmán Lacek z Kravař, jehož feudální moc se opírala o statky na severovýchodní Moravě v našem regionu. Šíření husitské ideologie v počáteční fázi probíhalo pod ochranou feudálů.

Z rozboru pouze malého vzorku 24 osob z 451 zpečetitelů stížného listu z 2. září vyplývá, že na příslušnosti ke stavovské vrstvě feudální třídy v podstatě závisely cíle a snahy šlechtických husitů. Jestliže husitské panstvo sledovalo upevnění své feudální moci zrušením papežského fiskálního, svobodu pro své mezinárodní politické a finanční styky (Lacek z Kravař, Jan z Lomnice a Petr Strážnický), nižší šlechta ve své protestaci byla upřímným stoupencem husitství, z jejich řad (ne ovšem z naší oblasti) se rekrutovaly vůdčí osobnosti husitské revoluce. O obdobném smýšlení můžeme mluvit i u maná olomouckého biskupství, kteří v podstatě tvořili součást nižší šlechty, ale u nichž velkou roli hrála i snaha zmocnit se svěceného církevního majetku. Vidíme to ve sporech Kunika z Drahotůš, Jana Duoně ze Žákovic a Racka z Pohořílky. Určitá část této pravděpodobně husitské šlechty, držitelky alodních i manských statků, zakotvila za husitských válek ve službách mírného kalíšníka, kolísajícího občas až do tábora katolicismu – Jana z Kravař. Tu můžeme jmenovat: Jana z Bystratic, Racka z Pohořílky, Jana z Petřvaldu, Jana Duoně, Václava Ruse z Doloplatz – vesměs biskupské many, Jana Donáta z Polomě a samozřejmě v podstatě všech sedm světských leníků. Z řady sledovaných zpečetitelů se vymyká pouze Čeněk z Mošnova, který odešel r. 1420 nejprve do tábora Zikmundových křižáků a potom Albrechtových. Málo zpráv zjišťujeme o manech Lacka z Kravař, mimo poznatek, že na svých lenních statcích sídlili ve valné většině dlouho přes husitskou revoluci, ale je snad možno je označit za stranu, podřizující se politice jejich lenního pána, i když vezmeme v potaz jejich účast na vojenském tažení proti Řádu a Lackových akcích v českých zemích.

Poznámky:

- 1) Co se týče vymezení našeho regionu, vycházíme v podstatě z administrativních hranic okresu Nový Jičín, přičemž v hrubých obrysech sledujeme u bývalých feudálních panství či jejich zcelených komplexů (kravařské dominium) se sídlem správy na území tohoto okresu i jejich částí mimo jeho hranic (např. Polanka, Rožnov, Val, Meziříčí) a stejně tak sledujeme i celá feudální panství se sídlem správy mimo něj, zasahující sem jen malou svou částí (Hukvaldy, Hranice, Potštát, Val, Polom a Březová).
- 2) Gregor Wolny, Die Markgrafschaft Mähren, topographisch, statistisch und historisch geschildert, I., Brno, 1835. – Na tomto místě chci poděkovat dr. A. Turkovi za mnohou radu a cennou pomoc zejména při rozšíření heuristické základny této práce.

- 5) J. Beck, Geschichte der Stadt Neutitschein und deren Umgebung, Nový Jičín, 1854.
- 4) F. Palacký, Dějiny národa českého v Čechách a na Moravě, III, Praha, 1870 až 1872 (2. vyd.) a 1876–1878 (3. vyd.).
- 5) Tentýž, Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges vom Jahre 1419 an, I-II, Praha, 1873.
- 6) Franz Kopetzky, Regesten zur Geschichte des Herzogthums Troppau (1061 až 1464), Vídeň, 1871.
- 7) C. Grünhagen, Hussitenkämpfe der Schlesier 1420–1435, Vratislav, 1872.
- 8) Týž, Geschichtsquellen der Hussitenkriege, in: Scriptorum rerum Silesiacorum, VI, Vratislav, 1871.
- 9) J. Beck - J. Loserth, Urkundliche Beiträge zur Geschichte der husitischen Bewegung und der Hussitenkriege mit besonderer Berücksichtigung Mährens und mährisch-husitischen Söldner, Zeitschrift des Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens – dále ZVGMS, I, Brno, 1897, též J. Loserth, Das Archiv der Stadt Fulnek, Mittheilungen des Vereines für die Geschichte der Deutschen in Böhmen – dále MVDGB, XVIII, Praha, 1880. V této druhé studii poprvé vydány 2 německé listiny města Fulneka z r. 1429.
- 10) J. Teige, Zpráva o pramenech dějin kláštera Hradištského u Olomouce (do r. 1300), Věstník královské české společnosti nauk, 1893.
- 11) J. Goll, Čechy a Prusy ve středověku, Praha, 1897.
- 12) Codex epistolaris Vitoldi magni ducis Lithuaniae 1376–1430, edidit Antonius Prochaska, in: Monumenta mediaevali historica res gestas Poloniae illustrantia – dále MMHP, tomus VI, Krakov, 1882; Codex epistolaris saeculi decimi quinti, tom. II – III, ed. Anatolii Lewicki, in: MMHP, tom. XII, XIV, Krakov, 1891, 1894; Joannis Dlugosz, Senioris canonici Cracoviensis, Historiae Poloniae liber XI, tom. IV, vyd. Alex. Przewdziecki.
- 13) A. Rolleder, Geschichte der Stadt und des Gerichtsbezirkes Odrau, Steyer, 1903.
- 14) Moravské Kravařsko, Příbor, 1898.
- 15) H. Schulig, Meine Heimat, das Kuhländchen, Krnov, 1908.
- 16) V. Sladký, Opavsko za válek husitských, 26. a 27. program c. k. stát. gymn. s čes. ř. vyuč. v Opavě, 1909, 1910.
- 17) F. Dvorský, O starožitném panském rodě Benešoviců, Část II, O rodu pánů z Kravař, Brno, 1910 a A. Rolleder, Die Herren von Krawarn, ZVGMS, XXII, 1918.
- 18) V. Novotný, Hus v Kostnici a česká šlechta, Praha, 1915; A. Sedláček, Úvahy o osobách v stížných listech r. 1415 psaných, Český časopis historický – dále ČCH, XXIII, 1917; V. Flajšhans, Ještě český protest z r. 1415, ČCH, XXII, 1916; F. Táborský, K protestu české šlechty z Čech a Moravy proti koncilu kostnickému, tamtéž.
- 19) R. Urbánek, České dějiny, III, Věk poděbradský, 1–4, Praha, 1915, 1918, 1930 a 1962.
- 20) František Michálek Bartoš, Zápisky v breviáři kněze Antocha z Přelouče z let 1422–1432, Časopis archivní školy, XII, 1934, vyšlo 1936; A. Adamus, Sběrka listin k dějinám města Moravské Ostravy, Ostrava, 1929; A. Turek, K životopisu Jana z Kravař (Poslední člen jicko-fulnecké větve pánů z Kravař pastorkem polské královny?), Kravařsko – Vlastivědný sborník východní Moravy – dále KVSVM, VII, 1937; tentýž, Fulnecko, Vlastivěda moravská, II, Brno, 1940; F. Zapletal, Poslední vůle Jana z Kravař a z Jičína, KVSVM, II, 1933 a od téhož, Jan Lopka ze Starého Jičína, tamže.
- 21) F. Zapletal, Počátky husitství v Přerově a v jeho širším okolí, Ročenka muzea v Přerově, II, Přerov, 1938.
- 22) A. Neumann, K dějinám husitství na Moravě. Husitské války, Olomouc, 1939 a tentýž, Nové prameny k dějinám husitství na Moravě, in: Studie a texty k náboženským dějinám českým, VI, Olomouc, 1930.
- 23) Rudolf Urbánek, K historii husitské Moravy, Časopis matice moravské – dále ČMM, LXIII–LXIV, Brno, 1939–1940.
- 24) F. Zapletal, Přerov za válek husitských, Přerov, 1965.
- 25) F. M. Bartoš, České dějiny, II, Doba Žižkova 1415–1426, část 7 a Vlada bratrstev a její pád, č. 8, Praha, 1965, 1966; tentýž, Kníže Zikmund Korybutovič v Čechách, Sborník historický, VI, 1959.
- 26) Např. F. Seibt, Hussitica. Zur Struktur einer Revolution, Köln – Graz, 1965, s. 58, 100 an.

- 27) Kurt Konrad, *Dějiny husitské revoluce*, Praha, 1964; Zdeněk Nejedlý, *Spor o smysl českých dějin*, Praha, 1914; J. Macek, *Tábor v husitském revolučním hnutí*, I–II, Praha, 1952–1955; R. Kalivoda, *Husitská ideologie*, Praha, 1961.
- 28) Lumír Jisl – Adolf Turek, *Ostravsko za česko-uherské války ve světle písemných pramenů i archeologických nálezů*, *Časopis slezského muzea – dále ČSM, Série B – Historia*, II, 1953.
- 29) A. Kopalová, *Spolupráce Čechů a Poláků ve Slezsku za husitských válek*, in: *Česko-polský sborník vědeckých prací*, I, Praha, 1955.
- 30) L. Hosák, *Ostrava a její okolí v husitském revolučním hnutí a za jeho doznívání od počátků 16. století*, *Ostrava. Sborník příspěvků k děj. a výst. města*, III, 1966.
- 31) Ernst Schwarz, *Volkstumsgeschichte der Sudetenländer*, II, Mähren-Schlesien, Mnichov, 1966. A. Turek, *Paněmčování severovýchodní Moravy v 16. a 17. století*, *Slezský sborník*, LVI, 1958.
- 32) V. Štěpán, *Úloha pánů z Kravař při vzniku husitského hnutí*, *ČSN*, B, XX, 1971.
- 33) J. Bakala, *Monopolizace tržních vztahů a milové právo v městech Severní Moravy a Opavska do počátku 15. století*, *ČSM*, B, XXII, 1973.
- 34) *Památky a památná místa husitského revolučního hnutí v Severomoravském kraji*, Ostrava, 1976.
- 35) L. Hosák – B. Indra – M. Jašková, *Hranice, dějiny města*, I, Hranice, 1969 a L. Hosák – J. Schránil, *Dějiny města Přerova*, I, Přerov, 1970.
- 36) A. Turek, *Hrad a panství Starý Jičín, Nový Jičín*, 1978.
- 37) *Okresní archiv Nový Jičín*, první dvě listiny číslo 1. ve fondech Archiv města Frenštátu a Archiv města Bílova, třetí snad též z bíloveckého archivu tamtéž. Radu opisů či registů listin máme zachovánu třeba v novojičínských městských kronikách Neysserově a Schautenhauerově a fulnecké Jaschkové. Viz např. Rudolf Liebsch, *Neutitscheiner Stadtbuch mit der Chronik des Syndikus Neysser (1313–1727)*, *ZVGMS*, XIV, 1910.
- 38) Státní archiv Treboň, fond Cizí rody.
- 39) STA Opava, *Rádový archiv augustiniánů Fulnek*, a pobočka Olomouc, *Archiepiskupství Olomouc*, Pergamenové a papírové listiny, a depot Kroměříž u pobočky Olomouc, *Archiepiskupský archiv Kroměříž*, *Spiritualia*.
- 40) STA Brno, *Stavovské listiny*, Sbírká Carroniho G 12, Sbírká rukopisů G 10, *Rukopisy Františkova muzea*, a OA Olomouc, *Sbírká listin městského archivu Olomouc*.
- 41) Viz práce cit. v pozn. 16, 20, 30 a 36.
- 42) R. Anděl, *Husitství v severních Čechách*, Liberec, 1961, B. Lůžek, *Husitství v Ústeckém kraji*, Ústí nad Labem, 1959, J. Kos, *Rakovnícko v husitském revolučním hnutí*, Praha, 1974, J. Macek, cit. práce; L. Hosák, *Husitské revoluční hnutí v Olomouckém kraji*, *Acta Universitatis Palackiae – Historica*, I, Olomouc, 1960, tentýž, *Šumpersko za válek husitských*, *Severní Morava*, XV, 1967 a již cit. studie téhož, F. Matějek, *Vývoj feudálního majetku na jihovýchodní Moravě ve 14. a 15. století*, *ČMM*, 1979, roč. 98.
- 43) *Souhrnná práce o husitství na Novojičínsku dosud neexistuje. Z celkových přehledů se této oblasti nejvíce dotýkají cit. práce Hosákovy, Zapletalova a Stadského.*
- 44) R. Urbánek, *K historii*, str. 229. Co pověděno dále v textu se samozřejmě liší od Urbánkova zdůvodnění potřeby zisku měst pro husitství na Moravě pro jejich „husitství příznivější prostředí městské se svými vlivnými podněty vývojovými“ a „s jeho živým duševním prouděním.“ K pojmu husitství musím říci, že pod ním rozumím za prvé husitskou ideologii a husitské vyznání víry a za druhé tento pojem rozšiřuji a zahrnuji společenských sil, jež se staly jeho nositeli.
- 45) *Archiv český čili staré písemné památky české a moravské, sebrané z archivů domácích i cizích*, dále AC, III, Praha, 1840, str. 213 an.
- 46) R. Urbánek, *K historii*, str. 229.
- 47) *Jako r. 1421 odstoupením Petra Strážnického z Kravař od kalicha, nebo jeho opětným přistoupením r. 1425, kdy naopak přešel do tábora katolicismu Hašek z Valdštejna*, A. Neumann, *K dějinám*, str. 66, 84 aj. V přijímání husitství hrály hlavní roli ekonomicko-politické zájmy, což je zřetelně vidět v husitské revoluci zdůrazněním antagonismu král, město – vysoká šlechta. V Čechách tím, že město stanulo v čele husitských svazů a diktovalo jejich politiku odsunula šlechtu na druhou kolej, a proto tato zůstala převážně katolická, na Moravě tomu bylo naopak.

- 48) *Na Moravě se svěřili o olomoucké biskupství Aleš z Březí a Jan Železný*, Vincenc Brandl, *Spor o biskupství Olomoucké a počátky husitství na Moravě*, *CMM*, IX, 1877, str. 31 an.
- 49) F. M. Bartoš, *Čechy v době Husovů*, in: *České dějiny – dále ČD*, II, 6, Praha, 1947, str. 199. Určité slovanofilství dokazují Lackovy české listiny (jedny z prvních v Kodexu) na odúmrtí pro Bíteš a Velké Meziříčí. *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*, XI, 1408–1411, ed. Bertold Bretholz, Brno, 1903, č. 29 a 30, str. 336.
- 50) J. Goll, cit. práce, str. 120, pozn. 33.
- 51) Jan Sokol sloužil Václavu IV. ve vyšehradské posádce; o tom svědčí jemu udělené královské odměny, zachycené u A. Sedláček, *Zbytky register králův římských a českých z l. 1361–1480*, Praha, 1916, č. 325 z r. 1400 a č. 392, 393 z r. 1403.
- 52) F. M. Bartoš, *Čechy*, str. 382 a J. Goll, cit. práce str. 132, oba podle Dluhoše.
- 53) F. M. Bartoš, *Čechy*, str. 395.
- 54) J. Goll, cit. práce, str. 132, podle *Codex Vitoldi*, str. 280; mezi opovědníky je jmenován i Vaněk z Březové, který je pravděpodobně totožný s Vaňkem z Březníka a Lamberka, pozdějším držitelem hradu Šostýna.
- 55) Bohumil Mareš, *Listy Husovy*, Praha, 1911, (3. vyd.) č. 12, též *Výbor z české literatury husitské doby*, I, Praha, 1963, str. 181 n.
- 56) V. Štěpán, cit. studie, str. 16.
- 57) F. M. Bartoš, *Doba Žižkova*, str. 18.
- 58) Zdeněk Fiala, *Předhusitské Čechy 1310–1419*, *Český stát pod vládou Lucemburků 1310–1419*, Praha, 1978, (2. vyd.), str. 352.
- 59) *Tamtéž*, str. 366.
- 60) V. Novotný, cit. práce, str. 44 an., příl. č. 2.
- 61) *Pro prvého se vyslovil Novotný v cit. práci, pro druhého Jiří Kejí, Husitský právník M. Jan z Jesenice*, Praha, 1965, str. 144 a 147–149.
- 62) V. Novotný, cit. práce, příl. č. 5, 6, 7, 8 a souborně J. Kejí, cit. studie, str. 140 an.
- 63) F. M. Bartoš, *Doba Žižkova*, str. 15.
- 64) *Tamtéž*, str. 16 a V. Novotný, cit. práce, příl. 9. Edice vydání z r. 1524 u F. Táborského, cit. studie, str. 120–121, opravy čtení V. Novotného u V. Flajšhanse, cit. studie, str. 299 an. Obvykle se uvádí 452 osob, ale např. Lucek z Kravař a Milota z Tvorkova pečatili dvakrát. U Josefa Kubáče, *Husitství v našem kraji*, *Fulnecký kulturní zpravodaj*, 1979, neúplný seznam zpečetitelů (chybí např. Jan ze Zvole na Žilíně, Jan z Petřvaldu, Jan z Čechova, Jan Duoň ze Zákovic a řada těch, co přišli do našeho kraje po r. 1415, z nich je jmenován pouze Jan z Hynčiny); ještě méně jich zachytil Květoslav Kadlčík, *Využití regionálních prvků při vyučování dějepisu v 5.–11. post. roč., III. část*, *Zprávy OPS v Bílovci*, Bílovec, 1956/1957, č. 3, str. 27.
- 65) *CDM*, XI, str. 181, též Bohuslav Blažek, *Z archivu města Štramberka*, *Ročenka záložny štramberké*, Příbor, 1928.
- 66) L. Hosák, *Počátky osídlení a dějin Rožnova*, *Vlašsko*, XI, 1967, str. 12.
- 67) V. Brandl, *Libri citationum et sententiarum seu knihy pňhonné*, – dále Brandl, *LC*, II, Brno, 1873, str. 430, č. 333, zejména F. Dvorský, cit. práce, II, str. 45, 61, 68 a 82. Že Lucek z Kravař držel díl po olomouckém biskupovi Lackovi, tj. hrad Starý Jičín a půl města Nového Jičína, svědčí páhony u Brandl, *LC*, str. 394, č. 113, str. 396, č. 122, a hlavně s. 513, č. 613.
- 68) F. Dvorský, cit. pr., II, s. 67 an.
- 69) *Tamtéž*, s. 45.
- 70) Brandl, *LC*, II, č. 113, 122, 613 – zároveň doklad vlastnictví Lacka z Kravař.
- 71) *Tamtéž*, s. 444, č. 32, s. 513, č. 613 a 614, s. 626, č. 390.
- 72) *Die Landtafel des Markgraffthumes Mähren, Olmützer Cuda* – dále ZDO, P. Chlumecky, J. Chytil, C. Demuth, A. Wolfskron, I, Brno, 1856, s. 335, č. 72. Proti tomu ihned vznesli odpor Janovi poručníci: *tamtéž* s. 336, č. 75.
- 73) Brandl, *LC*, II, s. 510, č. 598, s. 517, bez č. a s. 526, č. 627.
- 74) A. Rolleder, *Geschichte der Stadt*, s. 50.
- 75) A. Turek, *Fulnecko*, s. 129 a 205; A. Sedláček, *Úvahy*, s. 340, přesně neurčuje, nicméně přináší doklad o jeho svědectví při prodeji fojtství v Potštátě podle *Paprockého Zrcadla markrabství moravského*.
- 76) A. Turek, *Fulnecko*, s. 219. Josef Svátek se domníval, že Valteřovice byly zcizeny až v r. 1424, cit. aut., *Benediktinské proboštství v Březové a jeho*

velkostatek, Vítkovsko, 4, 1958, s. 5. Chybné je mínění Sedláčková, Úvahy, s. 341, že na Moravě Kroměšínů nebylo.

- 77) K březovskému manství A. Turek, Prameny k poznání vývoje sociálních poměrů na panství hradeckém do počátku 16. století, Slezský sborník, L. 1952, s. 256. Sedláček na výše uvedeném místě nadhazuje možnost ztotožnění tohoto Kroměšína (podle něj z Čáslavska, ale bez dokladů) s pozdějším vojevůdcem Táboritů Janem Kroměšínem z Březovic. My se proto domníváme, že z tohoto rodu mohl pocházet i tábořský hejtman Jakub Kroměšín z Březovic.
- 78) A. Turek, Fulnecko, s. 130. V. Flajšhans, cit. stud., s. 306, 315, mimoto, že opravuje špatné čtení Navotného, zaviněné chybným metodickým postupem, vycházejícím z originalnosti zachovaných kopií, jež jsou v řadě třetím opisem sněmovního originálu, opravuje proto Navotného verzi Slatiňany na Slatinu, pokouší se jí umístit na Znojensko, A. Sedláček, Úvahy, s. 341 k Letovicům podle V. Brandla, II, 369, 432 aj. Mikuláše ze Studénky klade posleďně zmíněný neurčitě na Olomoucko nebo na Opavsko, tamtéž. R. 1444 získávají Studénkové bisk. léno Čertova Lhotka od Čapka ze Sán, L. Hosák, Ostrava a její okolí, s. 71.
- 79) Jan Kapras, Pozůstatky knih zemského práva knížectví opavského — dále Kapras, Pozůstatky, II, Praha, 1906, s. 15. Tím padá jeho záhadnost u Flajšhans, cit. stud., s. 314 i 306 a dohad Sedláčkův, Úvahy, s. 341, který ho určuje do vsi Čižova u Jihlavy, ovšem bez opory. Podle Josefa Pilnáčka, Staromoravští rodové, Vídeň, 1930, s. 170 byl ženat s Manou (tj. myslí asi z Bafic) a držel i biskupské manství Kotojedy a Těšnovice.
- 80) Kapras, Pozůstatky, II, s. 12.
- 81) Tentýž, I, s. 12.
- 82) Pravděpodobně ho držel ne lenním právem, ale svobodně, viz: DZO, I, s. 347, č. 242 a 243. Též A. Turek, Z minulosti Bernartic v době feudalismu, VSONJ, XIX, 1977, s. 18. Ze tří Hynčín dvě byla biskupská léna, že čtyř Hynčic ani jedna, L. Hosák - R. Šrámek, Místní jména na Moravě a ve Slezsku, I, A - L, Praha, 1970, s. 314. A. Sedláček, Úvahy, s. 342 ho neurčil.
- 83) A. Turek, Hrad a panství, s. 26. Na Brněnsko klade Sedláček, Úvahy, s. 342.
- 84) Kapras, Pozůstatky, I, s. 47-49.
- 85) Již r. 1374 se jmenuje Pohodilka z Bernartic. A. Turek, Fulnecko, s. 130.
- 86) Kapras, Pozůstatky, I, pro léta 1412-1420, na zač. knihy.
- 87) J. Pilnáček, cit. pr., s. 227.
- 88) L. Hosák, Ostrava a její okolí, s. 80.
- 89) A. Turek, Hrad a panství, str. 29.
- 90) DZO, I, na str. 303, 310, 312, 325, 330 aj. O Ješkovi z Krumsína J. Pilnáček, cit. práce, str. 97. Druhého výkladu se drží A. Sedláček, Úvahy, str. 342.
- 91) J. Pilnáček, cit. práce, str. 119 podle rkp. Cerroniho.
- 92) F. Zapletal, Počátky husitství v Přerově, str. 32.
- 93) Brandl, LC, III, str. 57, 371, 374, 386, 474.
- 94) Karl Lechner, Die ältesten Belehnungs- und Lehengerichtsbücher des Bisthums Olmütz, — dále Lechner, II, Brno, 1902, ke sporu: str. 266 (r. 1409), str. 291 (1412), str. 305 (1416), str. 307 (1420).
- 95) F. Zapletal, Počátky husitství v Přerově, str. 45.
- 96) Lechner, II, str. 309.
- 97) Tamtéž, str. 314 a 316.
- 98) AČ, sv. XV, Praha, 1896, vyd. J. Emler, č. 82, str. 182.
- 99) Lechner, I, str. 97. Šlo o velmi bohaté fajtství, obnášející tři mlýny, lázeň ve městě, dvůr ve Skotnici, 2 lány v Klokočově a zdaněné příjmy z výnosu prodeje pekařů, řezníků a krejčích.
- 100) Lechner, I, str. 291 a 304.
- 101) F. Zapletal, Hukovice v 15. století, KVSVM, IV, 1935, str. 137. Je otázka, zda tento Jan a jeho bratr nejsou totožní s Janem z Závěšem (jmenován i Hereš) z Bystřice, kteří r. 1419 svěřili Jindřichovi z Bystřice na bisk. léno Arnultovicích u Val. Meziříčí v jeho nadání pro katolického faráře v Hodslavicích. Palackého rodná obec — kronika Hodslavic, Hodslavice, 1948, str. 21; A. Sedláček, Úvahy, 341 ho neurčil.
- 102) AČ, XV, str. 183.
- 103) Brandl, LC, III, s. 528, 586, 615.
- 104) AČ, XV, s. 183. Zákovicé určují podle Zapletala, Počátky husitství v Přerově, s. 42.
- 105) Lechner, II, s. 310, 311.
- 106) Tamtéž, s. 321, 326.

- 107) DZO, I, s. 340, č. 153, též s. 304. Varhoš podle Zapletala, Počátky, s. 38. Tento Helm je pravděpodobně totožný s pozdějším starojičínským purkrabím.
- 108) Kapras, Pozůstatky, II, s. s. 24 a Kopetzky, Regesten, s. 136, č. 480. Byl možná i ve vztazích k Lackovi z Kravař, neboť r. 1437 vymáhá splacení dluhu po něm na Kuně z Michalovic. Brandl, LC, III, s. 499.
- 109) AČ, XV, s. 182-183.
- 110) J. Pilnáček, cit. pr., s. 474.
- 111) Brandl, LC, III, s. 211. Výškovice a Zámrsky podle Zapletala, Počátky, s. 44., Sedláček klade k Uher. Brodu — Úvahy s. 343.
- 112) A. Turek, Mošnov a rytíři z Mošnova do konce 15. věku, VSONJ, XXII, 1978, s. 12.
- 113) Tamtéž, s. 12, 14, 15.
- 114) A. Sedláček, Úvahy, s. 341 a F. Zapletal, Počátky, s. 43. Do Čech ho klade bez dokladů V. Flajšhans, cit. stud., s. 314.
- 115) Je možné, že šlo o někoho z rodu vládků z Bělé, jenž držel biskupské léno Arnultovicé, J. Pilnáček, cit. pr., s. 386. Na Moravě určuje L. Hosák - R. Šrámek, cit. práce, I, s. 58 celkem 9 vsí toho jména, z toho tři jsou biskupská léna.
- 116) DZO, I, s. 305, 327, 338 a 347. R. 1416 prodává svůj olad v Penčicích dvěma Janům Kropáčům „de Frankstath“, snad z jeho panství. Tamtéž.
- 117) Lechner, II, s. 291 a I, s. 37.
- 118) J. Pilnáček, cit. pr., s. 418 a příbuzenství obou, doklad u Lechnera, II, s. 266.
- 119) Lechner, II, str. 313 a 562.
- 120) A. Sedláček, Zbytky register, str. 182, č. 1315. Mikuláš Sokol držel nedlouho předtím i církevní zboží kláštera v Želivě. A. Hoffman, Jihlava v husitském revolučním hnutí. Havlíčkův Brod, 1961, str. 180.
- 121) V. Štěpán, cit. studie, str. 17.
- 122) Veršované skladby doby husitské, K vydání připravil a úvod napsal František Svejkovský, Praha, 1963, str. 41 an.
- 123) A. Neuman, K dějinám husitství, str. 46.
- 124) Pro Fulnek: A. Turek, Fulnecko, str. 34. Je otázka, zda nelze ztotožnit kaplana Jana s mistrem Janem z Jičina (asi od r. 1408), stoupencem Viklefa od r. 1410 a Táborů od r. 1420, o němž nevíme, zda pocházel z Čech, nebo z Moravy. Husitská kronika Vavřince z Březové, Praha, 1979, str. 352. Pro Štrambersko: Podle Palackého rodná obec, str. 21, listina v STA Olomouc, pobočka Kroměříž, Spiritualia, sign. A 1 a 15a.
- 125) V Novém Jičíně se uvádí již dříve farář Mikuláš jako stoupenec Jana Milíče z Kroměříže, pročež byl r. 1374 pražskou konzistencí vypovězen z Čech a Moravy. A. Turek, Hrad a panství, str. 22. Pro většinu německého obyvatelstva soudí J. Beck, Geschichte, str. 86, že husitství na Novojičínsku nepřevládlo.
- 126) F. M. Bartoš, Doba Žižkova, str. 34.
- 127) A. Neumann, K dějinám husitství, str. 47.
- 128) F. M. Bartoš, Doba Žižkova, str. 34.
- 129) V. Brandl, Spor o biskupství, str. 50, též 49, 58.
- 130) Takto hodnotí toto období na Moravě V. Štěpán, cit. studie, str. 20.
- 131) R. Urbánek, K historii, str. 255 an. a V. Fialová, Po stopách moravského táborství, ČMM, XL, 1955, str. 158.

Vysvětlivky k mapě majetku církve a zpečetitelů protestního listu do Kostnice z 2. září 1415

1. Lucek z Kravař — do r. 1416 poručník na panstvích Jana z Kravař ve Starém Jičíně, Štramberku a Rožnově, Beneše z Kravař na Fulneku a Bílovci, Jiřího ze Šternberka na Odrách; mimo mapu z dalších velkých majetků, např. p. Helfštýn, Velké Meziříčí aj.
2. Jan z Lomnice — od r. 1416 spoluporučník na p. St. Jičín, Štramberk a Rožnov.
3. Petr Stráznický z Kravař — od r. 1416 spoluporučník na p. St. Jičín, Štramberk a Rožnov.
4. Ješek z Jestřebí — na manství Jestřebí u Fulneka od 1413.
5. Jan Čapek z Kroměšína na Valtěrovicích (dnes Vrchy u Fulneka) — na manství od 1412.
6. Václav ze Slatiny. (?)
7. Mikuláš ze Studénky — držel část slotinského léna k fulneckému panství.

8. Jan z Čečova — dosvědčen od 1422/23 do 1431 na části Polanky nad Odrou.
9. Závíš z Hyncendarfu (Hynčiny) držel manství Bernartice s Hůrkou k p. Starý Jičín v letech 1412—1418.
10. Jan Kepina ze Zvole — dosvědčen na starojičínském léně Žilina od 1437, do 1447 držel i Třebovice u Polanky n. O.
11. Jan Donát z Polomé (dnes Velká Polom) — vedle Polomé získal od 1431 Polanku, od 1437 biskupské léno Moštěnice u Přerova, od 1447 Krásné Pole, a od 1461 Vřesínu u Klímkovic.
12. Mikeš Donát z Polomé.
13. Divo ze Šišmy (u Dřevohostic) — bez určení majetku.
14. Jan z Krumsína — zde na Špičkách u Hranic, mimoto držel Dádkovice a Ejvaň (?).
15. Kuník z Drahotuš — zde na Drahotuši, mimoto vlastník Bochoře a Vlokoše, propůjčeno mu biskupské léno Kurovice u Přerova.
16. Racek z Kunvaldu a Pohořílek — manství Kunvald (dnes Kunín u Nového Jičína) k starojičínskému panství, léno Pohořílky k fulneckému p., od 1417 držel rychtu v Příboře k hukvaldskému panství, mimo mapu biskupské léno Sázany.
17. Jan z Hynčiny a Bystratic — od 1433 vlastnil Mošnov, mimoto biskupské léno Bystratice u Holešova.
18. Jan Duoň ze Zákovic a na Trnávce — na biskupském manství Trnávka u Příbora, od 1437 držitel rychty v Brušperce.
19. Václav Rus z Dolopřaz — od 1433 vlastnil Velké Albrechtice u Bílovce, mimo mapu biskupské léno ve Varhošti u Olomouce a svobodný statek Tršice.
20. Jan z Petřvaldu — biskupské manství Petřvald u Příbora.
21. Aleš Kabát z Výškovic — zde na biskupském léně Zámrsky u Hranic, mimoto vlastnil ves Tamnici.
22. Čeněk z Mošnova — asi do 1420 na biskupském léně Mošnov, zastaveném ke štramberskému panství kravaňského dominia, mimo mapu od 1435 Uh. Ostroh, od 1436 Hodonín, od 1437 Buchlov a Týnec, Moravská Nová Ves.
23. Bareš Hládek ze Zámrska.
24. Drlík z Bělé — pravděpodobně na biskupském manství Bělá k hukvaldskému dominu. (?)

K POKUSŮM O DOLOVÁNÍ V OBLASTI STARÉHO A NOVÉHO JIČÍNA

Václav Štěpán

Jednou z oblastí, kde bylo v minulosti prokázáno úsilí těžít drahé kovy, bylo i Novojičínsko. Historie zdejšího dolování není ovšem ještě zcela přesně zpracována. Doposud známé zprávy mluví pouze o důlním podnikání Jiřího Zeschingera v l. 1696—1700, které bylo na základě tradice a pomístních názvů Zlatnice, Stříbrnice, Mackovy doly a snad Padaly kladeno do okolí Bernartic nad Odrou.¹⁾ Jiné údaje nebyly až donedávna známy.

Na základě podrobnějšího průzkumu bylo nyní možno zjistit, že první bližší určitelné zprávy o dolování v oblasti Starého a Nového Jičína pocházejí z po-

čátku 16. století. Nedostatek mince a mincovního kovu po husitských válkách a vidina bohatství Kutné Hory, prožívající na přelomu 15.—16. století poslední etapu svého rozkvětu, lákaly tehdy k pokusům o rozšíření těžby drahých kovů četné zájemce z řad šlechticů, hledající v tom jeden z prostředků k posílení své politické a hospodářské moci ve státě, i měšťanů, kterým šlo především o získání nebo obnovu výnosného práva mincování a obchodování s drahým kovem. V tomto úsilí se čile angažovali také olomoučtí měšťané, jejichž důlní podnikání je doloženo již koncem 15. století.²⁾ Postupem doby se snažili uplatnit na stále více místech Moravy a Slezska, kde se jevila možnost objevu a těžby drahých kovů, svůj podnikatelský zájem, čehož dokladem je listina, vystavená pro ně králem Vladislavem Jagellonským v Budíně dne 7. května 1502.³⁾

Protože se zachovala pouze v opise, pořízeném pro formulářovou sbírku pro potřebu olomoucké městské rady, z něhož byla většina konkrétních jmen jako nepotřebných vypuštěna, nelze z ní zjistit, kdo všechno z řad Olomouckých měl tehdy zájem o dolování. Listina uvádí jmenovitě pouze Jana Tesaře a bližší neurčeného Michala. Král v jejím úvodu podle obvyklých schémat pro vystavování obdobných dokumentů oznamoval, že za jeho předků měla celá česká koruna velké užítky z výnosu důlního podnikání a on sám chce v této tradici pokračovat. Proto na prosbu uvedených olomouckých podnikatelů dává jim a jiným kverkům a nákladníkům právo, aby mohli na panství Jičín a jinde na Moravě hledat a dobývat zlato, stříbro a jiné kovy ve starých i nově otevřených dolech dle svého uvážení a bez jakýchkoliv překážek. Aby jejich podnikání mělo záruku co největšího úspěchu, osvobozuje je na 12 let od odvádění povinné urbury i jiných královských poplatků, což vše budou povinni odvádět až po uplynutí této lhůty. Zlato a stříbro, vydobyté během zmíněných 12 let, však mají prodávat královské komoře dle platných cen. Nejvyšší mincmistr český a všichni poddaní české koruny mají za povinnost tyto těžba zachovávat při uvedených právech a poskytovat jim všemožnou pomoc a ochranu.

Pod pojmem Jičín se v té době rozumělo panství Starý Jičín včetně města Nového Jičína. Jeho majiteli byli od roku 1500 páni ze Zerotína. Nevíme, co přivedlo Olomoucké k zájmu právě o toto panství. Není totiž vůbec doloženo, zda na panství Starý Jičín existovaly nějaké staré doly z doby předhusitské, o jejichž obnovu se chtěli páni ze Zerotína nebo Olomoučtí pokusit, či zda si chtěli Olomoučtí zajistit možnosti nového průzkumu a těžby v sousedství panství Fulnek, patřícího tehdy rovněž pánům ze Zerotína, na němž byly z předchozích dob známy rozsáhlé doly u Jerlachovic, Kletného a Pohoře, o nichž se dalo předpokládat, že se stanou objektem zájmu někoho jiného.⁴⁾ Olomoučtí každopádně mohli celkem snadno věřit, že žilý olovo a stříbro na panství Fulnek mohou mít svá pokračování i na panství Starý Jičín. Nedá se rovněž zjistit, kde na panství Starý Jičín Olomoučtí podnikali. Na všechny tyto otázky by mohl přinést odpověď jedině průzkum event. pozůstatků starých důlních děl v terénu. Snad ale souvisí s tímto podnikáním pomístní název Stříbrnice u Hůrký.

Do okolí Nového Jičína zasahovalo tehdy území sousedního panství Štramberk. Na tomto panství již král Matyáš Korvín udělal pánům z Boskovic zároveň s darem panství r. 1477 právo, aby mohli event. nalezené stříbrné a zlaté rudy dolovat ke svému vlastnímu užitku a nemuseli z toho dokonce ani vůbec odvádět urburu.⁵⁾ Listina je svým charakterem pouhé zajištění horního práva, aniž můžeme na jejím základě prokázat, zda skutečně na panství Štramberk k těžbě zlata a stříbra došlo. Nicméně se kolem této otázky vytvořily četné legendy, soustředivší se zejména v prostoru Libotínského lesa, ležícího u obce Rybí. Zde byly skutečně staré doly, o nichž však rovněž nevíme, kdy vznikly. Je v nich prokázán výskyt převážně železné rudy. Různé podezřelé zprávy však tvrdošíjně umísťují do pros-

toru Libotínského lesa naleziště zlata a stříbra a u Rybí prokazují dokonce výskyt mědi. Tato tvrzení se objevila zejména ve spise „Popis nalezišť zlata, stříbra a drahých kamenů z roku 1560, znovu vydaný Jáchymem Sekulou z Frýdku r. 1673“, kde dokonce se hovořilo o tom, že u Rybí je kromě mědi také zvonovina (1), což obojí prý brali olomoučtí mědíkovci od Novojičínských.⁶⁾ Skutečnost je taková, že u Rybí jsou jisté žilky chalkopyritu, ale tak malé, že nemají vůbec žádný význam pro využití. Ovšem současníci a řada pozdějších generací brali údaje zmíněného spisu vážně. Věřili tomu vzdělanci, představitelé státních orgánů a pochopitelně i obyčejní lidé, hledající často v event. nálezu drahých kovů východisko z nouze, nebo i různí podvodníci, snažící se o nelegální farmu zisku.⁷⁾ Tato okolnost, způsobená všeobecným úpadkem znalostí z oboru hornictví, se projevila rovněž tehdy, když koncem 17. století se objevují další konkrétnější zprávy o dolování na Novojičínsku.

Tehdy projevil zájem o obnovu dolů na Moravě stát v důsledku vysílení četnými válkami a nové hospodářské politiky merkantilismu. Představitelé státu však nebyli přítomni důslední a neměli na obnovu dolů dost peněz. Proto svěřovali důlní podnikání zájemcům z řad soukromníků, kteří však v mnoha případech neměli odborné znalosti a zneužívali podnikání k osobním ziskům, čímž se dostávali do konfliktů s vrchnostmi na panstvích, kde z pověření státu pracovali, a umožňovali jim, aby úsilí státu mařily. To byl případ i již jmenovaného Jiřího Zeschingera.

Tento ševcovský tovaryš, usídlený v Novém Jičíně, obdržel spolu se svým společníkem Kryštofem Josefem Schliemannem, kurátem ze Šenova u Nového Jičína, celkem dosti nejasně formulovaným patentem císaře Leopolda I. ze 4. prosince 1696 právo dolovat na Moravě. Zeschinger si na podkladě starších zpráv včetně legend a osobního průzkumu terénu vybral za hlavní objekt svého zájmu panství Nový Jičín, vzniklé v 1. polovině 16. století oddělením od panství Starý Jičín, ke kterémužto panství byly r. 1588 připojeny i Ženklaava a Rybí. Koncem 17. století náleželo novojičínské panství olomoucké koleji jezuitů. Schliemann brzy Zeschingera opustil, protože byl přeložen jako farář do Králík a Zeschinger pak podnikal dolování na Novojičínsku sám na svůj vlastní náklad.

Z pramenů nelze zjistit, zda doloval u Bernartic. Dochované zprávy situují jeho podnikání do prostoru Libotínského lesa. Zeschinger pracoval spolu s několika poddanými z novojičínského panství a ze Suchdolu nad Odrou, patřícího k panství Kunín. Chlubil se ve svých zprávách, že našel moho zlata, stříbra a mědi. Jeho výsledky však ve skutečnosti vůbec neodpovídaly těmto výrokům, určeným pro větší efekt. Za celou dobu své činnosti vytěžil jen 70 centů rudy (asi 4 tuny, navíc zřejmě velmi špatné kvality), kterou ani nestačil roztavit. První huť, kterou si postavil přímo na zahradě jednoho domu v Novém Jičíně, mu totiž v důsledku nedostatečných bezpečnostních opatření v létě r. 1699 vyhořela a druhou, již chtěl zbudovat na novojičínském předměstí poblíže panského pivovaru, nestačil postavit pro rozpory s vrchností.

Příčinou těchto rozporů byly vedle stížností Novojičínských na požár jeho hutě, kterým dle jejich mínění ohrozil celé město, Zeschingerovo bezohledné rabování panských lesů, podněcování poddaných, jež s ním pracovali, k naplnění povinností vůči vrchnosti pod záminkou horní svobody a pokud šlo o plánovanou stavbu hutě u pivovaru skutečnosti, že Zeschinger chtěl přitom odvést vodu z tamního potoka na škodu novojičínské soukenické valchy a svévolně vykácet ovocnou zahradu u pivovaru.

Hejtman panství upozorňoval, že Zeschinger by měl lepší možnost postavit huť přímo u svých dolů. Zeschinger se pokusil řešit rozpory tím, že v lednu 1700 navrhl císaři Leopoldovi I., aby panství Starý Jičín a ves Suchdol, ležící poblíže

dolů na olovo (mínil tím zřejmě doly v Kletném), byly nadány horními svobodami. Věc měla prozkoumat a vyřešit císařská komise pod vedením krajského hejtmana olomouckého pro čtvrt pferovskou a bruntálskou hraběte Františka z Oppersdorfu. Jak její jednání dopadlo, prameny již nefikají. Zeschinger však nepochybně neuspěl a následky rozporů s vrchností jej donutily ještě během roku 1700 důlní podnikání na Novojičínsku opustit.⁸⁾ Byl to typický konec pro mnoho jeho současníků.⁹⁾

V 18. století kromě několika menších podniků — např. ražby pokusné štoly pod starojičínským hradním vrchem — dokládají prameny činnost ilegálního těžářstva pod patronací meziříčské vrchnosti hrabat ze Žerotína v l. 1735–1745 v Libotínském lese. Členy tohoto těžářstva byli jistý zámečník z Valašského Meziříčí, Žid z Krásna, Jan Hammer vulgo Kleihieb z Příboru, rychtář ze Závíšic, 4 bratři hrnčíři ze Štramberka a jiní. Osud těžářstva není znám, ale pravděpodobně byli jeho členové později uvězněni.¹⁰⁾

Když za vlády Marie Terezie se pokusil stát prosadit v oblasti dolování důrazněji své zájmy a došlo k přechodnému oživení důlního podnikání na Moravě, provádělo v l. 1766–1773 v Libotínském lese práce společenstvo, z jehož členů jsou známi někteří měšťané z Horního Benešova. Dolování se tehdy soustředilo asi již převážně na železnou rudu. Činnost společenstva nakonec ustala nepochybně pro nedostatek prostředků.¹¹⁾

Poslední větší dolování železné rudy v Libotínském lese bylo prováděno v 19. století. Ruda byla tehdy dodávána pro potřeby vítkovických železáren pod správou olomouckého arcibiskupství a od r. 1843 baronů Rotschildů. Krize, která postihla východomoravské doly na železnou rudu v 80. letech 19. století a v jejímž důsledku vítkovické železářny přešly na odběr kvalitnější rudy ze zahraničí, znamenala posléze zastavení dolování i v Libotínském lese.¹²⁾

A dnes již jen sporé pozůstatky důlních prací v terénu, patrně pouze aku odborníka, dokazují, že ani Novojičínsko nezůstalo v minulosti nedotčeno dolováním.

Poznámky

- 1) Moravské Kravaňsko. (Politický okres Novojičický). Příbor 1898, str. 141; V. Severa: Vlastivěda moravská. Novojičínský okres. Brno 1933, str. 75; A. Turék: Dějiny obce Bernartic. Od pokolení do pokolení. Památník obce Bernartic nad Odrou 1937, str. 80–81.
- 2) Zápisy z r. 1492 (OA Olomouc, fond „AM Olomouc“ — knihy, sign. 7, fol. 73) a r. 1502 (tamtéž, fol. 239–240 v.) dokládají činnost olomouckých měšťanů na dolech ve Zlatých Horách.
- 3) OA Olomouc, fond „AM Olomouc“ — knihy, sign. 149 — titulář a formulář českých písemností z let 1502–1515, fol. 1–lv.
- 4) Ze takový zájem o doly na Fulnecku mohl už existovat, potvrzuje nepřímo zpráva, že kolem r. 1515 se chopili dolování v Pohoří měšťané z Oder, ovšem s nevalným úspěchem.
- 5) F. Matějka: Zemské desky moravské. Kraj olomoucký II. Brno 1947, str. 22.
- 6) Spis je dochován v německém překladu z r. 1717 v StOA Brno, fond „Gubernium“, kart. č. 92. — Srov. k tomu Kravaňsko II, s. 95.
- 7) Nejvýmluvnější je v tomto ohledu samotná skutečnost, týkající se okolností nálezů spisu. Byl objeven r. 1717 ve skrýši penězokazecké tlupy v Kyjově, která asi dle něho hledala zdroje drahých kovů pro svou činnost. Tehdejší moravský královský prokurátor Eustach Jan Becker z Denckenbergu přítom docela vážně na základě tohoto spisu navrhoval císaři Karlovi VI. průzkum nalezišť drahých kovů na východní Moravě a obnovu těžby na nich.
- 8) O činnosti Jiřího Zeschingera jsou zprávy v StOA Brno, fondy „Sbírka listin vrchního zemského soudu v Brně“, sign. II 1969, kart. č. 10 a „Jesuité v Olomouci“, sign. D 5/10.
- 9) Zeschinger se potom pokusil rovněž neúspěšně o důlní podnikání na Rýmařovsku (StOA Opava, pob. Janovice, fond „Velkostatek Janovice“, kart. č. 125).

¹⁰⁾ O tomto ilegálním společenstvu se zmiňuje ve své zprávě dvorské komoře z 18. března 1745 jihlavský horní mistr Karel Josef Gottfried (SUA Praha, fond „Česká dvorská komora III“, sign. III/2, kart. č. 25).

¹¹⁾ StOA Brno, fondy „Gubernium“, kart. č. 93 a „Cerroniho sbírka“, sign. I 82.

¹²⁾ O této činnosti jsou početné zprávy v Oborovém archivu n. p. VÍTKOVICE, fond „Vítkovické horní a hutní těžářstvo“. Viz i Kravařsko, roč. IV., str. 100 a násl.

SEDLNICE V 17. STOLETÍ A V PRVNÍ POLOVINĚ 18. STOLETÍ

František Matějka

Sedlnici, která bývala po Příboru největší obcí tamního soudního okresu, dělí stejnojmenná říčka na dvě části. Za feudalismu se tu vyvinuly dvě obce správně oddělené, a to část na východním břehu říčky, která od rozvinutí správní organizace olomouckého biskupství (snad již za biskupa Bruna) byla pojata do správního sboru rozsáhlého hukvaldského panství a časem změněno na biskupské léno. Biskup ji dával v manství. Časem však byla ves od biskupství násilně odtržena a teprve biskup Jan Očko z Vlašimi ji roku 1359 za pomoci císaře Karla IV. zase koupil k biskupství.¹⁾ Z leníků se připomíná r. 1374 Pec z Varty, který tehdy zaloval mocného pána Voka z Kravař, že ho vypudil z půl Sedlnice, z Mošnova a z celé Nové Horky.²⁾ Vok tu měl své zájmy, které zakrátko vyvrcholily získáním štramberského panství v léno od markraběte Jošta,³⁾ k němuž se snažil připojit novohorecké panství. Proto nedbal na výrok manského soudu, který zněl ve prospěch Pecův, takže jej Pec musel znovu v příštím roce pohnat a Vok měl v té věci být předvolán před samotného biskupa.⁴⁾ Zdá se, že se biskup nějak s Vokem dohodl, protože Kravaři drželi Sedlnici i s Novou Horkou až do vyměnění jičínské větve roku 1433. Svědectví o tom podává listina Lacka z Kravař z r. 1411, kterou se Lacka vzdal odúmrti ve prospěch poddaných štramberského panství, k němuž jak řečeno, manská část Sedlnice patřila.⁵⁾

Po Kravařích dostali léno na Sedlnici Puklicové z Pozořic, jejich dědicové na Štramberku. R. 1437 přijal léno na novohorecké panství (i s manskou částí Sedlnice) Vilém Puklice.⁶⁾ Když se počátkem 70. let 15. století Puklicové vyprodali ze Štramberku, odloučila se Manská Sedlnice od štramberského panství i od společenství s Novou Horkou, stala se samostatným manstvím a dostala se v držení rodu z Choltic, původem z Čech (od Pardubic).⁷⁾ Rod se ve vsi udomácnil a přijal přízvisko Sedlnický. R. 1472 se o sedlnické léno dělili dva členové rodu, a to Mikuláš, který držel ve vsi mlýn, a Jiří, který tam držel tvrz a několik lánů polí směrem k Příboru.⁸⁾

Všechny výše uvedené zprávy se týkaly Manské Sedlnice. O jejím poměru k Dědičné Sedlnici existují pouze náhodné zprávy, že už r. 1373 seděl na Sedlnici Petr z Choltic a Závíšic a r. 1396 a 1401 snad jeho potomek Mikuláš z Choltic a Závíšic.⁹⁾ Tyto zprávy napovídají, že se už během 14. století vyvíjela druhá část

vsí, majetkově odloučená od lenní části, která se dostala do majetku tohoto drobného rodu. Přijali přídomek ze Sedlnice a usilovali o nabytí celé vsi. To se jim, jak vysvítá z výše uvedené zprávy z r. 1472, podařilo. Fakt, že už při příjímání léna měli oba členové rodu přídomek ze Sedlnice, lze vysvětlit jen tak, že ves (resp. její dědičnou část) vlastnili již delší dobu. Proti možnému výkladu, že by členové tohoto rodu drželi již v letech 1373–1401 i manskou část vsi, lze právem namítnout, že by jim ji Kravařové sotva pustili. Opravdu jim r. 1373 nepatřila, seděl na ní Pec z Varty. Kdyby tomu tak mělo být, jistě by o tom byl nějaký zápis v lenních knihách, když je v nich zpráva o sporu Pecově s Vokem z Kravař.

Rok 1472 tedy znamená správní sjednocení obou částí vsi v rukou jednoho rodu. Ovšem dědičná část vsi zůstávala správně samostatnou jednotkou a nebyla pojata mezi biskupská léna. R. 1578 ji synové Mikuláše Sedlnického vložili do desk Václavu Sedlnickému z Choltic.¹⁰⁾ Je pochopitelné, že se o ní nezachovaly dřívější zápisy v zemských deskách, neboť Sedlnice zůstávala stále v majetku jednoho rodu, v jeho rámci se dědila, nedocházelo tedy k žádným prodejům nebo směnám a dědičné převody se do zemských desk nezapisovaly. O tom, že by také tato část byla někdy biskupským lénem a pak z manství propuštěna, nikde neslyšíme. Nebylo také v zájmu Choltických, aby ji dobrovolně poddávali pod biskupskou pravomoc, naopak, měli zájem na tom, aby zůstala svobodnou, alodem. Tato část se až do třicetileté války zvala jen Sedlnici. Tak tomu bylo r. 1608, kdy rukojmí za zeměděleho Bernarta Sedlnického prodali „díl vsi na dědictví“ Jiřímu st. Sedlnickému z Choltic.¹¹⁾ Ze tato část vsi měla za sebou již značně dlouhý samostatný vývoj, svědčí její stav, v jakém ji vklad do desk zastihl. Byl tu kostel a panský dvůr, dále dvůr zvaný Goldsejř, dočasně odkoupený od tulneckého panství.¹²⁾ Vrchnost tu měla svůj les Dubinu. Za Jiříka staršího Sedlnického nastal veliký rozvoj vrchnostenského hospodářství, a to proto, že po Bernartovi, který ještě držel obě Sedlnice, daroval kardinál z Dietrichštejna r. 1610 manskou část svému bratru Maxmiliánu z Dietrichštejna.¹³⁾ Jiřík byl nucen přenést své sídlo do svobodné části. Vybudoval zde tvrz, druhý dvůr a mlýn. Jiřík však již po třech letech zemřel a dědictví převzala r. 1613 vdova po něm, Kateřina Šilerová z Herdenu.¹⁴⁾ Velké stavební investice, které Jiřík do statečku vložil, byly asi příčinou, že vdova přebírala majetek zcela předlužený a musela se zavázat, že věnnou částku, kterou měla na panství zajištěnou, předá poručníkům, aby mohli uspokojit věřitele. Zdal Jiřík po sobě zanechal potomstvo, se z pramenů nedovídáme. Jisto je, že Kateřina, která na panství seděla ještě r. 1619,¹⁵⁾ o ně po Bílé hoře přišla. Zdal proto, že by se podílela na povstání, nesnadno říci. Její příbuzní ze Sedlnických byli potrestáni. O Sedlnici se však konfiskační protokol nezmiňuje.¹⁶⁾

Druhá, manská část vsi, kterou od r. 1472 drželi lénem tíž členové rodu Sedlnických jako část dědičnou, a to až do roku 1610, měla též všechny náležitosti drobného panství. Od té doby se osudy obou částí vsi od sebe oddělily a každá žila až přes konec feudalismu svým vlastním životem. Už r. 1550, kdy ji kupoval Mikuláš Sedlnický, tu stála tvrz a panský dvůr.¹⁷⁾ Na rozdíl od dědičné části, která neměla vlastní jméno, tato část vsi už před Bílou horou byla zvaná Manskou Sedlnicí. Tak je zvaná r. 1613, když se na tamní tvzci sjednávala výše zmíněná smlouva o převzetí dědičné části vdovou Kateřinou.¹⁸⁾ Na ní se v majitelství po Maxmiliánovi z Dietrichštejna vystřídal do Bílé Hory Jiří Pergar z Pergu, který ji r. 1618 prodal Janu Kryštofovi Orlíkovi z Laziska.¹⁹⁾ Orlíkové ji vlastnili do r. 1655, kdy ji Mikuláš Orlík prodal za 7000 zl. Hartvíku Hartmanovi z Eichendorfu. Tehdy tu měla vrchnost dvůr, pivovar a mlýn.²⁰⁾ V majetku toho rodu zůstala ves až do r. 1890.²¹⁾

Náhrobní deska Jana Sedlnického z Choltic
Foto Miloš Lossmann 1979

Náhrobní deska Johanky z Limberka
Foto Miloš Lossmann 1979

Přejmenování manské části vsi na Manskou Sedlnici už před Bílou horou se stalo podnětem i k přejmenování druhé části na Dědičnou, jak se s tím názvem setkáváme po třicetileté válce v lánovém rejstříku. Do té doby i tu nastaly proměny v majitelství tehdy už samostatné vsi. Kolem r. 1630 přešla asi dědictvím na Františka Oldřicha z Poppen.²²⁾ Jeho potomek Leopold Rudolf prodal ves r. 1718 třem bratřím Halamům z Jíčina, tentokrát již za 14 500 zl. rýn.²³⁾ V majetku Halamů zůstala ves až do r. 1768.²⁴⁾ Při prodeji byl ve vsi farní kostel, v němž měla vrchnost kryptu, dále zámek (zbořený kolem r. 1780), 2 dvory, k nimž patřily stodoly, kůlny, stáje a chlévy, ovčín, pivovar, palírna, koželužna, 2 hospody a 2 mlýny.

Z doby před třicetiletou válkou známe jen jména (většinou německá) šestnácti usedlíků z r. 1605.²⁵⁾ Více už víme o postavení poddaných z poválečné doby, z níž jsou zachovány gruntovní knihy. Z jejich povšechného zpracování vybíráme některé zprávy. V Dědičné Sedlnici pustošivými účinky války nejvíce utrpěly usedlosti při obou okrajích vsi, zvláště při cestě k Bartošovicím. Válka zasáhla tak nepříznivě do hospodářství poddaných v obou vsích, že po ní nebyli s to nejen splácet kontribuci, nýbrž zůstávali dlužní i vrchnosti na platech z doby švédské okupace kraje ke konci války. Některé grunty se tak zadlužily, že dluhy přesahovaly hodnotu usedlosti. Následkem bylo časté dělení gruntů, které však způsobovalo chudobu ochuzených držitelů, kteří nemohli plnit příslušné povinnosti. Proto se držitelé gruntů často měnili a grunty si směňovali. Když pak tíže feudálních břemen přesahovala jejich hospodářské možnosti, zbíhali z gruntů zanechavše je po sobě pusté. Některé předlužené usedlosti dokonce, když nebylo nikoho, kdo by se jich ujal, připadly vrchnosti. Je známo 35 případů zpustnutí usedlosti, které pokračovalo až do poloviny 18. století.²⁶⁾ V 70. letech 17. století práce na katastrech, v nichž šlo o to, poznat počet usedlých a množství půdy, kterou obdělávali, a později i hospodářskou sílu poddaného lidu pro zdanění, dovolují poznat, kdo bydlel na gruntech i na chalupách a jak se usedlíkům hospodařilo.

O tamní půdě a o jejím obdělávání má poměrně podrobné zprávy sice až katastr z r. 1749 (tzv. rektifikační akta), však jeho charakteristika platí i pro dobu lánových rejstříků. Tehdejší tradiční způsob hospodaření se žádnými podstatnými změnami nepočítal. Zpráva je sice z Manské Sedlnice, platí však i pro Dědičnou, jak ukazuje mnohem stručnější charakteristika téhož katastru. Práví se v ní, že ves ležela ve středně kopcovité krajině, že její půda je silně mazlavá, žlutnice až červenice, zčásti písčité. Je to půda mrtvá a studená, takže ve středně úrodných letech dá úrody jen 2 zrna (z jednoho zasetého). Pro její tvrdost a malou životodornost musí se vše namáhavě zorávat pětispřežím, někdy i pětkrát po sobě. Zdá se, že v Dědičné Sedlnici byla půda přece jen kypřejší, protože tam se praví, že se obdělává koňským trojspřežím až čtyřspřežím.²⁸⁾ Z obilí se pěstovalo hlavně žito a oves, což samo předpokládalo špatný výnos pro časté střídání. O pšenici se praví, že se pěstuje jen pro domácí potřebu a že dává špatnou úrodu. Z Dědičné Sedlnice se dovídáme větší podrobnosti: tam pěstovník oséval pšenice jen jednu měřici, čtvrtlánik jen půl měřice, takže celá ves jí osévala jen 14½ měřice. Ostatní plodiny jako ječmen, praso, hrách, čočka, pohanku, zelí a len osévalo v Manské Sedlnici jen několik hospodářů na několika záhonech pro svou domácí potřebu, a to proto, že se prý sotva v mnoha letech jednou vydaří. O Dědičné Sedlnici nemáme takových zpráv. Asi tam seli tyto plodiny ve stejném rozsahu, jak svědčí připomínka, že v celé vsi seji jen 4½ měřice lnu, takže získaná příze stačí domácí spotřebě.

Třetina půdy se nechávala ladem, ba dokonce vrchnost v Manské Sedlnici jí nechávala ladem víc, protože neměla pro dobytek žádnou pastvinu. Poddaní neměli

žádné louky. K tomu se připomíná, že na úhorech je špatná pastva pro dobytek.

V Dědičné Sedlnici na tom byli lépe, vrchnost i sedláci louky měli.²⁷⁾ Nejstarší katastr, první lánový rejstřík z r. 1657, není zachován. Známe až druhý lánový rejstřík, pro obě vsi z téhož data 8. srpna 1676.²⁸⁾ Naštěstí však odkazuje na usedlíky z doby sepsání prvního rejstříku. Z jejich srovnání vyplývá, že obě vsi celkem dobře přežily těžkosti třicetileté války, která v nich nezanechala žádné pusté usedlosti. Pokud snad něco zpustlo, podařilo se vše do prvé lánové vizitace osadit. Sdílely tak obě vsi osudy tamního východomoravského koutu, kde válka nezanechala poustek. Ještě příznání k daní z r. 1667 ukazuje v Manské Sedlnici stejný stav osedlosti, jaký byl po válce,²⁹⁾ kdežto v Dědičné zpustla již jedna selská a jedna chalupnická usedlost. V dalším desetiletí se i v Manské Sedlnici ohlásily nepříznivé změny, které přinesla poválečná doba. Celkem po druhé lánové vizitaci bylo v obou vsích nalezeno po třech pustých usedlostech. Byl však mezi nimi rozdíl. V Manské Sedlnici dvě usedlosti zpustly proto, že na nich hospodáři zemřeli, takže zůstávala naděje, že budou obhospodařovány pozůstalými, a jen třetí zpustla proto, že její bývalý majitel ji opustil a zabral jinou usedlost. V Dědičné Sedlnici bylo hůře. Tam sedlák a zahradník opustili své grunty, protože nebyli schopni na nich dále hospodařit (asi pro zadluženost) a druhý zahradník zběhl pro nemoc. Tyto zprávy naznačují, že se asi poddaným v Dědičné Sedlnici vedlo hůře než v Manské. Snad by tomu nasvědčoval i nestejný růst obou vsí. Zatímco Manská Sedlnice měla po válce 57 usedlostí, Dědičná jen 27.

Podle příznání z r. 1667 žilo v Dědičné Sedlnici 12 sedláků (a 1 poustka), 2 půlsedláci, 2 zahradníci a s nimi mlynář a 8 chalupníků (a 1 poustka). Lánový rejstřík (1676) zaznamenal v rozvrstvení jisté změny (sedláky z příznání označil jako půlláníky a půlsedláky za čtvrtláníky); půlláníků zaznamenal jen 11, naproti tomu čtvrtláníků 3, k nim přiřadil osminkáře (držel osminu lánů), domkářů zůstalo jako dříve 8 (chalupníků) a k nim se připočítal mlynář. Mezi poustkami pak zůstal tříosminkář a 2 zahradníci. Přehodil tedy lánový rejstřík jednoho sedláka mezi čtvrtláníky a jednoho zahradníka označil za osminkáře. Chalupníky přezval na domkáře.

V Manské Sedlnici podle příznání z r. 1667 sedělo 27 sedláků, 7 půlsedláků, 7 zahradníků a 16 chalupníků (bez polí). Lánový rejstřík opět sedláky přezval na půlláníky a půlsedláky na čtvrtláníky a přehodnotil jejich rozvrstvení takto: 31 půlláníků (a 1 poustka), 9 čtvrtláníků (a 1 poustka), 14 zahradníků (a 1 poustka). Přičetl tak lánový rejstřík 5 půlsedláků k půlláníkům, a ze zahradníků s polí učinil čtvrtláníky a u 1 chalupníka zjistil, že má pole. Ostatní chalupníky přezval na zahradníky.

Srovnáme-li rozvrstvení v obou vsích, jak je podávají lánové rejstříky, zjistíme, že v Manské Sedlnici selská vrstva měla silnější postavení než v Dědičné. Bez ohledu na poustky sedělo v Manské Sedlnici 42 sedláků (32 půlláníků a 10 čtvrtláníků) z celkového počtu 57 usedlíků, to jest téměř 74 %, kdežto v Dědičné Sedlnici ze 27 usedlíků bylo sedláků jen 15 (11 půlláníků, tříosminkář a 3 čtvrtláníci – osminkáře mezi ně nepočítám), tedy celkem jen 55 %. Podíváme-li se na poměr rozvrstvení v obou vsích z opačného konce, tj. jaké procento bylo ve které vsi bezzemků (tj. v Manské Sedlnici zahradníků a v Dědičné domkářů), zjistíme, že v Manské jich sedělo 26 % (15), kdežto v Dědičné 33 % (8). Z obou srovnání můžeme učinit závěr, že Manská Sedlnice se jevila jako obec s obyvatelstvem hospodářsky silnějším, než Dědičná.

Pokud se týče vybavení jednotlivých druhů usedlostí polí, lánový rejstřík udává, že půlláníci měli v obou vsích po 44 měřicích, a to polovinu ve druhé a polovinu ve třetí třídě. Čtvrtláníci měli z toho polovinu, tj. po 22 měřicích

v týchž bonitních třídách a osminkář 12 měřic. Takovéto ideální přidělení výměr budí podezření, že neodpovídá skutečnosti, že je to pouhý odhad, jak se tehdy skutečně pracovalo. Ze takové mínění by mohlo být opodstatněné, naznačují příznání z r. 1667. V něm pro Dědičnou Sedlnici je uvedeno, že sedláci (půllánici) měli polí od 30 do 36 měřic, půlsedláci po 19 měřicích a zahradníci (jejichž domky později zpustly) po 6–7 měřicích polí. Ještě větší odchylky od rejstříkových výměr udává příznání pro Manskou Sedlnici. U sedláků je uvedeno, že měli od 12 do 20 měřic polí, tedy méně než polovinu výměry uvedené v rejstříku, a také půlsedláci, že mají jen 9–10 měřic a zahradníci od 2 do 6 měřic. Výše zmíněný katastr z polovice 18. století však ukazuje, že ani výměry lánových rejstříků, ani výměry v příznání z r. 1667 neodpovídaly plně skutečnosti, zvláště ne ty nepatrné výměry sedláků v Manské Sedlnici, a že blíže skutečným výměrám byly přece jen výměry lánových rejstříků. Nízké výměry v příznáních chápeme jako snahu udat co nejmenší výměru v zájmu nižšího zdanění poddaných. Jediné co lánový rejstřík v podstatě správně postihl, byly počty kusů polí. Převládaly tu selské usedlosti s jedním kusem polí (jen dva půllánici měli v Dědičné Sedlnici po dvou kusech a tři po třech). Je to známka kolonizačního původu rozdělení tamních pluzin.

Do vztahu poddaných k vrchnosti uvádí nás urbář z r. 1685, zachovaný však jen pro Dědičnou Sedlnici.³⁰⁾ V něm se praví, že je to opis z prastaré činžovní knihy, což asi odpovídá pravdě, protože v něm nejsou zmínky o poustkách. Urbář přebírá názvy usedlostních typů podle zmíněného příznání z r. 1667, jak se v místě nazývaly, tj. rozeznává sedláky a půlsedláky, zahradníky s poli a domkáře (příznání je nazývalo chalupníky). V počtech jednotlivých typů se shoduje s lánovým rejstříkem: uvádí 11 sedláků, 3 půlsedláky, 2 velkozahradníky (v rejstříku poustky), krčmáře (asi roven osminkářů), 8 domkářů. Místo jednoho mlýnu má mlýny dva a k tomu 2 tkalce a jednoho obyvatele „bez místa“. Druhý mlýn, který příznání ani rejstřík neuvádějí, naopak je uveden v tereziánském katastru, svědčí o tom, že urbář sice byl založen na starším zápisu, současně však vyjadřuje skutečný stav, jak se vyvinul ve vsi koncem století. Svědčili by pro to i ti dva příbylí tkalci. Ti však mohli být v lánovém rejstříku vpuštěni, jestliže to byli nájemníci. V tom případě by urbář zaznamenával stejný počet usedlostí jako rejstřík. O polích sedláků a zahradníků se urbář nezmiňuje, zato uvádí jejich platové a dávkové povinnosti. Činže platili poddaní, jak bylo tehdy obvyklé, dvakrát do roku o sv. Jiří a o sv. Michalu. Činže byly velice rozmanité a neodpovídaly různosti výměr, i kdybychom přihlíželi k pozdějším výměrám tereziánským individuálně pojatým. Tu měl nejmenší celosedlák 54 % výměry největšího, kdežto nejmenší činže činila u sedláka 20 gr., největší 54 gr., tedy více než dvojnásobek. Její střední velikost se pohybovala od 24 do 33 gr. U půlsedláka rozdíl již nebyl tak veliký: od 10 do 16 gr. jedna činže. Velkozahradníci platili jako čtvrtsedláci, tj. po 8 gr. Ke starým stálým povinnostem patřila dávka slepic. I ta byla různá a byla přízpusobena výši činže. Při nižších činžích to byly 4 kusy, při vyšších 6 a největší poplatníci dávali 7 slepic. Půlsedláci dávali po 5 slepicích, zahradníci a domkáři po 2. I druhá stálá dávka, tj. vaječ byla odstupňována, ne však tak jako dávka slepic. Nejčastěji se dávalo 36 vajec, někteří dávali 48, jeden dokonce 60. Kupodivu půlsedláci dávali vysoké dávky vajec, převážně 50, zahradníci po 30 a domkáři po 26. Rozmanitost platů a dávek dává tušit, že je výsledkem individuálního ujednání mezi poddanými a vrchností ve starších dobách. Svědčí o tom i platy z luk propachtovaných od vrchností, zřejmě pozdějšího původu, které dosahují výše činže. Platilo z nich 5 sedláků. Svědčí o tom i veliké platy domkářů z pronajatých vrchnostenských polí, která se rozsahem nemohla rovnat polím sedláků, a přece např. jeden domkář platil z nich více než nejméně platící sedlák

(2 x 18 gr.). Vysoko byli platově postiženi i oba tkalci, platící více než střední sedlák, každý po tolaru činže. Objevuje se tedy i u sedlnických poddaných skutečnost známá z celkového vývoje platů: že pozdější platy byly neúměrně vyšší než stanovily platy gruntovní. Jako na mnoha jiných panstvích dávali i sedlničtí poddaní každý usedlík po 1 huse za udělení odúmrtí, kterým získávali právo volně odkazovat své majetky. Místo konání hlásky na sedlnické tvrzi sedláci a půlsedláci dávali po 1 korci a 1 měřičce ovsa, zahradníci a domkáři polovinu z toho. Zůstává ovšem záhadou, kde si opatřili domkáři oves, nemajíce polí. O povinnostech mlynářů bude zmínka později.

V téměř urbáři je zachován druhý možná fici urbář Dědičné Sedlnice z r. 1696.³¹⁾ Vzhledem k tomu, že zachycuje situaci jen o jedenáct let mladší, podává v podstatě týž obraz o rozvrstvení obyvatel jako předchozí urbář. Sedí tu stejně jako ve starším urbáři 11 sedláků, 3 půlsedláci, 1 krčmář. Jediné místo dvou velkozahradníků zaznamenává čtyři, avšak též jen 4 domkáře, což znamená, že urbář není úplný, že mu chybí konec. Přes svou neúplnost vyjadřuje urbář skutečnost známou z celkového vývoje rozvrstvení našeho poddaného lidu, že totiž přírůstky obyvatelstva nastávaly především v jeho drobných vrstvách, mezi zahradníky a domkáři. Také platové a dávkové povinnosti poddaných zůstávají v tomto urbáři stejné jako v předchozím. Jedině tento urbář navíc proti předchozímu provádí součty všech platů z usedlostí a vychází z předpokladu, že všechny dávky (slepice, vaječ, hus) jsou vlastně převedeny na plat, kdežto předchozí urbář počítal jak s možností jejich odvádění v naturáliích, tak jejich úhrady v penězích. Jediné dávka ovsa za hlásku, na jejíž původ se zapomnělo a byla označována jako „sypaný oves“, zůstala skutečnou dávkou. Dovídáme se pak z tohoto urbáře, že nejvyšší plat ze selské usedlosti činil 4 toлары, kdežto nejnižší 1 tolar 17 grošů.³²⁾ Půlsedláci platili od 1 tol. 18 gr. do 1 tol. 21 gr., tedy víc než nejméně zatížený celý sedlák. Zahradníci platili od 30 gr. do 1 tol. 6 gr. U jednoho domkáře je zaznamenán plat 19 gr., kdežto u jiného, který držel kousek panského pole, 1 tol. 17 gr. 2 hal., tj. ještě o 2 hal. více než nejméně platící sedlák. Potvrzuje se tu tedy výše uvedený poznatek, že později sjednané platy daleko převyšovaly staré gruntovní.

Výše jsme řekli, že se udržuje poměrně značná stálost v rozvrstvení obyvatel v obou vsích. Na druhé straně však pozorujeme časté změny držitelů usedlostí. To souvisí se značnou úmrtností v tehdejší době. V lánových rejstřících jsme si mohli zjistit, že za dobu od první do druhé vizitace (1656–1676), tedy po dvacet let, se udržel v Dědičné Sedlnici na gruntech 1 půlláník, 1 mlynář a 2 domkáři, na ostatních usedlostech starí majitelé byli vystřídáni novými. Přitom se v téměř rodu udržovaly navíc jen 4 půllány a 1 si ponechala vdova pro děti, 1 čtvrtlán a 1 domek. Vysoká úmrtnost a časté střídání rodů byly asi ještě následky války. Příznivější je v tomto směru již situace zachycená v urbáři. Srovnáme-li jména usedlíků zachycených druhou vizitací a urbářem, zjistíme 16ž jména u osmi sedláků, 1 půlsedláka, na krčmáře, u zahradníka a 6 domkářů. K tomu se ještě týž rod udržel (jen se vystřídalo pokolení) u jednoho sedláka a jednoho půlsedláka. Pozorujeme tedy, že poválečná doba přinesla později jisté uklidnění a také ozdravení a menší úmrtnost lidu. Někteří jména zůstávají spjata s grunty: jméno Fridl na půlláně, Unger na dvou půllánech, Schenk na čtvrtláně, Bittner na půlláně a domku, Blahuška na domku.

V Manské Sedlnici můžeme pozorovat usedlíky jen za mezidobí mezi oběma lánovými vizitacemi, tedy za dvacetiletí. Zjišťujeme, že se usedlíci udrželi na 5 půllánech, 2 čtvrtlánech a 4 zahradách, tedy více než v Dědičné Sedlnici, a to v poměru 12:4. Podobný nepoměr ve prospěch Manské Sedlnice se ukazuje, sledujeme-li, na kolika gruntech se udržely v mezidobí rody. Zjistíme, že na 11

půllánech, 2 čtvrtlánech a 3 zahradách, tedy celkem na 19 usedlostech, zatímco v Dědičné Sedlnici jen v 7. Srovnání by naznačovalo, že se v Manské Sedlnici vyvinuly zdravější poměry než v Dědičné. I v Manské Sedlnici pozorujeme jistý pohyb jmen usedlíků. Zatímco těsně po válce (při prvé vizitaci) Fridlové seděli na 4 půllánech a 1 čtvrtlánu, Schenkové na 3 půllánech a Nitschové na 2. Benischové zase na 2 čtvrtlánech, a dvacet let později Fridlové seděli už jen na 2 půllánech a na 1 čtvrtlánu, také Schenkové jen na 2 půllánech. Nitschové a Benischové se již neobjevují. Zato přibývají nová jména, opět různě rozšířená: Goldtové na 3 půllánech, Joklové na 2. Velmi se rozšířilo jméno Bittner. Ti seděli na 2 půllánech, na čtvrtlánu a na domku. Také Mikš se přišel na 3 domky. A je zajímavé, že se v obou vsích objevují též jména: Fridl, Schenk, Bittner a Blahuška (ten tu seděl na čtvrtce).

Už častěji se vyskytující jména svědčí, že v obou vsích žilo převážně německé obyvatelstvo. Jména Blahuška, Mikš a také Vaska (jindy psáno Vaške) ukazují na usedlíky českého původu. Zdali se češství udrželo, nebo se již poněmčilo, nedá se z pouhých jmen prokázat.

V urbáři **Dědičné Sednice** je popsáno i panské hospodářství. Patří k němu dva dvory (druhý vybudoval, jak jsme slyšeli, Jiřík st. Sedlnický už před Bílou horou). Při nich jsou obytné budovy a stáje. Nevelký rozsah osevu (4 maldry ozimů a 6 maldrů jařin)³³⁾ dovoluje usuzovat, že šlo o malé dvory. Na rozdíl od omezeného výběru osiva u poddaných, jak jsme uvedli výše, ke dvoru se osévaly všechny druhy plodin: žito, ječmen, oves, hrách, pohanka, len i konopí, byly zde dostatečné louky, dávající 100 fůr sena a 20 fůr otavy. Mohlo se zde chovat dost dobytek — 400 ovcí, 40 kusů skotu, 20 vepřů a 20–30 hus. Zahrady sloužily hlavně pro pěstování zeleniny, kdežto ovoce bylo jen málo, měly dávat co nejvíce trávy pro dobytek.

Dva mlýny byly pronajaty poddaným. Povinnosti mlýnářů byly zaznamenány v oddělení poddaných. Panstvíčko mělo vlastní pivovar i palírnu, sušírnu lnu a dokonce i koželuznu. Mělo vlastní les, zvaný Hört, v němž měla dostatek dříví, a dva asi jen menší rybníky nasazené a jeden vysušený.

Urbář vyměřuje i povinnosti poddaných ke dvorcům, přesně ve čtrnácti bodech. Z nich vyplývá, že sedláci byli povinni konat všechny polní práce od vyvážení hnoje pod obiloviny až po jejich sklizeň. Měli na starost úplnou sklizeň sena i otavy, praní a stříhání ovcí, dovoz stavebního i palivového dříví. Jedině ustanovení, že k jařinám mají vykonat to, co na ně přijde, by naznačovalo, že si vrchnost některé práce přece jen ještě konala vlastním nákladem, nikoliv však vlastními potahy, protože v popisu dvorců se koně neuvádějí. Orba, zvláště příprava ozimů byla při tehdejších špatném náradí velmi těžká. Po úhorech se oralo třikrát i čtyřikrát. Zahradníci i podruzi (není o nich v urbáři zmínka) měli rozhozovat hnůj a hlavně za smlouvenou mzdu mlátit a konat zahradní práce. Patřila tedy Dědičné Sedlnice ke vsím východomoravského koutu s velkými robotami, jak o nich už z předbělohorské doby máme zprávy, např. z Kateřnic a z Trnávky.³⁴⁾

Další zprávy o obyvatelstvu v Sedlnicích získáváme až z tereziánské doby z katastru zvaného rektifikační akta.³⁵⁾ Obě vsi zatím velmi vzrostly. Jsou mnohem větší, než bývaly koncem 17. století, a také rozvrstvení lidu značně pokročilo. **Dědičná Sedlnice** měla tehdy 49 domů a k tomu obecní pastoušku a školu. Přírůstky zaznamenaly hlavně nižší společenské vrstvy. Zatímco mezi pololáníky přibyl jen jeden (12), t. připočítala se sem zatím osazená třiosminka, mezi čtvrtlány dva (5), t. přiděl se sem osminkář a dva mlýny (o nich viz výše). Vskutku se tak mezi sedláky počet usedlostí nevyššíl, jen došlo k osazení poustek a k jistým přesunům v kategoriích. Zato změny již nastaly mezi zahradníky, mezi nimiž

lánový rejstřík zaznamenal jen 2 poustky. Nyní jich bylo 5 osazených a mimoto se k nim připočítaly 3 tzv. výměnky. Domkářů bývalo 8, nyní jich však bylo 24. Z nich 4 měli domky zřízeny na panské půdě a 20 na obecní. Vrchnost si však i na ně činila nárok, tvrdíc, že i ony stojí na panské půdě. Neopodstatněnost jejich nároků ovšem prokázala obec poukazem na to, že domky stojí uprostřed vsi. Všichni domkáři byli bez polí. Měli jen malé zahrady až do 1 měřice. Jen někteří z nich provozovali řemeslo. Ze starší doby tu zůstali dva tkalci. K nim přibyl bednář, krejčí, kovář a mezi domkáři na panském pracoval 1 punčochář. Mimoto další dva bychom mohli nazvat záplatáře (Flickschneider). Teprve zahradníci měli po kouscích polí, čtyři po 6 1/2 měřice a jeden, asi nejpozději si postavil jen 1 1/2 měřice. Kromě toho měli zahrady po 2 1/4 měřice a po drobných kouscích luk. Čtvrtníci měli po 18–19 měřicích polí. Půllánici měli jednak obdělaná pole ve výměře od 33 do 40 měřic a k tomu tzv. lada, osévaná po 5–6 letech, ve výměře od 3 do 10 měřic. Součet výměr obojích polí svědčí o tom, že lánová komise (r. 1676) v podstatě správně zjistila výměry půllánů na 44 měřic, jak jsme výše uvedli, a že příznání výměr r. 1667 (30–36 měřic) bylo podloženo. K tomu ke každému gruntu byly zahrady ve výměře 1 až 3 měřice a každý sedlák mohl svést z luk 1–4 fůry sena (tedy velmi málo), aby mohl na zimu mít ustájeno několik kusů dobytek.

Stejně — téměř dvojnásobně — proti době rejstříkové vzrostla i **Manská Sedlnice**, a to z 57 na 102 usedlosti. Tam však nastaly značné přesuny ve všech vrstvách: ubylo 7 půllánů (z 32 na 25) a naopak velmi vzrostl počet čtvrtlánů z 10 na 14 (především rozdělených půllánů). Nově přibýlo 9 zahradníků s polí. K nim se připočítával 1 výměnek. Počet domkářů bez polí se více než ztrojnásobil (z 15 na 53). Z nich 11 bylo na obecním pozemku, kdežto o 42 prokazovala vrchnost, že sedí na její půdě. K tomu i tu byla navíc obecní pastouška. Naopak více řemeslníků bylo mezi domkáři na panském nežli na obecním, a to 6 tkalců a 1 záplatář, kdežto mezi početnými domkáři na obecním pracovali jen 3 tkalci a 1 záplatář. I tu možno prokázat, že lánový rejstřík celkem správně odhadl výměry půl a čtvrtlánů a že výměry v příznání z r. 1667 byly tu nadmíru podloženy. Půllánici tu měli po 35–40 měřicích obdělaných polí, tedy v podstatě stejně jako v Dědičné Sedlnici, a k tomu jako tam 6–10 měřic lad. Tu však měli půllánici ještě po 1/2–2 měřicích pustých polí. Zahrady měli v podstatě stejných výměr jako v Dědičné Sedlnici, zato neměli žádné louky. A totéž platí o čtvrtnicích, kteří měli polí 18–22 měřic, lad po 4–7 měřicích a zahrad 1–7 ačtělů (osmín měřice). K zahradnickým usedlostem patřilo po 6–8 měřicích polí, po 2–4 měřicích lad a po 1–4 ačtělích zahrad. K tomu ještě 3 zahradníci měli po 2 měřicích pustých polí.

Obě vesnice si podržely německý ráz. Jména usedlíků téměř veskrze byla německá. Ptáme-li se, jako jsme se ptali v době lánových rejstříků, jak se tu na domech střídaly rody, zjistíme jisté vyrovnání mezi oběma vesnicemi v první polovině 18. století proti poměrům ve 2. pol. 17. stol. Srovnáme-li jména rodů usedlých na domech v době druhé lánové vizitace se jmény v tomto katastru, zjistíme, že se v **Dědičné Sedlnici** udržely rody Burghart, Seibert (na mlýně), Waschke, Fridl, Hanrich, Unger a Schwartz, tedy celkem sedm. V **Manské Sedlnici** se mezi půlláníky udrželo 10 rodů, z toho dokonce 2 na dvou gruntech (Honisch a Simper), tedy vlastně 12 rodů, mezi čtvrtníky 3 a mezi domkáři 2, celkem tedy 17 rodů. I tyto případy z Manské Sedlnice prokazují skutečnost poměrně známou, že v minulosti se nejčastěji střídali majitelé na nejchudších usedlostech a naopak největší stálost se projevovovala na velkých selských gruntech. Při tom střídání rodů některé osvědčily značnou životnost a rozmnožily se tak, že zaujaly několik usedlostí. V **Dědičné Sedlnici** nyní vévodil rod Seibertů, který seděl na 5

usedlostech od púllánu až po domek. Na 4 domech seděli Waschkové, na 3 Krestové, Ungerové, Hanrichové, Mikschové, Webrové a Wolfové, na 2 Ulmanové, Burgharti a Fridlové. Ještě složitější rodové vztahy se v polovici 18. stol. vyvinuly v **Manské Sedlnici**. Tu rod Fridlů seděl na 14 usedlostech (4 púllánici, 8 čtvrtláníků, 1 zahradník a 3 domkáři), Bittnerové na 8 domech (převážně na domcích), Simperové a Bänischové na 7, Huškové na 6; na 4 usedlostech seděli Goldové, na 3 Schwartzové a Jahnové, na 2 Schneidrové, Honischové, Seibertové, Tromplerové, Laidorfové, Ulmanové a dvě rodiny s českými jmény Blahuškové a Dolanští. Těch 16 rodů osadilo 70 domů, tedy víc než dvě třetiny obce. Aby se v nich i místní obyvatelé vyznali, museli zajisté mít různá přízviska, jež však v katastru uvedena nejsou. Rozšíření tří českých příjmení svědčí, že sem též pronikl český živel. Zda se tu udržel, by prokázalo studium dalších katastrů, případně jiných pramenů. Jak tento i předchozí výběr jmen rodů ukazují, některá příjmení byla společná oběma vesnicím.

Bylo by možno dovozovat, že častější střídání rodů v Dědičné Sedlnici v minulosti bylo v souvislosti s vyšším vykořisťováním tamních poddaných vrchností než v Manské Sedlnici. Ukazovalo by na to srovnání panského dvorového hospodářství v obou vsích a výměr robot, jak to uváděl další katastry, tzv. domínkální fase z r. 1750.³⁶⁾ V Manské Sedlnici měla vrchnost jen jeden dvůr o výměře 323 1/2 měřice. V Dědičné Sedlnici, jak víme, byly dvory dva. Byly to však menší dvory, oba dohromady měly jen 233 měřic, tedy o 90 měřic méně, než manský dvůr. Zato však k manskému dvoru robotovalo 45 sedláků s potahy (čtvrtníci měli koně), kdežto k dědičným dvorům (takto budeme dvory v této souvislosti nazývat) robotovalo jen 18 sedláků (mezi 5 čtvrtníky byli dva mlynáři, kteří na polích nerobotovali). Mimoto u dědičných dvorů měli mnohem větší louky (hodnoceny méně než v urbáři z r. 1685, totiž jen na 72 fůry sena a 19 fůr otavy), kdežto u manského jen na 15 fůr sena a žádné otavy. Podle toho také byly poddaným určeny roboty, nyní už nevolnické počítané na dny v týdnu, nikoliv množstvím práce, jako ještě v urbáři. V Manské Sedlnici měli púllánici robotovat čtyřspřežím tři dny v týdnu, čtvrtníci dvojspřežím, v Dědičné Sedlnici púllánici sice jen trojspřežím též tři dny, zato však jen v zimním období, kdežto v létě plných šest dní, tedy celý týden. Rozdíl v robotách byl i u domkářů. Zatímco v Manské Sedlnici mělo robotovat jen jedna osoba 1 den v týdnu, v Dědičné rovněž 1 osoba, avšak dva dni.

O větším robotním zatížení poddaných v Dědičné Sedlnici než v Manské podává svědectví už samo srovnání množství měřic půdy na jednoho sedláka (kvůli zjednodušení situace nečiním rozdíl mezi púllániky a čtvrtníky). Zatímco v Manské Sedlnici 323 měřic polí mělo obdělávat 45 sedláků, takže připadalo na jednoho 7 měřic, v Dědičné Sedlnici připadalo na 233 měřic 18 sedláků, takže jeden měl obdělávat 13 měřic, tedy téměř dvakrát tolik. Byli tedy dědiční sedláci mnohem více zatíženi poľní robotou než manští. Dokonce i mlynáři v Dědičné Sedlnici měli větší břemena než v Manské. Tam měl mlynář povinnost vykrmit 2 vepře, dát vrchnosti 12 měřic ovsu, případně místo toho držet honičho psa a místo prosa dávat 1/2 měřice krupice. V Dědičné Sedlnici se ze dvou mlynů platilo činže po 2 zl. 24 krc., horní mlynář mimoto dával 1/2 měřice mouky, 42 měřic žita, 4 měřice ovsu, dolní pak 28 měřic žita a taktéž 4 měřice ovsu. Oba měli povinnost krmit vepře. Jedinou změnu, kterou učinila vrchnost v Dědičné Sedlnici ve prospěch poddaných, bylo zrušení pivovaru, takže si mohli brát pivo podle libosti, kde chtěli. Vrchnost si to ovšem dala draze zaplatit roční částkou 45 zl., tedy téměř tolik, kolik činila svatováclavská činže (46 zl. 15 kr.), takže na této změně asi i vydělala. V Manské Sedlnici si vrchnost pivovar ponechala. Byl to však jen malý podnik, protože se v něm vařilo jen 24 sudů piva ročně (mno-

hem méně by mohl vařit pivovar v Dědičné Sedlnici, o polovinu menší než Manská). Činila-li roční činže poddaných v Manské Sedlnici 60 zl., kdežto v Dědičné téměř 70 zl., pak i platové zatížení dědičných poddaných bylo mnohem vyšší než manských. Dědiční mimoto platili ještě přes 14 zl. z klučí, které si mohli vydobýt vlastními úsilím v půdě dotud neplodné.

Hospodářská situace poddaných byla těžká. Podává o ní zprávu komise, která připravovala katastr.³⁷⁾ Práví se v ní, že se poddaným obilí těžko prodává, protože Sedlnice leží poměrně daleko od Příbora i od Nového Jičína, kam dodávají snadno obilí vsi blíže ležící. Stejně prý mnoho nemají na prodej, protože i oves se tu daří špatně. Poddaní musí kupovat palivové dříví, šindele i prkna, ani vrchnost v Manské Sedlnici nemá lesy, takže i ona musí dříví kupovat. V obou vsích mají prý poddaní špatný dobytek i koně. Manští jsou na tom hůř než dědiční, protože nemají louky ani pastviny a musejí seno i otavy daleko kupovat. Poddaní na to nemají, takže ves je velmi zadlužena a hrozí nebezpečí, že nebude moci platit ani daně. Daněmi byli tehdy poddaní velmi zatíženi. Např. v Dědičné Sedlnici se ročně platilo 213 zl. 48 krc., to znamená téměř 4 zl. z každé usedlosti, tedy téměř čtyřikrát tolik, kolik činila roční činže vrchností (69 zl.).

V urbáři Dědičné Sedlnice z r. 1685 je zachována řeč asi samé vrchnosti Františka Oldřicha sv. pána Poppena k obyvatelům vsi při obnovování úřadu.³⁸⁾ Podává pravidla, podle kterých se řídil život obce. Připomeneme si z ní podstatnější ustanovení, protože podobná zajisté platila i pro Manskou Sedlnici. Z jejich rázu vyplývá tvrdý vztah vrchnosti k poddaným. Trestem se hrozilo téměř na každém kroku. Tak hned pokutou 1 kopy gr. se hrozilo tomu, kdo by se nedostavil na volební shromáždění, nebo kdo by se při něm zdržoval venku. Při shromáždění, o němž se nepraví, kdy se konávalo, domnívám se však, že v zimě, nejprve staré právo mělo žádat shromážděnou obec o propuštění z úřadu. Každý obyvatel měl při tom právo pronést své připomínky nebo stížnosti k jeho způsobu úřadování. Po jejich vyřízení byla bývalá obecní rada ze své funkce propuštěna. Pak byla dosazena rada nová. Nešlo o žádnou volbu, nýbrž její členové byli vrchností „povoláni“. Rada se skládala z rychtáře, purkmistra a z přísežných (nepraví se, z kolíka). Přítomný zástupce vrchnosti se dotázal obce, zda považuje vybrané osoby za čestné a schopné svěřený úřad zastávat. Námitky se asi sotva kdy ozvaly, takže následovala přísaha rady a rychtáře. Obecní přestavení měli udržovat mezi lidem klid a pokoj. Každý rušitel měl být potrestán pokutou 10 kop. Členové úřadu měli být obci vzorem. Vyžadovala se účast všech na nedělních bohoslužbách (nedbalost se trestala pokutou libry vosku na svíčky). Měli dohlížet na konání denních modliteb celých rodin při zvonění. Co zaujme, byla starost, aby se děti posílaly do školy. Vyžadovala se poslušnost k vrchnosti i k jejím zástupcům. Neposlušným se hrozilo tvrdými tresty. Též se mělo poslouchat představených obce, zvláště když zastupují vrchnost při robotě (rychtář). Jakákoliv škoda na vrchnostenských pozemcích se trestala tvrdým vězením. Nikdo nesměl prodat usedlost nebo její část bez souhlasu vrchnosti a obecní rady. I tu hrozil trest. Při prodeji měla rada hledět na to, aby bylo zajištěno pravidelné splácení dlužných částek, váznoucích na gruntě. To znamená, že si v obci usedlíci podrželi zakoupenost usedlosti, jež právě tehdy pro zadluženost se počala uvolňovat a usedlosti se stávaly nezakoupenými.³⁹⁾ Vrchnost si nepřála, aby si poddaní brali do služby lidi z cizích pánství. Neměl se vůbec podporovat pobyt cizopanských lidí ve vsi. Dovolovalo se ponechat je přespát pouze jednu noc, a to i v hospodě. Každý měl povinnost hlásit vrchnosti, kdyby se dověděl o nějaké krádeži nebo podvodu, ale i o jakémkoliv nemravném činu. Kdo by to zamlčel, hrozilo se mu tímž trestem, jako pachatel. Mělo se stíhat předmanželské tělesné obcování jak mladých, tak starých.

Požáry bývaly tehdy strašnou metlou. Proto se dbalo, aby každý dům měl požární hák a žebřík. Tomu, kdo by zavinil požár, se hrozilo nejen náhradou škody, nýbrž i trestem smrti. Vrchnost dbala a obecní úřad měl dohlížet na to, aby se budovy udržovaly v obyvatelném stavu, aby se ploty opravovaly, hospodáři aby v zahradách pěstovali stromy, obírali housenky, sázeli vrby na proutí. V meziobčanských stycích měli obyvatelé žít v pokoji, zbraně jako pušky a dýky mohli mít lidé v domech jen se svolením vrchnosti. Pro případ obrany (i proti nepříteli) se povolovalo držet v domech obušky a ostré sekery (asi zvláštních tvarů).

Vzhledem k tomu, že byl v obci zrušen panský pivovar (jak byla výše zmínka) a obyvatelé měli právo brát pivo podle své vůle, připadlo vrchnosti hájit svůj hospodářský zájem jen v zákazu poddaným zajišťovat mlít do cizích mlýnů. Tomu, kdo by byl při tom chycen, se měla odebrat mouka, kterou si dal semlít, a hrozil mu trest.

Závěrem se rychtáři a radě připomínalo, aby zachovávali přísahu Bohu a vrchnosti, chránili každého při jeho spravedlnosti, zvláště aby chránili vdovy a sirotky. Dávala se jim praktická rada, aby se neřídili podle žaloby prvního žalobce, nýbrž aby vyslechli i to, co praví druhá strana, tak že budou soudit spravedlivě a nebude na ně žalováno, že nezastávali právo.

Výsledky našeho průzkumu tedy prokázaly, že za feudalismu i vesnice tak blízké, že je vzájemně rozděloval pouze potok, patřící po celou řadu staletí ve starší době dokonce pod společnou správu, vykazují značné vývojové odchylky. Dědičná Sedlnice, která se pravděpodobně začala později vyvíjet, své opožďení podržela po celou zkoumanou dobu. Stále zůstávala menší. Zdá se, že už v předbělohorské době byla více zatížena povinnostmi vůči vrchnosti, i to jí zůstalo až do konce sledovaného období, kdy se to dalo prokázat z urbáře i z katastru. Rozdíl mezi oběma vesnicemi se projevil i ve vývoji rozvrstvení lidu. Podle zásad známých za feudalismu ve větší Manské Sedlnici došlo k podstatnějšímu převrstvení lidu než v Dědičné. Menší robotní zatížení v manské části mělo vliv na větší stálost usedlíků i na delší setrvání na gruntech. Tu se dokonce některé rody rozmnožily tak, že osadily větší počet usedlostí v obci, mnohem více než v dědičné části. Sousedství obou vsí vedlo k navazování příbuzenství, jehož vnějším projevem bylo, že se v katastrech obou vsí objevovala též jména usedlíků. Záhadou však zůstává výživa početných bezzemků, u nichž se neshledáváme se žádným řemeslem. Rozvoj tkalcovství, příznačný pro pozdější dobu, se tu jeví teprve ve svých počátcích.

Poznámky:

- 1) Anna Bönisch, Zur Ortsgeschichte von Sedlnitz. Das Kuhländchen 13, 1938, str. 8.
- 2) Karl Lechner, Die ältesten Belehnungs- und Lehensgerichtsbücher des Bisthums Olmütz. Brno 1902, str. 55. A. Turek ve VSONJ č. 22, str. 11.
- 3) Codex diplomaticus Moraviae XI, str. 181, č. 201. Listina je z r. 1380.
- 4) Lechner, str. 61.
- 5) Bohuslav Blažek, Z archivu města Štramberka (Štramberk 1928), nestránkováno.
- 6) Lechner, str. 41.
- 7) Josef Pilnáček, Staromoravští rodové. Vídeň 1930, str. 400.
- 8) Lechner, str. 87.
- 9) G. Wolny, Die Markgrafschaft Mähren. Prerauer Kreis. Brno 1835, str. 364. J. Pokorný, Příborský okres, str. 263–265. CDM X, str. 186 (r. 1372); CDM XIII, str. 131 (r. 1401), CDM XV, str. 116 (r. 1372), CDM XV, str. 315 (1396).
- 10) Zemské desky moravské (dále jen ZDO), kraj Olomoucký III., str. 79. Držitelé obou částí vsí z rodu Sedlnických do 1613 uvádí Pokorný, l. c.
- 11) Vklad tohoto prodeje byl učiněn až r. 1612. ZDO III, str. 436–37.
- 12) Adolf Turek, Fulnecko. Vlastivěda moravská č. 48., str. 23, 36, 58, 64, zvl. 222. Autor sleduje vývoj dvora až do jeho přeměny na ves Nové Vrbno r. 1727.

- 13) Desky manské biskupství olomouc. sv. IV. Státní archiv v Brně (dále jen SOA Brno), A 3, rkp. 521, fol. 9v–10.
- 14) Vklad tohoto převzetí z r. 1613 se stal až r. 1614. ZDO III, str. 491–492.
- 15) František Hrubý, Moravská šlechta r. 1619, její jmění a náboženské vyznání. CMM 1922, str. 144, č. 36.
- 16) J. Slovák, Pobělohorský konfiskační protokol moravský z r. 1623. Kroměříž 1920.
- 17) Hosák jako v pozn. 1, str. 693.
- 18) ZDO III, str. 491.
- 19) Manské desky sv. III. SOA Brno A 3 rkp. 520, fol. 32 v.
- 20) Tamt. sv. IV. SOA Brno A 3 rkp. 521, fol. 43–45.
- 21) Hosák, str. 683. Srov. k tomu VSONJ sv. 15, str. 76–78.
- 22) Hosák, tamtéž. Jeho příbuzný Jan František Poppen byl členem olomoucké kapituly a za duchovenský stav prováděl vizitaci panství při sestavování druhého lánového rejstříku.
- 23) SOA Brno, zemské desky (pobělohorské) kraj Olomoucký A 3, rkp. 252, fol. 27.
- 24) Vlastivěda moravská, okres Příbor, str. 265.
- 25) Adolf Turek, Lenní statek Nová Horka na poč. 17. st., Kravaňsko XII, 1949, str. 60.
- 25a) Anna Bönisch (jako v pozn. 1) str. 18, 35, 49, 86–87.
- 26) Dalo by se myslet na to, že rozdíl v zápěči byl způsoben různorodostí potahů, že totiž v Manské Sedlnici tahali voly, kdežto v Dědičné koňmi. Příslušná zpráva ze vsí (Manské) se však o koních zmiňuje.
- 27) SOA Brno D 2–10 (Manská Sedlnice), D 2–47 (Dědičná Sedlnice) z rektifikačních akt tzv. Fassionsabelle.
- 28) SOA Brno D 1–47 pro Dědičnou Sedlnici; D 1–10 pro Manskou.
- 29) SOA Brno D 2–47 a D 2–10 (jako v pozn. 17). Přiznání je do tohoto katastru vloženo.
- 30) Má název Zinsbuch des Erbgutes Sedlnitz, was die Unterthönen jährlich zu geben schuldig seint auf schlesische Zall, Thaller oder Gulden per 72 krc., den krc. per 6 Heller gerächnet nach dem uralten Zinsbüchel abgeschrieben A. 1685. SOA Opava, velkostatek Bartošovice, rkp. 2.
- 31) Je zapsán na fol. 34–40 a je označen; Zinsbüchel des Erbgutes Sedlnitz, was die Unterthönen jährlichen zu geben schuldig seindt. Anno 1696 wiederum aufs neue aus dem Original eingerichted.
- 32) Slezský tolar se počítal na 36 grošů nebo 72 krejcarů. Krejcar pak měl 6 haléřů. V urbáři se však na krejcarů nepočítalo.
- 33) 1 maldr se rovnal 12 korcům nebo 24 měřicím. Zde udaná výměra 10 maldrů souhlasí v podstatě s údajem dominikánské fasy, že oba dvory měly polí za 233 měřic.
- 34) Srov. Adolf Turek, Urbář panství Kateřinic a Trnávky z r. 1610. Kravaňsko 12, 1949, str. 39–46. Menší roboty měli na panství Nová Horka. Týž, Lenní statek Nová Horka na počátku 17. stol., tamtéž, str. 56–65.
- 35) Použijeme k tomu tzv. Befundstabelle z obou panstvíček v SOA Brno, D 2–47 pro Dědičnou Sedlnici a D 2–10 pro Manskou. Obě jsou z 30. července 1755.
- 36) SOA Brno D 3–200 pro Manskou Sedlnici a D 3–201 pro Dědičnou.
- 37) Je zapsána na 1. listě tzv. Fassionsabelle ze srpna 1749, SOA Brno D 2–10 pro Manskou Sedlnici. Platí však pro obě vsi.
- 38) SOA Opava, velkostatek Bartošovice rkp. 2, fol. 3–12.
- 39) O nezakoupených usedlostech našich poddaných po třicetileté válce napsal několik studií Josef Tlapák, srv. např. K některým otázkám nezákupní držby v Čechách v 16.–18. století. Právně historické studie 19, 1975, 177–209. Tam jsou odkazy na předchozí jeho studie.

Dochované renesanční náhrobky v kostele v Sedlnici jsou z pískovce, ve velmi dobrém stavu, umístěny vlevo a vpravo v kostelní předsní (žebračce) na zdi. Náhrobek zobrazující ženskou postavu v bohatém kroji o velikosti 175 x 83 cm, se znaky Sedlnických, Žabků z Limberka, Fulštejnů a Neudekerů z Neudeku má opis:

LETA PANIE 1573 W PONDIELI PRZED SWATIMI TRZEMI KRALI
VMRZELA GEST VROZENA PANI PANI YOHANCA Z LIMBERKA MANŻELKA
UROZENEGO PANA PANA JANA SEDLNICZKEHO Z CHOLTICZ A NA
POLANCZE. PAN BOCH RACZ DUSSY GEGI MILOSTIW BITI A DO KRALOSTWI
SWOGEHO PRZIGITI.

Náhrobek zobrazující rytíře v brnění o velikosti 187 x 83 cm se znoky Fulštejnů, Sedlnických, Zabků a Zvolských ze Zvole má opis:

LETA PANIE 1573 W SOBOTU PRZED SMRTNAU NEDIELI W POSTIE UMRZEL GEST UROZENI PAN PAN JAN SEDLNICZKI Z CHOLTICZ A NA POLANCZE SVDY NEIWISSII KNIEZECSTWI (?) OPPAWSKEHO A TUTO TIELO GEHO POCHOWANO GEST. PAN BVH RACZ DUSSY GEHO MILOSTIW BYTI (A) DO KRALOWSTWI SWEHO SWATEHO PRZIGITY AMEN.

STYKY LEOŠE JANÁČKA S PETŘVALDEM

Jaroslav Nehýbl

V době, kdy L. Janáček putoval za folklóristickou žní do Petřvaldu, tj. v 80. a 90. letech minulého století, jmenovala se tato obec Valký Petřvald (na rozdíl od sousedního Petřvaldíku). Byla tehdy převážně zemědělská, jen část obyvatel se živila prací v ostravských hutích a dolech. V 80. letech převyšovali chalupníci počtem sedláky a malé zemědělce (na 24 sedláků a 14 zahradníků připadalo 56 chalupníků).¹⁾ Na lidovou kulturu působila již silně blízkost průmyslové Ostravy. Kroj vymizel²⁾ a cimbálovou hudbu začaly vytlačovat žestové nástroje. Lidové písně znali jen staří lidé. Za těchto okolností začal Janáček zapisovat lidové písně a tance v petřvaldské obci.

K této vesnici měli Janáčkoví předkové vztah již v dávných dobách. Jeho děd Jiří (1778–1848) byl v dětství vychován na petřvaldské faře (od r. 1784) u P. Antonína Hermanna, jemuž vedla domácnost ovdovělá Dorota Janáčková, Jiřího matka.³⁾ K petřvaldskému učiteli a varhaníku Josefu Richtrovi docházel z Albrechtic Leošův otec Jiří, aby se naučil hře na varhany.⁴⁾ A s dalším Richtrem, Janem, petřvaldským nadučitelem, setkává se samotný Leoš Janáček v druhé polovině 80. let a mimo to dopisuje si s ním začátkem 90. let.

Prvou Janáčkovu výpravu za lidovou písní do Petřvaldu můžeme datovat rokem 1886. Dochoval se totiž autorizovaný opis Janáčkovy klavírní úpravy tance kožušku (křížového) s letopočtem 1886. O rok mladší je notování srňátka, označené datem 1887. Letopočty jsou napsány Janáčkovou rukou. Cesty do Petřvaldu umožňovala skladatel Marie Jungová, manželka nájemce hukvaldského pivovaru a statkáře v Rychalticích. Doprovázela Janáčka na jeho výpravách jako zasvěcená rádkyně a podporovatelka (jezdili za lidovým folklórem v kočáru). Měla přehled o lidových zpěvácích a hudebnících, sama znala lidové písně hukvaldského okolí. I na cimbalistu Jana Myšku Janáčka upozornila.

Myška (známější mezi lidmi pod přezdívkou Cimbálek) byl cimbalista proslulý v širokém okolí. Pocházel z Petřvaldu, kde se narodil 1. 7. 1830 jako syn Josefa Myšky, chalupníka na č. 12. Matka Mari[an]a pocházela z rodiny Josefa Kučery, petřvaldského chalupníka. U křtu byli kmotry Jan Pavelka, sedlák z Petřvaldu, a Anna Hrabovská, selka z Petřvaldíku. Obecnu školu vychodil Myška v rodišti. K chalupě rodičů patřil nevelký kus pole. Podle podání pamětníků byl cimbalista malé postavy a veselé povahy. Stále se usmíval. Pro svou dobrou povahu měl mnoho přátel. Jako cimbalista byl zván na svatby a taneční zábavy i mimo Petřvald. Hrál také hostům v Židkově hospodě. Vyznal se i ve hře na basu. Dožil se vysokého věku, téměř 87 let, v dost neutěšených sociálních poměrech. Zemřel jako vdovec za první světové války, a to 17. 2. 1917. Jeho hrob se nezachoval. Za nové úpravy hřbitova byl zrušen.

Na svou první návštěvu u Myšky, tehdy starého 56 let, vzpomíná Janáček roku 1891 v pojednání Tance valašské a lašské. Popisuje Myškův cimbál, dovídá se o rostoucí oblibě žestových nástrojů na venkově a se zálibením sleduje, jak mu cimbalista se stoupajícím vnitřním žářem přehrává lidové tance: „Několik vzácných lašských tanců starodávných zahrál mi cimbalista starý Jan Myška z Petřvaldu na svém malém nástroji (23 pětistrunných potahů v objemu G chromaticky až ku fis²).

Těžko se jich navzpomínal – vždyť prý dlouho již tomu, co si jich na svatbách málokdo žádá – to jen ti chudší. U těch bohatších jest „celá“ muzika (rozuměj plechové nástroje); těm se hraji „valcry“ a někdy též „ruská polka“.

Však s neodolatelnou silou draly se ty staré jadrné nápěvy z paměti starochovy, když jí přispěla spanílomyslná pí Jungová. Se sálavým ohněm hnál tanec za tancem, píseň za písní. Že jsou to naše tance a že to jsou staré tance, soudím dle nápěvů. Modulace tónová i tóninová, jakož i třesavý rytmem svědčí o tom, že jsou to písně cimbálové. Poslyšme některé ze „starodávných“. – Zádumčivý jest v celku; jen tu a tam se to vyjasní neočekávaně.⁵⁾

Téměř stejně popisuje Janáček toto setkání s Myškou o dva roky později (1893) ve studii „Osnovy hudební lidových tanců na Moravě“ a přidává seznam tanců, jež mu zahrál Myška: „Dívám se na svoje zápisky; papír již zežloutl, zetlel, ale z dosud rychle načrtnutých not vycítuji onen žár a ducha, s kterým byly hrány. Byly to starodávné: Ztratila se kravarenka v lese, Bystra voda vylela, Zahrajte mi do tanečka, Jak sem ščasny rok dočkala, Když sem ja šel kolem dvorka, Přeletěla vlastovněnka, Zabíli Matoška, A ja zarmucena. Též poznal jsem troják, zahradníka, srňátka, zemana a kožušek.“⁶⁾

Z jiné Janáčkovy studie se dovídáme, v jaké tónině hrával Myška: v D tvrdém, měkkém i v G tvrdém jako kunčický cimbalista František Klepáč.⁷⁾

Janáček, jak je známo, se nespokojoval s jedním zastavením u oblíbených hudebníků, zvláště cimbalistů. Chodíval k nim častěji. Podle údajů Janáčkovy žádosti České akademii věd a umění mohl skladatel příležitostně opět navštívit Myšku r. 1891 a 1892 ve spojitosti s cestou za cimbalistou Jiřím Mikeskou do Košatky nad Odrou. Je těžko si představit, že by Janáček tehdy minul Petřvald, když Košatka neleží daleko od Petřvaldu.⁸⁾

Našeho skladatele nezajímala jen hudební stránka tanců. Dával si v Petřvaldě, jak usuzujeme z jeho hodnotících slov, předvádět i taneční pohybovou stránku. Jeho choreografické záznamy z té doby zachycují i tance z Petřvaldu.⁹⁾ Zvláště oceňoval Janáček taneční umění Petřvalďanů při starodávném. „Velmi krásně se tu tančí starodávný valašský.“ vyjádřil se v referátu 17. června 1894 v Brně na schůzi Ústředního výboru pro uspořádání Národopisné výstavy v Praze.¹⁰⁾ Při organizování folklóristických setkání s petřvaldskými hudebníky a tanečními páry mu pomáhal nadučitel Jan Richter. Zato neúplně zprávy máme

o členech petřvaldské cimbálové kapely, kteří hráli s Myškou za Janáčkových studijních zájezdů. Jména těchto hudebníků se dochovala jen neúplně v paměti starých obyvatelů. S Myškou hrávali, jak uvádějí pamětníci, tři bratři Bednářovi, Palkovský, housliste Mrkvica a Sklenák. Rovněž nástrojové obsazení nedalo se již u všech spoluhráčů spolehlivě zjistit.¹¹⁾

Zájem o Myšku oživil u Janáčka před Národopisnou výstavou, k níž došlo v Praze r. 1895. V roce 1894 psal skladatel Richtrovi i Myškově. Chtěl získat Petřvalďany pro vystoupení na pražské výstavě. Myška Janáčkově neodepsal, Richter odpověděl teprve před prázdninami na konci června r. 1894. Janáček navrhoval vložit tance a písně Petřvalďanů do pražského výstavního programu dožatě, na jejíž provádění v Petřvaldě se ptal v dopise Richtrovi. Šťastnou náhodou se Richtrovo psaní dochovalo a osvětlilo nám některé souvislosti s přípravou našeho kraje na Národopisnou výstavu. Zní takto:

Velevážený pane!

Ku ctěnému dotazu, žije-li ještě náš cimbalista Jan Myška, sděluji s radostí, že ano, a těší se dobrému zdraví. Mám za to, že hudbou prozrazuje se povaha lidu a to jest nejlepším důkazem, že dřívější užívání smyčcové hudby více to dokazovalo, nežli nynější přehlušující foukací nástroje. Ode dávna jsem pro dřívější způsob provozování hudby, an klid, příjemná lahoda a něžnost zušlechťuje náš lid, zvláště venkovský. Víškovská hudba rozčiluje a zdá se mi, jako by často dávala podnět ku bitkám.

Částečně by se dala smyčcová hudba s cimbálem zdě obnoviti, ale s Vaší ctěnou pomocí, aby se vědělo, kdo by vše k tomu měl náležitosti z hudců. Milerádi Vás přivítáme a svůj útulek nabízíme ku sestavení a poradě všeho. Račte jen ustanoviti čas, ovšem lépe po žních, kdy by dotyční hudebníci byli bez práce a mohli by čas ke zkoušce věnovati.

Bylo-li by něco zde zvláštního z tanců nebo jiných zvyků při svatbách, oznámím později. „Dožatá“ se ani v okolí neprovozuje.

V jisté naději, že k nám do Petřvaldu v čas prázdnin zavítáte a u nás se pozdržíte, poručím se zdvořile, zůstávaje

vždy ochotný
Jan Richter.¹²⁾

K účasti Petřvalďanů na Národopisné výstavě v Praze nedošlo. Místo nich účinkovali kunčičtí hudci se skupinou z Kozlovic a Trajanovic. Patrně tu při výběru rozhodly národopisně zachovalejší vesnice.

O dalších Janáčkových petřvaldských návštěvách nemáme zpráv. S mistrovým pokusem o získání petřvaldské skupiny pro vystoupení v Praze se pravděpodobně končí jeho styky s Petřvaldem.

Sběratelských výsledků, k nimž došel v Myškově rodné vsi, si Janáček velmi vážil. I ony se podílejí na jeho uměleckém růstu.

POZNÁMKY

- 1) Ferd. Pokorný, Příborský okres, Brno 1917, str. 243.
- 2) Popis petřvaldského lidového kroje (mužského i ženského) podal Ferd. Pokorný v uvedené knize na str. 242–243.
- 3) Jaroslav Procházka, Lašské kořeny života i díla L. Janáčka, Praha 1948, str. 50–51.
- 4) Tamtéž, str. 52.
- 5) L. Janáček, Tance valašské a lašské, Moravské listy, roč. III, 3. ledna 1891, čís. I. — L. Janáček, O lidové písni a lidové hudbě, sborník, Praha 1955, str. 596 (dále jen J. OLPH). — Myškův cimbál (bez strunového potahu) je uložen v příborském Muzeu.
- 6) L. Janáček, Osnovy hudební lidových tanců na Moravě, Český lid, roč. II, r. 1893, str. 494 on. — J. OLPH, str. 186 — Ztratila se kravarenka v lese: Fr.

- Bartoš — L. Janáček, Národní písně moravské vnově nasbírané, č. 1820 (dále jen B. III); L. Bakešová — X. Běhálková — L. Janáček, Národní tance na Moravě (1891–3), seš. 1, č. 6. — Zahrajte mi do tanečka: B. III, č. 1822, J. OLPH, str. 558. — Jak sem ja časny rok dočkala: B. III, č. 1823, J. OLPH, str. 556. — Když sem ja šel kolem dvorka: B. III, č. 1825, J. OLPH, str. 557. — Přeletěla vlašťavěnka: B. III, č. 1824, J. OLPH, str. 557. — Zabili Matoška: B. III, str. LXXIII, J. OLPH, str. 316. — A ja zarmucena: L. Janáček, Lašské tance pro orchestr, Starodávny II, č. 4; J. OLPH, str. 316. — Troják: J. OLPH, str. 195. — Zahradník: tamtéž, str. 198. — Srňátko: B. III, č. 1849, J. OLPH, str. 195, 558. — Zeman: petřvaldský zápis neotřetěn, jen kunčický variant v J. OLPH, str. 198, B. III, č. 1870. — Kožušek: L. Bakešová — X. Běhálková — L. Janáček, Národní tance na Moravě, č. XIII, J. OLPH, str. 197.
- 7) L. Janáček, O hudební stránce národních písní moravských, B. III, str. CXXXI, J. OLPH, str. 374.
 - 8) Z Janáčkovy žádosti České akademii věd a umění 17. listopadu 1891, J. OLPH, str. 516.
 - 9) Jiří Vysloužil, Hudebně folkloristické dílo Leoše Janáčka, J. OLPH, str. 37 (l. pozn.).
 - 10) L. Janáček, Lidová hudba, OLPH, str. 524.
 - 11) Zprávy o Myškových spoluhráčích mi dodali r. 1949 studenti z Petřvaldu Zdeněk Vavroš a Zdeňka Kolářová.
 - 12) Za zaslání opisu Richtrova listu jsem povděčen univ. prof. dr. Bohumíru Štědraňovi.

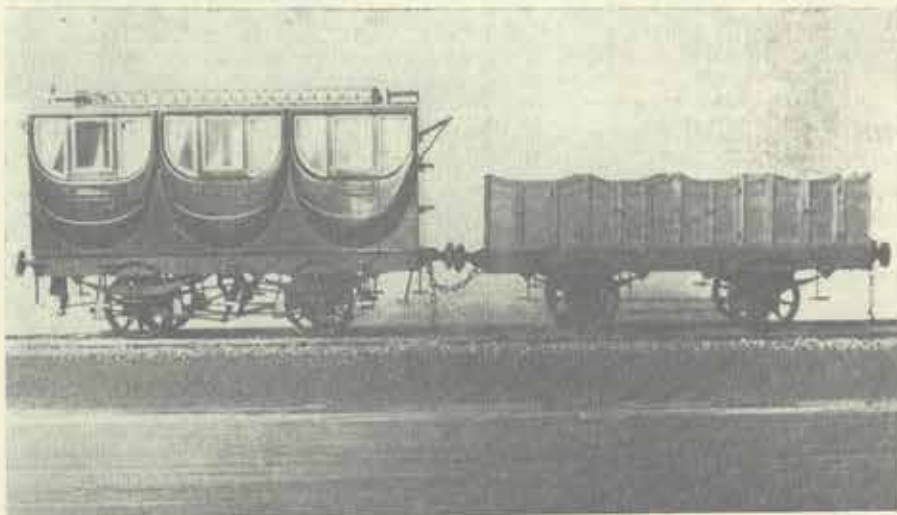
VAGONÁŘSKÉ MUZEUM VE STUDÉNCI

Svatomír Černín

Vagonářiské muzeum ve Studénci se nachází ve věžovité části bývalého Blücherova zámku, která byla přistavěna ke starší jednopatrové budově v letech 1860–1863.

Prvním impulsem k založení muzea byla výstava v závodním hotelu v roce 1956 u příležitosti 55. výročí vzniku Vagonky ve Studénci. Výstava se setkala s velkým ohlasem veřejnosti, a proto bylo z iniciativy tehdejšího ředitele podniku Metoděje Bezděka založeno Vagonářiské muzeum, první specializované muzeum toho druhu u nás.

Po dohodě s MNV ve Studénci pak byly pro muzeum uvolněny prostory ve studénském zámku. O spolupráci při zakládání muzea byly požádány Národní technické muzeum v Praze, Technické muzeum v Brně, Slezské muzeum v Opavě, Pedagogická fakulta v Ostravě, všechny československé vagonky TATRA, Výzkumný ústav kolejových vozidel v Praze a další instituce. Ideový plán činnosti schválený OV KSČ v Novém Jičíně ukládal muzeu za úkol vybudovat expozici věnovanou československému vagonářiškému průmyslu, jeho počátkům a rozvoji,

Modely osobních vozů I. a IV. třídy Severní dráhy

se současným zaměřením na počátky železniční dopravy u nás, dále pak na založení a historii Vagónky Studénka, práci a život jejích zaměstnanců.

Prvním odborným pracovníkem muzea byl Jaroslav Pracný, který organizoval zřizovací práce, získávání exponátů a instalaci expozice v prvních sálech muzea. V roce 1957 byla ustavena muzejní rada v čele s Rudolfem Hübscherem a roku 1960 pak byl vydán organizační řád muzea. Roku 1957 byla zpřístupněna veřejnosti úvodní část tehdejší expozice v rozsahu materiálů z výše uvedené výstavy v závodním hotelu. Slavnostně bylo muzeum otevřeno v roce 1961 u příležitosti oslav 60. výročí založení podniku. V roce 1979 byla provedena poslední reinstalace expozice, která nyní zaujímá čtyři sály ve věžovité části zámku.

Prohlídka muzea začíná u expozice počátků železniční dopravy u nás, jejíž vznik je spojen s koněspěškou České Budějovice - Linec. Z této první železniční stavby u nás zde najdeme modely osobních a nákladních vozů, dále pak fotodokumentace dodnes zachovaných staveb této dráhy a fotokopie soudobých rytin dokumentujících provoz na trati. Na koněspěžku navazuje expozice věnovaná prvním parostrojním drahám u nás, a to Severní dráze Ferdinandově a tzv. severní Státní dráze. Vedle fotokopii rytin a obrazů zobrazujících počátky obou drah, jsou zde modely nejstarších železničních vozů našich drah, jak osobních, tak i nákladních, spolu s modelem parní lokomotivy OLMÜTZ, která přivezla první vlak z Olomouce do Prahy. Nejsou opomenuty ani počátky Ringhofferových závodů v Praze - Smíchově, naši první vagónky a její výrobky z 19. století včetně různých speciálních vozů, např. salónních nebo určených k přepravě vězňů, k přepravě koní atd. Další část expozice je věnována založení a vývoji Vagónky ve Studénce od roku 1901 do současnosti. Vedle bohaté fotodokumentace z dějin výroby v podniku je zde řada modelů železničních vozů různých typů a provedení, jako osobních, nákladních, speciálních nákladních a motorových, včetně modelu

Slovenské střeby jezdící v letech 1935–1954 na trati Praha-Brno-Bratislava a dosahující nejvyšší rychlosti 130 km/hod. Není opomenuto ani letecké oddělení továrny, které vyrábělo v letech 1935–1939 nejprve licenční dvouplošníky Bücker a později jednoplošníky vlastní konstrukce.

Na závěr prohlídky muzea si mohou návštěvníci prohlédnout 6 m dlouhou modelovou dráhu velikosti HO se dvěma okruhy kolejišť, řadou mostů a dalších staveb v horské krajině. Dráha zaujme nejen děti, ale i dospělé návštěvníky. Společně s ní je v sále expozice vývoje železničářských uniforem v kresbách i modelech, dále pak fotografie nejstarších typů tramvají a interiérů salónních vozů firmy F. Ringhoffer Praha-Smíchov.

V roce 1980 se počítá s otevřením dalších dvou sálů pro veřejnost. Bude to expozice zaměřená na revoluční dělnické hnutí ve Vagónce Studénka a dále pak expozice technologie výroby železničních vozů, zabývající se vývojem osvětlení vozů, brzdových systémů, vozových ložisek apod.

Návštěvník muzea má zde možnost seznámit se nejen se vznikem a vývojem železniční dopravy u nás, ale i úzce s ní spjatou výrobou železničních vozů a příslušenství. Získá tak ucelený přehled o vývoji tohoto důležitého odvětví našeho hospodářství. Návštěva muzea je přínosem pro žáky všech škol, kteří si zde mohou obohatit své znalosti z historie, zeměpisu, vlastivědy apod.

Muzeum je otevřeno od 1. května do 31. října v pracovní dny od 8 do 13 hodin, v neděli od 10 do 15 hodin, v sobotu je UZAVŘENO.

KULÍK ŘÍČNÍ - CHARADRIUS DUBIUS SCOP., 1786

Augustin Daněk

Kulík říční je jedním z osmi v ČSSR žijících zástupců čeledi kulíkovitých – Charadriidae. Ptáci této čeledi jsou malé až střední velikosti a jsou zpravidla výrazně zbarvení. Pouze dva druhy kulíkovitých u nás pravidelně hnízdí. Největším a nejznámějším je čejka chocholátá – *Vanellus vanellus* L. 1758, která běžně hnízdí na vhodných stanovištích v níže položených oblastech celé ČSSR. Pro svou velikost, výrazné zbarvení a typický výstražný křik obvykle neujde pozornosti návštěvníků přírody. Naproti tomu kulík říční, který u nás pravidelně, i když nehojně hnízdí, většinou pozornosti uniká. Nasvědčují tomu i nečetná pozorování kulíků říčních uvedená v práci Hudce et al. (1966). V rybníční oblasti okresu Nový Jičín byli kulíci pozorováni u Albrechtic v roce 1960. Z Jistebníku jsou známa pozorování z let 1952, 1956, 1960, 1962, 1963 a z Polanky nad Odrou z let 1962 a 1963. Já sám jsem pozoroval kulíky říční v rybníční oblasti v době hnízdění dvakrát. Poprvé v roce 1972, kdy se zdržovali v době hnízdění (pozorování 17. 5., 18. 5., 19. 5., 23. 5., 7. 6., 8. 6.) dva páry kulíků na vypuštěném Horním rybníku u Studénky. S kulíky říčními jsem se opět setkal až v roce 1979, kdy jsem 7. 6. a 13. 6. pozoroval na vypuštěném rybníku Kotvice u Albrechtic dva páry.

Kulík říční — *Charadrius dubius* Scop., 1786
Foto Augustin Daněk 1979

Kulík říční je velikostí srovnatelný s polním. Jako všichni kulíci má velkou hlavu s poměrně vysokým čelem. Velké oči jsou lemovány asi 1 mm širokým světle žlutým kruhem. Od kořene zobáku, který je krátký, rovný a černě zbarvený, se přes oko táhne černý pásek. Krk, hrdlo a brada jsou zbarveny smetanově bíle a na volati je černý pásek. Svrchu je kulík říční písčité šedohnědý, břicho má bílé.

Naše populace kulíků říčních jsou ptáci tažní. Menší část populace přezimuje již ve Středomoří, ale hlavní zimoviště leží v Africe až po rovníkové pásmo. K nám přilétají kulíci říční již časně na jaře, přibližně od poloviny března do konce dubna. Do zimovišť odlétají někdy již v srpnu, ale vrchol tahu je většinou až v září.

Typickými stanovišti kulíka říčního jsou písčité a oblázky pokryté břehy řek, rybníků nebo i větších potoků. V rybníkářské oblasti okresu Nový Jičín jsou to především dna vypuštěných rybníků. Na obdobném stanovišti jsem v roce 1979 (7. 6.) pozoroval z jižní hráze rybníka Kotvice u Albrechtic dva páry kulíků říčních. Na lokalitu jsem se vrátil až 13. 6. 1979 se záměrem najít hnízda a pořídit fotodokumentaci pro připravovanou přírodovědnou expozici. Stejně jako při před-

chozí návštěvě jsem vyplašil dva páry kulíků, ale hnízdo se mi podařilo najít jen jedno. Mělo v průměru cca 10 cm a bylo umístěno na vyvýšenině plochy cca 4 m² pokryté pískem a oblázky. V hnízdě, které postrádala rostlinnou výstelku, jsem našel jedno vejce, jež bylo mírně nakloněno právě se lhnoucím mládětem. Mládě se osvobodilo ze skořápky až za dvě hodiny po mém příchodu. Rozlomilo skořápku na dvě poloviny, které samice okamžitě po uvolnění z hnízda odstranila. Po celou dobu lhnutí mláděte samice často hnízdo opouštěla, sbírala potravu a odbíhala za samcem, který v té době „vedl“ dvě již dříve vylíhlá mláďata v okolí hnízda. Teprve dvě a půl hodiny po vylíhnutí se již oschlé mládě odvažovalo na kratší pochůzky v nejbližším sousedství hnízda. Za další půlhodinu se konečně přiblížil samec se staršími mláďaty a obě skupinky se definitivně spojily.

Svým způsobem života (živí se vodním hmyzem a jeho larvami) se řadí kulík říční mezi hospodářsky téměř bezvýznamné zástupce třídy ptáků. Protože však jde o velmi zajímavý a nehojný druh, je právem zařazen do seznamu chráněných živočichů podle vyhlášky 80 Sb. z roku 1965.

Literatura:

Hudec K. et al., 1966: Ptactvo Slezska. Vyd. Slezské muzeum v Opavě.
Hudec K. et al., 1977: Fauna ČSSR. Ptáci, Vyd. Academia Praha.

ZAJÍMAVÁ BOTANICKÁ LOKALITA U BERNARTIC NAD ODROU

Josef Duda

V naší přírodě dochází v posledních desetiletích vlivem lidské činnosti k velkým změnám, a dá se říci, že ne vždy k jejímu prospěchu.

Původní květena zvláště v nížinách a pahorkatinách rychle ustupuje, případně i mizí. Proto se zdá, že nalezení nějaké zajímavé botanické lokality, dosud neznámé, s původní květenou, patří již nenávratně minulosti. Ale přes všechny tyto negativní jevy se mně podařilo v r. 1979 nalézt kousek neporušené přírody u Bernartic nad Odrou.

Mezi obcemi Bernartice n. O. a Jeseník roste na pravém břehu Odry (nadmořská výška cca 250 m) celkem úzký pruh lesa, na prvý pohled obyčejná běžná kulturní smrčina. Avšak jdeme-li od koupaliště v Bernarticích n. O. proti toku řeky Odry, pak v úzkém pásu lesa v údolní nivě a na svazích k Odře najdeme krásná místa s původní květenou. Z druhů, které zde rostou, je nejčastější hojný výskyt kyčelnice zláznaté (*Dentaria glandulosa*), hvězdnatce čemefícového (*Hacquetia epipactis*) a oměje vlčího moru (*Aconitum vulparia*).

Ve stromovém patře je zde opět nejčastější dle mého názoru nepůvodní smrk ztepilý (*Picea abies*), avšak kromě toho tu rostou i listnaté dřeviny: lípa srdčitá (*Tilia cordata*), javor klen (*Acer pseudo-platanus*), javor mléc (*Acer plata-*

noides), habr obecný (*Carpinus betulus*), dub letní (*Quercus robur*), olše šedivá (*Alnus incana*), zřídka jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*), vzácně jeřáb obecný (*Sorbus aucuparia*) a přímo na břehu Odry staré vrby křehké (*Salix fragilis*). V křovinném patře jsou časté líska obecná (*Corylus avellana*), bez černý (*Sambucus nigra*), bez hroznatý (*Sambucus racemosa*), krušina olšová (*Frangula alnus*), střemcha hroznovitá (*Padus avium*), brslen evropský (*Evonymus europaeus*), ostružiník maliník (*Rubus idaeus*) a různé jiné druhy ostružiníků (*Rubus* sp. div.).

Nejzajímavější je však bylinné patro, které nedoznalo zatím lidskými zásahy velkých změn. Navštívil jsem lokalitu dvakrát, a to brzy na jaře a pak v létě. Jarní aspekt je nejkrásnější a druhově poměrně bohatý. Na vlhkých hlinitých svazích nad Odrou dominuje kyčelnice žláznatá (*Dentaria glandulosa*), méně je zastoupen hvězdátec čemeřicový (*Hacquetia epipactis*) a zapalce žlutuchovitá (*Isopyrum thalictroides*). V hojnosti zde roste božanka vytrvalá (*Mercurialis perennis*) a šťavel kyselý (*Oxalis acetosella*), roztroušeně nacházíme pak tyto druhy: prvosienka vyšší (*Primula elatior*), kopytník evropský (*Asarum europaeum*), vrani oko čtyřlísté (*Paris quadrifolia*), violka lesní (*Viola reichenbachiana*), česnek medvědí (*Allium ursinum*) a plicník lékařský temný (*Pulmonaria officinalis*), vzácně pak jaterník podléška (*Hepatica nobilis*) a sasonka hajní (*Anemone nemorosa*).

V létě pak nad ostatní druhy vyniká na několika místech oměj vlčí mor (*Aconitum vulparia*), v jehož blízkosti rostou tyto druhy: kostřava obrovská (*Festuca gigantea*), kerblík lesklý (*Anthriscus nitida*), válečka lesní (*Brachypodium sylvaticum*), hluchovka žlutá (*Galeobdolon luteum*), mateřka trojžilná (*Moehringia trinervia*), kapraď samec (*Dryopteris filix-mas*), papratka somice (*Athyrium filix-femina*), pšeničko rozkladité (*Milium effusum*), kopřiva dvoudomá (*Urtica dioica*), popenec břečťanovitý (*Glechoma hederacea*), mléčka zední (*Mycelis muralis*), starček hajní Fuchsův (*Senecio fuchsii*), pryšec mandloňovitý (*Euphorbia amygdaloides*), bršlice kozí noha (*Aegopodium podagraria*), strdivka jednokvětá (*Melica uniflora*), čistec lesní (*Stachys sylvatica*), jarmanka větší (*Astrantia major*), svízel Schultesův (*Galium schultesii*), zvonečník klasnatý (*Phyteuma spicatum*), srha říznočka (*Daactylis glomerata*) aj.

Vzhledem k tomu, že jde jen o úzký pruh lesa většinou na svazích nad Odrou, věřím, že nebude jeho flóra ovlivněna lidskou činností natolik, aby vzácné a z fytogeografického hlediska důležité druhy původní květeny byly zničeny.

ZPRÁVY

K šedesátinám Jana Hanáka

1. dubna 1980 oslavil životní jubileum 60 let ředitele gymnázia a střední ekonomické školy v Novém Jičíně s. Jan Hanák, předseda redakční rady Vlastivědného sborníku okresu Nový Jičín, dlouholetý lektor VUML, školský a osvětový pracovník. V předvečer jubilea bylo s. Hanákovi v pražském Karolinu u příležitosti Dne učitelů uděleno státní vyznamenání „Zasloužilý učitel“ jako ocenění jeho záslužné pedagogické a výchovné činnosti.

Soudruh Jan Hanák patří k významným regionálním badatelům. S výsledky jeho badatelské a studijní práce v podobě odborných historických článků a statí se setkáváme na stránkách okresního tisku, především pak na stránkách Vlastivědného sborníku. Jeho odborný zájem postihuje především novodobé dějiny. Významně přispěl k objasnění některých dílčích otázek dějin dělnického hnutí, KSČ, národně osvobozeneckého hnutí a výstavby socialismu v okrese Nový Jičín. Redakčně i autorsky se podílel na vzniku důležitých regionálních publikací jako jsou K historii KSČ na Novojičínsku (zvláště studie Z dějin dělnického hnutí na Novojičínsku v letech 1917–1921), Čtení o Novém Jičíně, Mnichov není jen historie, Cestou bojů k vítězství.

Přejeme s. Hanákovi do dalších let hodně zdraví, přísloušný elán a optimismus a hodně úspěchů v jeho další badatelské činnosti.

Redakce.

K blahopřání redakční rady Vlastivědného sborníku se připojuje profesorský sbor gymnázia a střední ekonomické školy v Novém Jičíně.

K 100. výročí nálezu Šipecké čelisti

V letošním roce si široká archeologická veřejnost připomene sté výročí nálezu Šipecké čelisti, uskutečeného K. J. Maškou 26. srpna 1880 při archeologickém výzkumu jeskyně Šipky na Kotouči v její boční chodbě zvané Jezevčí díra v hloubce 140 cm v neporušené popelové vrstvě. Nacházela se v jakémsi výklenku na okraji fosilního ohniště spolu s četnými kamenými nástroji a kosterními pozůstatky fauny. Velká část zlomku čelisti byla původně pokryta slabým sintravým povlakem, který ukazuje, že rozbití čelisti bylo starého data a že na své místo v kulturní vrstvě se dostala již ve fragmentálním stavu.

Široká veřejnost byla s tímto nálezem poprvé seznámena v novojičínském týdeníku č. 20 v roce 1880.

O Šipecké čelisti bylo sepsáno velké množství nejen populárních, ale i vědeckých prací. Jejich autory byli: K. J. Maška (1880, 1885, 1886, 1903), R. Baum (1883), H. Schaaffhausen (1880, 1883), J. Wankl (1881), H. Virchow (1882) a další.

Je štěstím pro moravskou archeologii, že to byla právě osoba K. J. Mašky, který tento nález učinil a na tehdejší dobu dobře posoudil a vědecky zhodnotil. K. J. Maška se narodil v roce 1851 v Blansku. V této době působil v Blansku salmovský hutní lékař dr. Jindřich Wankel, který měl velký vliv na osobnost mladého Mašky. To také rozhodlo o jeho budoucím povolání. Vystudoval vídeňskou techniku a již v roce 1878 byl ustanoven profesorem na německé novojičínské reálce. Zde pod vlivem domácích wanklovských tradic a vzpomínek na rodné Blansko přešel k vlastivědné práci, v jejíchž celoživotních službách proslavil jméno své rodné země v celém vědeckém světě. Zásluhou své popisné a matematické předcházející erudice popsal Maška stratigrafické poměry obou kotoučských lokalit tak dokonale, že je ještě

dnes možno označit jeho popis za základní pilíř pro chronologii ledavých dob.

Maškova obsáhlá vědecká práce, jež vyrostla na Štramberku, přesáhla svým významem daleko hranice Moravy, přivedla jistě J. Kniese k lapidární charakteristice K. J. Mašky jako archeologa skrz naskrz a je možno tohoto výroku použít pro Maškovu všeobecnou vlastivědnou činnost. Tím se také naplnilo jeho životní krédo vyslovené v roce 1914: „Odevzdal jsem své nálezy muzeu... chtěje postavit... pomník v muzeu země, v níž jsem se zrodil, v srdcích všech Moravanů nynějších i budoucích, již mají smysl pro kulturní vývoj v naší vlasti.“

Emanuel Grepl

Vřesina v roce 1682

Šestistému výročí vzniku vsi Vřesiny byl v našem časopise (VSONJ č. 21, str. 26 a násl.) věnován článek s vyčerpávajícím přehledem dějin obce. Podle Zukalovy pozůstalosti (topografie, heslo Vřesina) uložené ve Státním oblastním archívu v Opavě, byl zachycen i stručný popis obce z r. 1682. Avšak Zukal udělal jen výtah z podrobnějšího popisu, obsaženého v pozůstalostním řízení po Jiřím Štěpánovi hraběti z Vrbna, majiteli panství Velké Heraldice, Bravantice a Velká Polom, k němuž náležela i Vřesina (srov. k tomu VSONJ č. 24, str. 7). Podle tohoto popisu vypadala obec takto:

V té dědině je panský dvůr dřevěný, v něm 2 světnice s 3 okny v olově, síň, zděná kuchynka s komínem, 3 komory a po jedné komůrce pro plevy a řezanku, chlév pro krávy, černý dobytek, pernatý dobytek (1), 2 ohlévy pro husy, murovaná pívnice (zděný sklep); chovného dobytka 31 krav, 2 býci, 5 matěrek (chovných

sviní), kanec, 6 morek a morák, 12 husí a 2 huseří, 6 kačen s kačerem, 30 slepic a kohout. Z nářadí se připomíná vedle jiného štok na pomyje, vrteč železem obitý, mírka, 4 hrotky dojné a 4 džbery, kadka. V ovčárně, při níž vystavěna nová ovčácká chalupa, se chovalo 297 ovcí a 119 letošních jehňat. Ve stodole a na dvou hůrách bylo uloženo větší množství rži přední i chlebové, hrachu, pšenice, ovsu, pohanky, konopného a lněného semene.

Poddaní se nazývali: Ondra Schwidernahl (správně Švidrnoch), fojt; ostatní sedláci Ondra Urbánek, Kuba Strakoš, Pavel Tománek, Jan Tománek, Pavel Tvarůžka, Jakub Kupca, Martin Urbaník – volný, Jan Koval, Martin Černý, Matěj Kubečka, Macek Malchar, Jan Pavlík, Jan Václavík – volný, Jan Vojtek, Kuba Pustelník, Martin Kudela, Matěj Bort, Urban Pudích, Adam Mikův, Jan Quinton, Jan Ribun, Ondra Morzinek;

polosedláci Jan Bart, Ondra Mlynář;

zahradníci Jan Homola volný, Mika Klásek, Jan Okník, Bartek Riczik;

chalupníci Kuba Koval, Matuš Para, Jan Vojtek, Blažek Ovčič, Kašpar Kuncz.

Bohužel nejsou zapsány velikosti jednotlivých usedlostí, ani platy, roboty i jiné povinnosti poddaných, pouze můžeme soudit, že 2 usedlosti rolnické a jedna zahradina byly osvobozeny od robot. Soudě podle jmen byla obec zcela česká.

(Z českého soupisu ve Státním oblastním archívu v Opavě, fond Hejtmanský úřad knížetství opavského a krnovského, invent. č. 1121, karton 216).

Adolf Turek

Depozitář okresního archívu Nový Jičín 1979

Týdny otevřených dveří v okresním archívu

V roce 1979 jsme vzpomněli 25. výročí jednotného československého archívnictví (vládní nařízení č. 29/1954 Sb., ze dne 7. května 1954.) Zároveň Mezinárodní archívní rada při UNESCO vyhlásila pro své členské státy mezinárodní týdny archívů. Československé archívy uspořádaly k oběma událostem řadu akcí s cílem seznámit širší veřejnost s bohatstvím

odkazu našich předků a popularizovat práci archívářů. Archívy byly a jsou dokladem kulturního a správního vývoje společnosti a bylo by mylné pokládat je za sklady mrtvého papíru. Vždyť právě tím, že obsahují záznamy dávných skutečností, ohlasy revolučnosti proletariátu, zprávy o odvěkém úsilí člověka o rovnoprávné postavení ve společnosti, sociální spravedlnost, pokrok a humanitu, bojích o národní samostatnost, že nás učí

poznávat historii a chápat současnost, právě těmito skutečnostmi, jsou archívy a v nich uchovávané archiválie živé a hovoří svým jazykem k nám, dnešní generaci.

Také okresní archiv v Novém Jičíně připravil řadu akcí, z nichž největší význam a důraz byl kladen na tzv. Týdny otevřených dveří, které proběhly jednak v Příboře ve dnech 29. X. – 2. XI. 1979, jednak v Novém Jičíně ve dnech 19. – 23. XI. 1979. V příbořském depotu kromě exkursí a besed nad archiváliemi k dějinám a přítomnosti města Příboře byla instalována v chodbě depotu malá výstavka regionální literatury a ve vitrínách ukázky nejstarších a nejvýznamnějších příbořských archiválií. Během týdne navštívilo příbořský depot přes 750 žáků a studentů místních škol a zájemců široké veřejnosti. Při besedě se členy školské a kulturní komise MěstNV v Příboře bylo předáno odbornému archiváři s. Josefu Lankočímu čestné uznání rady MěstNV za zásluhy o budování příbořského archívu, a tím i o město samotné.

Podobně byla akce organizována v Novém Jičíně. V badatelně archívu na Slovanské ul. 3 byla připravena malá výstavka dokumentující základní právní pojetí československého archivnictví s odkazem na zákon ČNR č. 97/1974 Sb., o archivnictví, práci archivářů s ukázkami inventářů a katalogů, regionální literatury, novin a časopisů, nejstarších pergamenů k dějinám okresu (např. kupní smlouva z r. 1461, novojičínské cechovní články z r. 1596, cechovní články štramberských tkalců z r. 1575, příbořský kancionál ze 17. stol. a další). V průběhu návštěv byl prováděn výklad objasňující základní pojmy jako archiv, archiválie, soustava archívů v ČSR, význam, smysl a cíle archivářovy práce v kontextu celospolečenského zařazení, stručně bylo upozorněno na nejzajímavější archiválie k dějinám města Nového Jičína. Návštěvníci měli možnost zhlédnout i depot

na Havlíčkově ulici a vytvořit si tak představu, jak se archiválie ukládají. I v Novém Jičíně se akce setkala s příznivou odezvou a během týdne navštívilo okresní archiv přes 800 žáků, studentů, funkcionářů ONV, občanů, členů BSP.

Vyvrcholením oslav výročí a zároveň významným oceněním záslužné práce archivářů bylo přijetí dvou nejstarších archivářů, důchodců s. Heleny Kývalové a s. Josefa Lankočího předsedou ONV, s. Milanem Tomančákem. Oba archiváři se svou drobnou pečlivou archivářskou prací navždy zapsali nejen do dějin okresního archívu v Novém Jičíně, ale archivnictví celého Sm kraje. Pracovali pod vedením prvního ředitele okresního archívu s. Jaroslava Štindla a svým elánem, nadšením a zanícením mnohdy v nepříznivých podmínkách zachraňovali po válce písemné dědictví minulých generací. Jejich záslužná činnost byla oceněna v projevu s. Tomančáka, který oběma soudruhům předal čestná uznání rady ONV. Přijetí byli rovněž přítomni s. D. Niklová, ředitelka Státního oblastního archívu v Opavě a s. K. Chobot, ředitel okresního archívu v Novém Jičíně. Všichni zúčastnění pak setrvali v přátelské besedě o současných problémech archivnictví a jeho dalších perspektívách.

Skončil rok 25. výročí čs. archivnictví, rok mezinárodních týdnů archívů, ale úkoly propagace archivnictví zůstávají, jsou důležitou součástí plánů kulturně-politické činnosti okresního archívu. Neboť jak bylo v úvodu naznačeno: archiválie k nám promlouvají svým specifickým, živým jazykem, jsou pojičkou pokrokového odkazu našich předků a současného života.

Karel Chobot

Sokol stěhovavý
Foto Ivo Otáhal 1980

Sokol stěhovavý

Sokol stěhovavý, o němž byla pod titulkem „Vzácný nález“ podána zpráva ve Vlastivědném sborníku okresu Nový Jičín č. 24, byl díky velké obětavosti a péči MVDr. Evžena Buriana, spolupracovníka Okresního vlastivědného muzea v Novém Jičíně, vyléčen. Léčba a rehabilitace, v jejímž průběhu byl sokol dvakrát operován, trvala téměř pět měsíců s minimálními náklady 3500 Kčs. Dne 21. února 1980 byl sokol již letuschopný a ve výborné kondici předán Krajskému středisku státní památkové péče a ochrany přírody Brno do stanice pro odchov vzácných sokolovitých dravců.

Ivo Otáhal

LITERATURA

Jan Janák, *Harmonie v Příboře – první dělnický vzdělávací spolek na Moravě.* (Příspěvek k počátkům průmyslu a dělnického hnutí.) *Vlastivědný věstník moravský* roč. XXX/1978, č. 2, str. 165–177.

Zajímavá a podnětná studie má v podstatě tři části: 1. stručný nástin sociálně ekonomické struktury Příboře jako předpokladu vzniku, existence a zániku spolku, 2. rekonstrukci jeho krátké historie, 3. zhodnocení jeho významu v místě i v širších souvislostech. Z toho je zřejmé, že první část tvoří úvod k jádru studie, který však je svým obsahem a koncepcí mnohem více než pouhým úvodem. Je pokusem o nástin hospodářského a sociálního vývoje v Příboře zhruba od 30. let 19. stol. do r. 1880. Nosným článkem výrobní oblasti zde bylo soukenictví. Proto mu autor zcela právem věnuje největší pozornost. Hlavním rysem tohoto období byl úpadek cechovní řemeslné výroby sukna a její přerůstání ve výrobu továrny, která nabylo převahy již v roce 1851. V místních podmínkách hrála prim v tomto procesu továrna Jana Rašky st., založená asi v r. 1846, která ve svém rozvojovém stadiu musela překonat jak odpor příbořského i brušperského soukenického cechu proti tovární výrobě, tak nechuť úřadů povolovat v letech 1848–1853 vznik nových továren z obavy před koncentrací proletariátu. Proto z tohoto pohledu bylo významným momentem v r. 1857 udělení formálního zemského továrního oprávnění této továrně. (Dostávaly ho jen rozsáhlé podniky). Byl to nejen projev uznání jejího podílu na rozvoji průmyslu, nýbrž i akt podpory dalšího rozmachu továrny.

75

Z něj nejhlavnějším byla možnost otevření prodejních skladů v hlavních městech zemí rakouské monarchie. Vývoj této továrny je osou dalšího výkladu o soukenické (v širším měřítku textilní) výrobě v Příboře v tomto období, odbytu soukenických výrobků, resp. obchodu textilními surovinami i výrobky vůbec. V polovině 19. věku byl Příbor centrem průmyslové textilní oblasti s městy Novým Jičínem, Místkem, Brušperkem a Bilovcem. V Příboře se konaly pravidelné trhy na vlnu, dováženou hlavně z Haliče, Moldavska, Bessarábie a Valašska. Z ní jen 15 % se zpracovalo v Příboře, větší díl vlny šel odtud ke zpracování do Nového Jičína a dalších měst. Soukenické zboží bylo vyváženo převážně do uведенých zemí, harasové zboží do Uher, Haliče, Čech, Tyrol a Ruska (v důsledku ruské celní uzávěry v Bessarábii v rámci vypuknutí rusko-turecké války v roce 1854 tato oblast zdroje surovin i odbytu odpadla, příborské soukenictví tím bylo citelně postiženo), fezy – vyráběné od r. 1863 na punčochářských strojích punčochářů, které zaúřadili dělníci ze Strakonice – byly exportovány přes Vídeň do Turecka, Levanty a Řecka. Velká hospodářská krize z let 1873–1879 zasadila příborskému soukenictví tak krutou ránu, že v r. 1880 téměř zaniklo. Autor sleduje i proletarizaci drobných řemeslníků, přeměnu řemeslnického dělnictva v dělnictvo průmyslové, jakož i demograficko-sociální vývoj Příbora, což dokládá bohatě konkrétními údaji. Ač autor zpracoval tuto část studie převážně na základě údajů dosavadní literatury, čímž se ostatně netají, méně jí mohl doplnit sporadickými údaji z archivního materiálu, je její přínos značný. Předně tím, že shrnuje údaje dosud roztroušené v mnoha titulech v jeden celek, utříděný chronologicky i věcně, zhodnocený v místních i obecných souvislostech. Tím položil i jeden ze základních kamenů historie Příbora tohoto ob-

dobí. A současně vlastně zpracoval i historii jedné z příborských továren, když k ostatním nenašel pro toto období více údajů. Tento přínos je o to cennější, poněvadž archivní fond vzniklý z činnosti této továrny se nedochoval.

60. léta 19. stol. byla obdobím počátků třídního uvědomování dělnictva, obdobím počátku pronikání myšlenek socialismu do dělnického hnutí. V těchto souvislostech vzpomíná prou známou stávkou dělnictva příborské soukenické továrny J. Rašky v r. 1863. Za další známý projev třídního uvědomování dělnictva považuje založení dělnického vzdělávacího spolku Harmonie v Příboře. Rozborem dosavadní literatury i pramenů dospěl autor k závěru, že přípravný výbor k založení tohoto spolku musel být ustaven již před 8. 11. 1868. Předložené stanovy spolku byly shodné se stanovami Dělnického vzdělávacího spolku ve Vídni. Po úpravách (vypuštění § 24) moravské místodržitelství stanovy 2. 7. 1869 potvrdilo a Harmonie zahájila legální činnost, kterou Janák z drobných útržkovitých zpráv krok za krokem rekonstruuje. Sluší se připomenout, že na první zakládací slavnosti Dělnického vzdělávacího spolku ve Vídni 11. 4. 1869 byla ohlášena existence 26 dělnických spolků na socialistickém základě, z nichž pouze jeden existoval v Čechách (Podmokly) a dva na Moravě (Brno a Příbor). V r. 1871 byly stanovy příborského spolku změněny. Fakt, že změna § 26 stanov z r. 1869 (po zániku spolku mělo jeho jmění připadnout místnímu ústavu chudých v Příboře) v nově formulované pasáži (o jmění rozhodne poslední shromáždění „spoluudů stavu dělnického“) v r. 1871, hodnotí Janák jako důležitý doklad „vzrůstu třídního uvědomění příborského dělnictva, které se tím distancovalo od buržoazního chudinství“. Zdá se, že spolek již v roce 1872 nevyvíjel žádnou činnost a že centrum socialistického dělnického

ho hnutí na okrese se přesunulo z Příbora do Nového Jičína, kde v dělnickém vzdělávacím spolku byli činní i dělníci z Příbora. Formálně zanikla Harmonie podle sdělení jejího předsedy Josefa Rezka usnesením valné hromady z 22. 6. 1873. Bylo to již v době krize, kdy dvě třetiny členů spolku opustily Příbor a odešly za prací jinač.

Harmonie od svého vzniku sdružovala dělnictvo české i německé národnosti a respektovala jazykovou rovnoprávnost (brněnský spolek vznikl jako německý, českému dělnictvu umožnil vstup až později). Byl to spolek internacionální. Byl příkladem k zakládání dalších socialistických dělnických spolků v Novém Jičíně, Šumperku, Olomouci a jinde. Přísně formálně vzato, byl podle Janáka příborský spolek prvním socialistickým dělnickým spolkem na Moravě, když brněnský se k tomuto charakteru dopracoval a poznání později, i když vzhledem k významu Brna byl spolkem nejdůležitějším. Janák i pro tuto část studie v maximální míře shrnul všechny dostupné informace, rozšířené v útržkovitých zprávách především v presidiálních spisech brněnského moravského místodržitelství, ale i v jiných pramenech, když z dochovaných presidiálních spisů okresního úřadu v Novém Jičíně od r. 1868 se zatím nedovíme ničeho. A v tom je nezastupitelný přínos této studie pro regionální a vlastivědnou práci.

Miroslav Klos

Kniha o budování mlýna

Opavský autor Miroslav Rafaj, který strávil dětská léta v Odrách, napsal román o člověku s utkvělou představou, že v Oderských vrších by se měl znovu postavit aspoň jeden větrný mlýn. Je to dělník z lomu u Jakub-

čovic Jan Skýva, těžce zápasící s nepřízní vlastní rodiny i posměváčků v obci. Protože v tomto kraji kdysi stálo několik desítek větráků, chce na konci své životní dráhy vybudovat mlýn na paměť dědů a pro radost spoluobčanů.

Čtenáře by mohl zmást poněkud široký název knihy „Průzkum větrných mlýnů v Oderských vrších“ (152 stran, vydal Profil v edici Obzory, svazek 15, Ostrava 1979). Nejde o dílo vědecké, jak by leckdo podle názvu očekával, ale o román s šesti oddíly, v nichž se zachycuje téměř donkichotský boj dělníka Skývy. Někteří ho podezírají, že se asi chce nějak obohatit, druzí pochybují o jeho zdravém rozumu, a dokonce vlastní žena mu vytýká nepraktičnost a nezáměr o vlastní rodinu. Skýva se připravuje na oběti, vše se snaží přemáhat dobrou vůlí a vysvětlováním svého snu, vždyť chce pro lidi dobro. Nakonec jeho dcera – lékařka, začíná otce podporovat, a přesto, že celá věc je zatím stále na „nulovém bodě“, jak je nazván poslední oddíl, kniha vyznívá důvěrou v lidi i naději v realizaci stavby.

Rafajovi se zde podařilo úspornými prostředky dobře zachytit stárnutí prostého člověka, který se nespokojuje pouze prací v zaměstnání či budováním a zvelebováním vlastního domku, ale chce něco víc, touží po kráse a potěšení lidí, a jde za svým cílem trpělivě, slušně a zároveň houževnatě. Není to však schematická postava zcela ideálního typu, podlehne i své vlastní tělesné únavě a duševnímu vyčerpání.

Některé kapitoly zaslouží ocenění vzhledem k uměleckému dojmu, sevřenosti a jemné náznakovosti, jako vstupní část (Bezbrhého ticho měsíčního svitu), nebo část třetího oddílu, kde Rafaj kreslí dojemné setkání mladé vdovy, jež Skývovi nese do základů budoucího mlýna nepotřebný prstýnek po mrtvém. Knize ovšem škodí některé stylistické nedostatky

a zřejmý chvot při vydání knihy, takže autor nestačil sjednotit některé věci z původních variant práce (např. pole, na němž má mlýn stavět, je nazýváno „Balerův díl“, ale jindy se o téže věci píše jako o „Kalfařově díle“). Jde o lokality u Luboměře a Barnova.

Román Průzkum větrných mlýnů v Oderských vrších zasluží nicméně pochvalu pro zobrazení pracujícího člověka, který chce vybudovat něco, čím přesáhne svůj život a obohatí domovinu i pro vzbuzení zájmu o dosud opomíjený kraj Oderských vrchů.

Jiří Urbanec

Katalog k expozici *Badatelská práce Gregora Mendela ve vývoji přírodovědného poznání*. Vydává Moravské muzeum v Brně v roce 1979. Odpovědný redaktor Jiří Sejbal. Autor textu Vítězslav Orel. Grafická úprava Ladislav Včelář. Recenzenti Ivo Cetl a Antonín Jašek. Počet výtisků 2000. — Cena 4,— Kčs.

Reprezentativní publikace pracovníků Mendeliana v Brně seznamuje čtenáře s výsledky badatelské práce vědeckého pracoviště Moravského muzea v Brně, která byla v posledních letech zaměřena na výzkum podstaty a vzniku Mendelovy teorie dědičnosti v souvislosti s mimořádným vývojem přírodovědného poznání v kulturním prostředí města Brna od 2.

pol. 19. století do současnosti. Ve dvaceti kapitolách jsou rozpracovány nejdůležitější životopisné údaje Mendelova badatelského působení na Moravě, především v Brně, a zároveň jsou zachyceny historické podmínky tamních počátků rozvoje přírodních věd v oborech šlechtitelství, ovocnářství, včelařství, meteorologie.

Na základě doložených historických faktů a rozboru vědecké práce tehdejších evropských a světových badatelů se podařilo autoru textu doc. dr. V. Orlovi CSc. postihnout atmosféru kulturního a vědeckého života v Brně ve 2. pol. 19. století a návazná studia zákonů dědičnosti od počátku 20. století až po rozpracování novodobých výzkumů dědičnosti na molekulární úrovni, které potvrdily dialektické poznání zákonitosti v přírodě, jež poprvé formuloval Gregor Mendel již v roce 1865.

Výtvarně zdařilou publikaci provází 20 fotografií, kresby a příloha se syntézou vědeckých myšlenek G. Mendela v podmínkách filozofického a přírodovědného poznání 19. století.

Pečlivé pročtení katalogu přináší nové poznatky o výsledcích přírodovědné a filozofické podstaty Mendelovy badatelské práce a zároveň přímo nabízí široký okruh zájemců ke shlédnutí této nové muzejní expozice instalované v Mendelianu — starobrněnském augustiniánském klášteře v Brně.

Marie Sedláčková

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK OKRESU NOVÝ JIČÍN

Obsah svazku 25

	Oběti německého fašismu a války v okrese Nový Jičín v letech 1938-1945	1
Jiří Jurok:	Partyzánský odboj na Štrambersku	15
Jiří Jurok:	Počátky husitství na Novojičínsku	25
Václav Štěpán:	K pokusům o dolování v oblasti Starého a Nového Jičína	44
František Matějka:	Sedlnice v 17. století a v první polovině 18. století	48
Jaroslav Nehýbl:	Styky Leoše Janáčka s Petřvaldem	62
Svatomír Černín:	Vagonářské muzeum ve Studénce	65
Augustín Daněk:	Kulík říční — <i>Charadrius dubius</i> Scop., 1786	67
Josef Duda:	Zajímavá botanická lokalita u Bernartic nad Odrou	69
Zprávy:	K šedesátinám Jana Hanáka. — K 100. výročí nálezu šipecké čelusti. — Vřesina v roce 1882. — Týdny otevřených dveří v okresním archivu. — Sokol stěhovavý	71
Literatura:	Jan Janák, <i>Harmonie v Příboře</i> — první dělnický vzdělávací spolek na Moravě. — <i>Knihy o budování mlýna</i> . — <i>Katalog k expozici Badatelské práce Gregora Mendela ve vývoji přírodovědného poznání</i>	75

OPRAVY:

Ve svazku 24. Vlastivědného sborníku okresu Nový Jičín je na str. 23, ř. 18 shora uvedeno 762 místo 1762; na str. 41, ř. 2 zdola půdních místo původních, ř. 1 zdola Hancke místo Hanke; na str. 58, Poznámky, odstavec 2 v tabulkách II-VI místo II-III; v obsahu, Zprávy ř. 3 Sokolníků místo sokolníků.

Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín
Vydává Okresní vlastivědné muzeum v Novém Jičíně
Svazek 25 vyšel v roce 1980
Řídí a odpovídá redakční rada v čele s předsedou Janem Hanákem
Cena 8 Kčs
Registrována Sm KNV v Ostravě RM 37 ze dne 28. června 1967
Výtiskly Moravské tiskařské závody, n. p. Olomouc, závod Ostrava
provozovna 27 Nový Jičín
Zák. č. 317

Na zadní straně obálky:

Zámek v Sedlnici r. 1817 (podle Das
Kuhländchen roč. III, č. 8-9, 1921,
str. 58)

Zámek v Sedlnici říjen 1979

Foto Miloš Lossmann

